

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Rahvusvahelise ja Euroopa õiguse õppetool

Joanna Paabumets

**EUROOPA VAHISTAMISMÄÄRUSE TÄITMISEST KEELDUMINE KUI
ÕIGUSPROBLEEM**

Magistritöö

Juhendaja
Prof Lauri Mälksoo

Tartu 2013

SISSEJUHATUS.....	3
I VÄLJAANDMINE KUI RAHVUSVAHELISE ÕIGUSE INSTRUMENT	6
1.1 Väljaandmise ajalugu.....	6
1.2 Väljaandmise institutsiooni kujunemine 20. sajandi Euroopas	10
1.3 Väljaandmine rahvusvahelisel tasandil.....	18
1.4 Analüüs.....	21
II LIIKMESRIIKIDE KONSTITUTSIOONIKOHTUTE JA EUROOPA LIIDU	
KOHTU PRAKTIKA RAAMOTSUSE 2002/584/JSK TÕLGENDAMISEL	23
2.1 Liikmesriikide konstitutsioonikohtute dilemma.....	23
2.2 Euroopa Kohtu praktika EVM-i rahuldamata jätmise osas	30
2.3 Analüüs.....	44
III EESTI PRAKTIKA LOOVUTAMISMÄÄRUSTE RAHULDAMATA JÄTMISEL	48
3.1 Loovutamise regulatsioon Eesti õiguses	48
3.2 Loovutamismääruste rahuldamata jätmise Eesti poolt	54
3.3 Loovutamismääruste rahuldamata jätmise Eesti suhtes	59
KOKKUVÕTE	65
MOTIFS DE NON-EXÉCUTION DU MANDAT D'ARRÊT EUROPÉEN COMME	
PROBLÈME DU DROIT RESUMÉ	72
KASUTATUD KIRJANDUSALLIKAD	78
KASUTATUD ÕIGUSAKTID.....	79
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA.....	81
KASUTATUD MUUD ALLIKAD.....	82

SISSEJUHATUS

Rahvusvaheline koostöö on sajandite vältel olnud ja üha enam muutunud riikidevahelistes suhetes elementaarseks ning hädavajalikuks instrumendiks ning väljaandmist võib pidada kriminaalõiguse tähenduses üheks klassikalisemaks rahvusvahelise koostöö mehhanismiks. Rahvusvahelises kontekstis on väljaandmine reguleeritud kaunis erinevalt, kuivõrd on riigid sõlminud kahepoolseid lepinguid, ühinenud konventsioonidega või loonud hoopis mingis kindlas õigusruumis ühise väljaandmisregulatsiooni. Euroopa Liit on nii oma olemuselt, ülesehituselt kui ka vahistamismääruse valguses maailmas ainulaadne, mistõttu võiks EL olla mitmes võtmes teistele riikidele eeskujuks, antud magistritöö raames loomulikult väljaandmismenetluse mõttes.

Küll aga on viimaste aastate jooksul Euroopa vahistamismääruse¹ (EVM) täitmine tekitanud liikmesriikides segadust ning vastuolusid, mistõttu on EVM kui üheks liikumapanevaks jõuks võitluses piiriülese kuritegevusega sattunud oma mitmetähenduslikkuse ja kohatise ebaadekvaatsuse tõttu terava kriitika alla². Eesti jaoks on kõige märkimisväärsemaks kaasuseks olnud kindlasti Anna-Maria Galojani saaga, milles Suurbritannia kohus keeldus EVM-i täitmisest. Nagu peaks näitama ka Galojani juhtum, on EVM-i eesmärgiks kaotada liikmesriikidevaheline formaalne väljaandmismenetlus nende isikute suhtes, kes hoiavad kõrvale karistuse kandmisest pärast lõplikku süüdimõistmist, samuti on eesmärgiks väljaandmismenetluse kiirendamine nende isikute suhtes, keda kahtlustatakse süüteo toimepanemises. Paraku on aga liikmesriikide kohtupraktika näidanud, et mitte alati ei toimi vahistamismäärus selliselt nagu Nõukogu raamotsus 2002/584/JSK³ ehk Euroopa vahistamismääruse raamotsus seda ette näeb ja omale eesmärgiks seadnud on.

Nõukogu raamotsusega muudeti väljaandmist fundamentaalselt, kuivõrd muudab Euroopa vahistamismäärus suuresti varasemat klassikalist väljaandmissüsteemi, mistõttu on liikmesriikidel ka raamotsuse siseriiklikusse õigusesse inkorporeerimisel raskusi olnud. Raamotsus on tänaseks praktikas toiminud ligi kümme aastat, mis tähendab, et aastate jooksul on kogunenud kohtupraktikat nii liikmesriikide endi kogemusest kui ka on Euroopa Kohtul vahistamismääruse aluseks oleva raamotsuse tõlgendamisel olnud võimalus sõna sekka öelda.

---

¹ Inglise kl European Arrest Warrant (EAW)

² Marju Vahing "Loovutamismenetlus – kas õnnestunud süsteem?", TÜ magistritöö, 2011, lk 23.

³ Euroopa Liidu Nõukogu raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, 13. Juuni 2002, L 190. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0584:et:HTML>

Käesolev magistritöö keskendub küsimusele, miks on tekkinud olukorrad, kus niivõrd reguleeritud valdkonnas, nagu seda on Euroopa vahistamismääruse toimimise süsteem, on Euroopa vahistamismäärus jäetud rahuldamata. Samuti hõlmab see küsimusi, kas ja kuidas on liikmesriigid oma õigusesse EVM-i regulatsiooni üle võtnud, millise tõlgenduse on nii liidu õigusele kui ka liikmesriikide õigusele andnud Euroopa Kohus ning missuguseid järeldusi nendest EVM-i rahuldamata jätmise kohta teha on võimalik. Magistritöö käsitluse all on väljaandmine seonduv kui õigusprobleem laiemalt.

Magistritöö peamiseks hüpoteesiks on, et vahistamismäärusega seoses tõusetunud probleemid näitlikustavad edasise õiguspraktika ja tõlgenduste ühtlustamise vajadust.

Loovutamise -ja väljaandmismenetlustest on varasemalt nii bakalaureuse –kui ka magistritööid kirjutatud, näiteks on Grete Vahtra kirjutanud magistritöö teemal “*Isikute väljaandmine ja loovutamine Eestis: õiguste ja vabaduste kaitse*” (juhendajad Eve Olesk, Heino Tõnismägi), Ivar Siska bakalaureusetöö teemal “*Väljaandmine ja loovutamine*” (juhendaja Imbi Markus), Marju Vahingu magistritöö teemal “*Loovutamismenetlus – kas õnnestunud süsteem?*” (juhendaja Andres Parmas), kuid enamasti on autorid keskendunud siiski inim –ja põhiõiguste kaitse ning üldiste juriidiliste aspektide analüüsimisele. Ükski varasemalt kirjutatud töödest ei ole konkreetselt keskendunud Euroopa vahistamismääruse tähtsaimale asjaolule – vahistamismääruse toimimisele, täpsemalt juhtudele, mil vahistamismäärus jäetakse rahuldamata. Ühest küljest vajab liikmesriik nendeks juhtudeks oma kaalutusõiguse rakendamisel selgeid piirjooni ning teisest küljest ka ühtset raamotsuse tõlgendamist ja raamotsusest arusaamist liidusiseselt, vastasel korral ülepiirilise koostöö lihtsalt ei toimiks. Arvan, et Euroopa vahistamismääruse kui liiduülese kriminaalõigusliku koostöö meetme tugevust ja efektiivsust on võimalik hinnata vaid loovutamismenetluse praktikast ja teooriat analüüsides, seejärel tuleb tulemusi võrrelda ning anda lõpphinnang sellele, kas vahistamismäärus toimib selliselt nagu seadusandja on seda ette näinud.

Magistritöös olen peamiselt kasutanud erialast kirjandust, Euroopa vahistamismääruse raamotsust ning Euroopa Kohtu, liikmesriikide konstitutsioonikohtute ja Eesti kohtute kohtupraktikat. Samuti olen suhelnud ka Justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talituse nõuniku Imbi Markusega, kes abistas mind eelkõige oma praktiliste teadmiste ja kogemusega. Meetodite osas olen kasutanud nii ajaloolist, analüütilist kui ka võrdlevat meetodit. Kuna kehtiv õiguspraktika on õigusselgusest veel kaugel, pole ma piirdunud *de lege lata* analüüsiga, vaid hinnanud teemat ka *de lege ferenda* seisukohast.

Käesolev magistritöö koosneb kolmest peatükist. Töö esimeses peatükis keskendun väljaandmissüsteemi ajaloole ja selle arengule, püüdes leida seoseid väljaandmisregulatsiooni kujunemise ja tänapäevaks väljakujunenud õigusaktide vahel. Samuti analüüsin Euroopa vahistamismääruse toimimise aluseid, eeldusi ja sisu ning selle suhet rahvusvahelise õigusega.

Teises osas käsitlen nii liikmesriikide konstitutsioonikohtute kui ka Euroopa Kohtu praktikad Euroopa vahistamismääruse aluseks oleva raamotsuse kontekstis, samuti seotust Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga, eesmärgiga leida argumente ning põhjendusi Euroopa vahistamismääruse rahuldamata jätmiseks. Euroopa Kohtu lahendite pinnalt on võimalik teha ka järeldusi ning saada konkreetseid suuniseid raamotsuse rakendamisel ning tõlgendamisel – käesolevaga ongi eesmärgiks kujundada teatud kord või muster, kuidas Euroopa Kohus raamotsust üldiselt ja ka üksikuid sätteid praktikas näha sooviks.

Kolmas osa on pühendatud nii Eesti seadusandlusele kui ka kohtupraktikale Euroopa vahistamismääruse kontekstis. Seadusandluse valguses uurin, kas ja kuidas on nõukogu raamotsus Eesti seadustesse üle võetud ning vastuolude ilmnemisel teen selles osas ka ettepanekuid seaduse muudatuseks. Kohtupraktika valguses analüüsin nii Eesti enda poolt saadetud kui ka Eestile saadetud Euroopa vahistamismääruste rahuldamata jätmise aluseid ja põhjuseid. Eelkõige tahan teada, miks on vahistamismäärus nii Eesti poolt kui ka Eesti suhtes jäetud täitmata ning kas need põhjused on nõukogu raamotsuse, Euroopa kohtu praktika ja liidu õigusega üleüldisemalt kooskõlas.

I VÄLJAANDMINE KUI RAHVUSVAHELISE ÕIGUSE INSTRUMENT

Rahvusvahelise väljaandmise vajadus ei ole kindlasti mitte viimaste sajandite, eelkõige globaliseerumise nähtus, vaid ühe riigi poolt tagaotsitavaks kuulutatud kurjategija kättesaamine teisest riigist on olnud oluline välispoliitiline instrument juba alates antiikajast, olgugi, et väljaandmise põhjused ja motiivid on aja jooksul muutunud. Kuigi väljaandmine on isiku suhtes kohaldatav sunnivahend, eristub antud instituut teistest sunnimeetmetest nagu nt pagendus, väljasaatmine või küüditamine just ühe riigi käsu esitamise näol teisele riigile. Aja jooksul on väljaandmise tähtsus nii demokraatlikes kui ka mittedemokraatlikes riikides ainult kasvanud ning käesolevas peatükis käsitlengi väljaandmise kujunemist ajaloolistest aspektidest, et teada saada, kas ja kuidas on sajandite jooksul väljaandmise iseloom ning eesmärk muutunud.

1.1 Väljaandmise ajalugu

Max Schaumburger on väljaandmise institutsiooni kujunemise etapid jaganud kolmeks – poliitilise jõu ja ähvarduse mõjul toimunud väljaandmine, kuningate, maaomanike ning hõimude omavaheliste suhete mõjul toimunud väljaandmine ning moraalsetel ning vastastikuse austuse ning usalduse põhimõtetel toimuvad väljaandmised⁴. Ajalugu aga näitab, et olenemata väljaandmise pikast ajaloost, on väljaandmisregulatsiooni väljakujunemisel ja arenemisel suur osa olnud mängida Euroopal, kuivõrd on Euroopa olnud alati rohkem integreeritud ja omavahel seotud, kurjategijad on saanud lihtsamini liigelda ning see on tekitanud ka Euroopas erilise vajaduse väljaandmislepinguid sõlmida.

Nagu mainitud, ulatuvad väljaandmise esimesed alged juba muinasaega, kuigi on ka arvamusi, et väljaandmine kui kohustus saab toimuda ainult lepingu alusel ning riikide vastastikuste kohustuste toimele, mistõttu on väljaandmine puhtalt modernistlike ühiskondade produkt⁵. Kuna antiikajal anti isikuid välja ainult sõja ja terrori ähvardusel, siis ei saanud ka tegemist olla rahvusvahelise õigusega, mistõttu väidavadki mitmed teadlased, et väljaandmine

---

⁴ Max Schaumburger “International Extradition” (article), Loyola Law Journal (New Orleans) Vol. 6, Issue 1, 1924. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.

⁵ Christopher L. Blakesley “The Practice of Extradition from Antiquity to Modern France and the United States: A Brief History”, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 4, Issue 1, 1981, lk 42-43. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.

kui selline antiikajal ei eksisteerinud. Küll aga esimene riikidevaheline leping, mis puudutas väljaandmist ja asüüli, sõlmiti juba 1280. aastal eKr Egiptuse vaarao Ramses II ja Hittide kuninga Hattusli III vahel. Selge on see, et antiikajal ei antud isikuid välja tõepoolest mitte kohustusest teise riigi vastu või eesmärgiga võidelda rahvusvahelise kuritegevusega, vaid pigem oli tegemist ühe riigi ähvardava nõudmisega ning see nõudmine ei olnud mitte lihtsalt meelevaldne, vaid Grotiuse kui loomuõiguslase arvates motiveeritud usust, et kurjategija väljaandmise kohustus tuleneb loomuõigusest või moraalsest kohustusest kõikide rahvaste ees⁶. Jättes kõrvale erinevate teadlaste arvamused, on siiski üldiselt tunnustatud, et väljaandmine sõltus suuresti nõudva riigi jõupositsioonist või üleüldisest poliitilisest otstarbekusest ning jäi lõppkokkuvõttes siiski suveräänse riigi enda otsustada.⁷ Näiteks andsid iisraellased Simsoni vilistidele välja seetõttu, et viimased ähvardasid suure vägivallega, samuti oli lakedaimonlaste ja messeenialaste vaheline sõda tingitud asjaolust, et viimased keeldusid lakedaimonlastele nende mõrtsukat välja andmast.⁸ Antud juhul ei olegi niivõrd tähtis küsimus, kas antiikajal toimunud väljaandmine kvalifitseerub rahvusvahelise õiguse ja selle alusel toimunud riikidevahelise suhtlusega, kuid on kindel, et kurjategijate väljaandmine kui reaalne tegevus toimus ning riigid said oma kurjategijad teistest riikidest kätte.

Nii T. Stein ja M. Schaumburger on järeldanud, et kuni 19. sajandini toimus väljaandmine ainult poliitiliste ja ühiskonnale tähtsamate tagaotsitavate suhtes, kuivõrd tavaliste kurjategijate väljanõudmine ei olnud riikidele välispoliitiliseks prioriteediks. C. L. Blakesley on aga leidnud, et väljaandmine toimus ka vägistajate, mõrvarite, röövlite ja teiste raskemate mittepoliitiliste kuritegude suhtes⁹ ning neid juhtumeid ongi olnud raskem uurida, sest tihtipeale ei toimunud selline väljaandmine mitte riikide vahel, vaid klannide ja hõimude vahel.

Keskajal sõmiti Lääne-Euroopas mitmeid väljaandmislepinguid, kuid üldjoontes puudutasid need siiski ainult poliitilisi kuritegusid, nt Henry II ja William Lõvi 1174. aastal¹⁰ ning 1303. aastal Inglismaa Edward II ja Prantsuse Philippe *le Bel*'i vahel sõlmitud lepingud. 1376.

---

⁶ Blakesley, lk 44

⁷ Tornsten Stein "Extradition", Max Planck Encyclopedia of Public International Law, lk 2. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.mpepil.com/ViewPdf/epil/entries/law-9780199231690-e797.pdf?stylesheet=EPIL-display-full.xsl>

⁸ Schaumburger, lk 33

⁹ Blakesley, lk 45

¹⁰ Kai I. Rebane "Extradition and Individual Rights: The need for an International Criminal Court to Safeguard Individual Rights", Fordham International Law Journal 1995, Volume 19, Issue 4, Article 11, lk 1645. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1507&context=ilj>

aastal sõlmisid Prantsuse kuningas Charles V ja Savoy hertsog lepingu, millega lepingupooled kohustusid teineteisele ka mittepoliitilisi kurjategijaid välja andma, st eesmärgiks oli juba siis võidelda tavalise kuritegevusega¹¹. Küll aga jäid edaspidised väljaandmislepingud siiski poliitilisi kurjategijaid puudutavaks, nt andis Taani 1661. aastal sõlmitud lepingu alusel Inglismaale üle mitmeid isikuid, keda viimane süüdistas Charles I mõrvas osalemises.

18. sajandi väljaandmisregulatsiooni edasiarendamises mängis suurt rolli Prantsusmaa, kes 1736. aastal, peale Charles V ja Savoy hertsogi vahelist lepingut, sõlmis esimese modernse (mis puudutas ka tavakurjategijaid) väljaandmislepingu Hollandiga, sellele järgnesid samasisulised kokkulepped ka Egiptuse, Šveitsi, Sardiinia ja mitmete Saksa riikidega ning 18. sajandi lõpuks oli Prantsusmaal juba kõikide oma naabritega, v.a Inglismaaga väljaandmisleping sõlmitud. Sel ajal sõlmitud lepingute sisu on suuresti kasutusel ka tänapäeval, nt nõue, et taotlus peab olema tehtud läbi diplomaatiliste kanalite, vastastikuse põhimõtte, samuti taotleva riigi faktidel põhinev süüdistus isiku väljaandmiseks. Poliitiliste kuritegude välistamine väljaandmise alustest oli sätestatud juba 1834. aastal Prantsusmaa ja Belgia vahelises lepingus ning *speciality rule*'i (nn erikohustuse reegel, mille kohaselt ei tohi väljaantud isikut kohtu alla anda või karistust kandma panna muu süüteo eest, kui see, mille alusel isik loovutati) kohaldamises lepiti kokku 1844. aastal samuti Prantsusmaa ja Luxemburgi vahel.¹² G. F de Martensi arvutuste kohaselt sõlmisid riigid aastatel 1718-1830 üle 90 vastastikuse väljaandmise lepingu, mis oli oluliselt rohkem, kui selle aja kohta arvati¹³.

Moraali ja vastastikuse tunnustamise põhimõtted kandusid väljaandmise instrumendi olemusse üle alles 19. sajandi teisel poolel, mil riigid hakkasid ka aktiivselt väljaandmislepinguid sõlmima – selline muutus oli eelkõige kannustatud vajadusest võidelda rahvusvahelise kuritegevusega, tagada sotsiaalne turvalisus¹⁴ ning üksikisikute õiguste kaitse¹⁵. Riigid on sõlminud väljaandmise osas bilatelaarseid lepinguid, mis käsitlesid väljaandmismenetlust ennast, poliitilisi õigusrikkumisi, väljaandmise aluseks olevaid

---

¹¹ Blakesley, lk 48

¹² Blakesley, lk 50-51

¹³ Ivan Anthony Shearer "Extradition in International Law", University of Manchester, 1971, lk 8.

Kättesaadav TÜ Google Scholar arvutivõrgust.

¹⁴ Schaumburger, lk 34

¹⁵ Rebane, lk 1639 ja 1644.

kuritegusid ning muid vajalikke instrumente¹⁶, samuti multilateraalseid konventsioone või loonud ühise seadusandluse mingisuguses konkreetsetes õigusruumis (nt Põhjamaade väljaandmisleping ja EVM-i regulatsioon). Tundub, et tänapäevaks on kõik riigid bilateraalseid lepinguid¹⁷ väljaandmise reguleerimiseks sõlminud ning paljud sõlminud ka multilateraalseid konventsioone¹⁸, mis on selge näide, et riigid liiguvad üha enam teineteise õiguskordade usaldamise ning tunnustamise suunas, kuid arenguruumi kindlasti veel on. Nimelt on väljaandmise kolm kõige fundamentaalsemat probleemi eelkõige just riikidevaheliste väljaandmislepingute vähesus, olemasolevate lepingute jäikus, mis ei võimalda väljaandmist paljude kuritegude puhul, ning lepingutest tulenevad liiga ranged menetluslikud nõuded¹⁹.

Lisaks lepingutele või konventsioonidele eksisteerib võimalus anda isik välja ka juhul, kui selleks puudub vastav leping või kui seda lepingut ei saa kohaldada. Riik võib väljaandmist taotleda taotluse saanud siseriikliku õiguse kohaselt, eelkõige läbi immigratsiooniseaduste, kriminaalmenetluse seadustike ja muude seotud aktide, samuti on ka paljudes siseriiklikes karistusõigustes sätestatud võimalus isik välja anda²⁰. Kindlasti on aga riikidevaheliste lepingute ja konventsioonide sõlmimine menetluslikult lihtsam ja teineteise huve paremini arvestav.

ÜRO on välja töötanud väljaandmislepingu ning -seaduse näidisregulatsiooni²¹, mille alusel enamuse rahvusvahelised lepped ka sõlmitud on, küll aga ei ole veel kindlasti kõik normid rahvusvaheliseks tavaõiguseks kujunenud²² ning viimase ILC²³ töögrupi raporti kohaselt ei ole nende väljaselgitamine ka oluline²⁴. Samuti on ILC alates 2006. aastast ette valmistanud

---

¹⁶ Rebane, lk 1636

¹⁷ ÜRO poolt peetav võrgustik väljaandmises bilateraalseid lepinguid sõlminud riikide kohta.

Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uncjin.org/Laws/extradit/extindx.htm>

¹⁸ Näiteks Araabia Ühenduse konventsioon väljaandmise kohta, Väljaandmise Euroopa Konventsioon, Montevideo Konventsioon, Inter-Ameerika konventsioon, O.C.A.M Konventsioon. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uncjin.org/Laws/extradit/convextr.pdf>

¹⁹ Shearer, lk 2

²⁰ Dan E. Stigall “Ungoverned Spaces, Transnational Crime, and the Prohibition on Extraterritorial Enforcement Jurisdiction in International Law”, Notre Dame Journal of International and Comparative Law”, 2013, lk 19. Arvutivõrgus kättesaadav:

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2211219

²¹ United Nations “Revised Manuals on the Model Treaty on Extradition and on the model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters”. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition_revised_manual.pdf

²² Stein, lk 3

²³ International Law Commission, United Nations

²⁴ International Law Commission “Draft Report on the International Law Commission on the Work of its Sixty-fourth Session – Chapter IX – The obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*)”, lk 118, Artikkel 213. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://untreaty.un.org/ilc/reports/2012/english/chp9.pdf>

ka ühtset dokumenti, mis seoks kõiki osapooli ühise väljaandmisregulatsiooniga, kuid konkreetset tegevuskava ning dokumendi valmimisaega töögrupp veel paika pannud ei ole. Rahvusvaheliste väljaandmisnormide kehtestamine nõuab ulatuslikku ja põhjalikku tööd, kuivõrd peavad kõik normid olema riikide poolt vastuvõetavad, riigid peavad olema valmis need omaks võtma ning neid ka järgima, kas siis vahetult siduvatena või “*soft law*” vormis²⁵. Samuti on riikide õigussüsteemid, poliitilised väljavaated ja eesmärgid küllaltki erinevad, mistõttu on üldist ja kõiki siduvat konventsiooni raske luua²⁶. Selge on see, et ühtse väljaandmisregulatsiooni olemasolu oleks vajalik ning selle vajalikkust ja edukust on eelkõige tõestanud Euroopa Liidu ühtne väljaandmissüsteem.

Eelnimetatud väljakujunenud praktika ja lepingud on olnud aluseks ja eelduseks veel täiuslikuma väljaandmisregulatsiooni kujunemisele ning järgnevalt toongi välja tähtsaimad õigusaktid, mis on kujundanud väljaandmise regulatsiooni 20. sajandi Euroopas.

1.2 Väljaandmise institutsiooni kujunemine 20. sajandi Euroopas

Esimene konventsioon, mis reguleeris Euroopas kurjategijate väljaandmist kas kohtumõistmise eesmärgil või karistuse kandmiseks, oli 1957. aastal Euroopa Nõukogu poolt vastu võetud Väljaandmise Euroopa Konventsioon²⁷ (VEK), mis hakkas kehtima 18. aprillil 1960 ning mille on ratifitseerinud kõik 47 Euroopa Nõukogu liikmesriiki. Konventsiooni preambul²⁸ sätestab, et Euroopa Nõukogu eesmärgiks on ühiste reeglite ja kokkulepete väljatöötamise abil edendada ühist ja kooskõlastatud tegevust juriidilistes küsimustes. Konventsiooni artikli 1 kohaselt kohustuvad lepingupooled kooskõlas konventsiooni sätete ja tingimustega üksteisele välja andma isikud, kelle suhtes on taotleva poole pädevad asutused algatanud kriminaalmenetluse kuriteo tõttu või kes on nimetatud asutuste poolt tagaotsitavad kohtuotsuse või kinnipidamiskorralduse täideviimiseks. Artikli 2 punkti 1 kohaselt toimub väljaandmine selliste kuritegude puhul, mis nii taotleva kui ka taotluse saanud riigi seaduste kohaselt on karistatavad, punkti 3 ja 4 kohaselt võivad lepinguosalisel vastavalt oma

---

²⁵ International Law Commission, Fifty-eighth session “*Preliminary report on the obligation to extradite or prosecute (“aut dedere aut judicare”)*” by Mr. Zdzislaw Galicki, Special Rapporteur, 2006, lk 17. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_571.pdf

²⁶ Kai I. Rebane, lk 1649.

²⁷ Ingl kl European Convention on Extradition.

²⁸ Väljaandmise Euroopa konventsioon, 12.12.1957. Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/78643>

siseriiklikule õigusele sätestada või välistada konkreetsed kuriteod, mille puhul väljaandmine toimub ning mille puhul mitte. Konventsiooni kohaselt on lepingupooltel õigus keelduda isikute väljaandmisest, kui tegemist on poliitiliste, sõjaväeliste või rahanduskuritegudega, samuti kui väljaantav isik on taotluse saanud riigi kodanik (iga riik peab ise oma siseriikliku õiguse kohaselt määratlema kodaniku mõiste) või kui taotleva riigi seaduste kohaselt on võimalik sellise kuriteo eest määrata surmanuhtlus. Väljaandmist ei toimu ka juhul, kui taotluse saanud poole pädevad asutused on teinud lõpliku kohtuotsuse taotletava isiku suhtes kuriteo või kuritegude eest, millega seoses väljaandmist taotletakse (*ne bis in idem* põhimõte) või kui on rikutud *speciality rule*²⁹ reeglit. Samuti kehtis ekstraterritoriaalsuse põhimõte, mille kohaselt ei saa jurisdiktsiooni mitteomav riik, st riik, kelle territooriumil tegu toime ei ole pandud, isiku üle kohut mõista või tema suhtes karistust kohaldada.

Sisuliselt jätab konventsioon siiski preambulis sätestatud eesmärgi täitmata, kuivõrd sõltub ikkagi iga riigi enda seadusandlusest, missugustel juhtudel kurjategijaid välja antakse. Samuti sätestab VEK-i artikkel 26 lõige 3 vastastikuse põhimõtte, mille kohaselt ei saa riik, kes on mingisuguse konkreetse sätte kohta teinud reservatsiooni, nõuda sama käitumist ka teiselt riigilt, kuivõrd peaksid reservatsioonid opereerima vastastiku ning olema kasulikud mõlemale riigile, mistõttu taastab kohustuse täitmata jätmise õigus vastastikuste kohustuste ja õiguste tasakaalu³⁰. Sisuliselt muudab see väljaandmise efektiivse toimimise veel raskendatumaks. 1975. aastal võeti vastu Konventsiooni esimene lisaprotokoll³¹, mis kitsendas poliitiliste kuritegude mõistet (välistati kuriteod inimsuse vastu ning genotsiid), samuti täpsustati *ne bis in idem*'i reeglit, teise lisaprotokolliga³² toimus esimene oluline muudatus *double criminality*³³ põhimõttes, mille kohaselt ei pidanud taotluse saanud riigi seaduste kohaselt rahanduskuritegu enam karistatav olema. Samuti suurendati väljaantava isiku õigusi *in absentia*³⁴ tehtud kohtuotsuse ning amnestia mõistete sissetoomisega. Kolmas lisaprotokoll³⁵ (mida nt Eesti ei ole ratifitseerinud) koostati eesmärgiga lihtsustada nende isikute

---

²⁹ Eesti kl "erikohustuse reegel", mis seisneb selles, et vahistamismäärus peab olema tehtud selle konkreetse teo suhtes, mille eest isik lõpuks süüdi mõistetakse või karistust kandma pannakse.

³⁰ Grete Vahtra "Isikute väljaandmine ja loovutamine Eestis: õiguste ja vabaduste kaitse", TÜ magistr töö, 2012, lk 10-11. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/26730/Vahtra_Grete.pdf?sequence=1

³¹ Väljaandmise Euroopa konventsiooni lisaprotokoll, 15.10.1975 Strasbourg'is. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78644>

³² Väljaandmise Euroopa konventsiooni teine lisaprotokoll, 17.03.1978 Strasbourg'is. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78645>

³³ *Double criminality* mõiste tähendab, et taotluse saanud riik võib isiku välja anda ainult nende kuritegude eest, mis on selle riigi enda seaduste kohaselt karistatav.

³⁴ Isiku kohalviibimiseta.

³⁵ Väljaandmise Euroopa konventsiooni kolmas lisaprotokoll, 10.11.2010 Strasbourg'is. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/209.htm>

väljaandmist, kes olid enda väljaandmisega nõus ning 2012. aastal vastu võetud neljanda lisaprotokolliga³⁶ (mida samuti Eesti ratifitseerinud ei ole) ei lisatud Konventsioonile olulisi sätteid, vaid täpsustati juba varem kirjapandut. Kui Konventsiooni enda on ratifitseerinud kõik Euroopa Nõukogu riigid (lisaks veel Iisrael ja Lõuna-Aafrika Vabariik), siis kõiki lisaprotokolle liikmesriigid (mh Eesti) ratifitseerinud ei ole.

Tänaeni toimub VEK-i alusel väljaandmine riikide vahel, kes on VEK-i ratifitseerinud, kuid kelle vahel puudub eraldi leping väljaandmismenetluse reguleerimiseks (Eestil on eraldi õigusabilepingud sõlmitud nt Venemaa³⁷ ja Ukrainaga³⁸, milles mh reguleeritakse ka väljaandmismenetlust). Samuti kohaldub VEK ka Euroopa liidu liikmesriikide vahel osas, mida Euroopa vahistamismääruse regulatsioon ei hõlma. Seda kinnitas ka Euroopa Kohus otsuses C-296/08³⁹, kui leidis, et ei ole ühtegi põhjust, miks liikmesriik ei võiks pärast 1. jaanuari 2004 rakendada Euroopa vahistamismäärusega asendatud väljaandmissüsteemi osaks olevat konventsiooni olukordadele, kus EVM-i kord ei ole kohaldatav, kuivõrd sellel ei saa olla muud eesmärki kui väljaandmissüsteemi paremaks muutmise olukorras, kus EVM lihtsalt ei kohaldu.

Järgmisena, st 1977. aastal vastu võetud Terrorismi tõkestamise Euroopa konventsioon⁴⁰ ahendab veelgi poliitiliste kuritegude nimekirja, kuivõrd loetleb kuriteod, mille puhul ei ole tegemist poliitiliste kuritegudega, nt õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsioonis käsitletud kuritegu, raske kuritegu, mis seisneb ründes rahvusvaheliselt kaitstud isiku elu, tervise või vabaduse vastu, kuritegu, mis seisneb inimese röövimises või pantvangiks võtmises. Küll aga ei näe nimetatud konventsioon veel ette, et teatud kuritegude puhul topeltkaristatavuse (*double criminality*) reegel ei kehti.

---

³⁶ Väljaandmise Euroopa konventsiooni neljas lisaprotokoll, 20.09.2012 Viinis. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/212.htm>

³⁷ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades, 26.01.1993. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13141764>

³⁸ Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades, 15.02.1995. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13119066>

³⁹ Kohtuasi C-296/08 PPU - *Santesteban Goicoechea*, (2008) I-06307, artikkel 72.

⁴⁰ Terrorismi tõkestamise Euroopa konventsioon, 26.01.1977. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78608>

Schengeni konventsioon⁴¹ reguleerib samuti väljaandmist ning seab eesmärgiks Schengeni-liidus olevate isikute kiirema ja tõhusama väljaandmise, eelkõige luues selleks uue infosüsteemi – Schengeni Infosüsteem (SIS). Kõik tagaotsitavad isikud lisatakse SIS-süsteemi ning juhul, kui ühes liikmesriigis on tagaotsitav isik leitud, saadetakse läbi SIS-i tagaotsivale liikmesriigile ka vastav teade.

1995. aastal Euroopa Liidu Lepingu artikkel 3.K alusel vastu võetud konventsioon lihtsustatud väljaandmisprotseduuride kohta liikmesriikide vahel täiendab ja lihtsustab Euroopa Väljaandmise Konventsiooni, samas aga ei takista bilateraalsete lepingute ja multilateraalsete konventsoonide soodsamate sätete kasutamist⁴² ning selle on ratifitseerinud 18 liikmesriiki. Uus konventsioon on mõeldud juhtudeks, kus isik, kelle suhtes väljaandmismenetlus algatatud on, nõustub enda väljaandmisega ning ka taotluse saanud riik on oma vastava nõusoleku andnud. Sellisel juhul kohaldub Euroopa liidu liikmesriikide vahel lihtsustatud väljaandmismenetluse konventsioon, vastasel korral kohalduvad varasemalt riikide poolt ratifitseeritud bilateraalsed kokkulepped ja multilateraalsed konventsioonid. Konventsiooni artikli 11 punkti 1 kohaselt peab üleandmine toimuma 20 päeva jooksul alates väljaandmisotsuse tegemisest, samuti on menetlus tehtud vähesema bürokraatiaga tõhusamaks, kuivõrd on lihtsustatud menetluse puhul vaja taotluse saanud riigile saata ainult põhiline informatsioon, nt isiku isikuandmed, taotluse saanud ametiasutuse andmed, vahistamismäärus või kohtuotsus, rikkumise sisuline ja juriidiline külg, juhtumi kirjeldus ning ka tagajärjed⁴³. Taotluse saanud riigil on õigus küsida liikmesriigilt täpsustavat informatsiooni juhul, kui antud informatsioonist ei piisa isiku väljaandmiseks – neid lisaandmed konventsioon täpsustanud ei ole, seega on iga liikmesriigi otsustada täiendava informatsiooni iseloomus ja mahus. Liikmesriigid peavad ise määrama kompetentsed asutused väljaandmistega tegelemiseks, küll aga rõhutab lihtsustatud väljaandmise konventsioon, et kuna tegemist on kiire ja efektiivse menetlusega, siis peaksid sellega tegelema spetsiaalselt kriminaalmenetlustega tegelevad asutused⁴⁴.

---

⁴¹ Schengeni konventsioon, millega rakendatakse Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel sõlmitud Schengeni lepingut kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta nende ühispiiridel, 14.06.1985. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.legaltext.ee/text/et/T71073.htm>

⁴² Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise väljaandmise lihtsustatud korra konventsioon, 4.12.2007, artikkel 1, punkt 2. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/825899>

⁴³ Lihtsustatud väljaandmise konventsioon, artikkel 4, punkt 1

⁴⁴ Council of Europe, Explanatory report on the European Convention on Extradition, artikkel 15. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/024.htm>

2002. aastal Euroopa liidu poolt vastu võetud Euroopa vahistamismääruse raamotsus nr 2002/584/JSK oli loogiline samm üha enam ühtlustuva väljaandmisregulatsiooni loomiseks, samuti oluline edasiarendus Väljaandmise Euroopa Konventsioonist. Olulise tõuke efektiivsema ja toimivama väljaandmissüsteemi väljatöötamisele andsid kindlasti ka 11.09.2001 sündmused⁴⁵, pärast mida ei olnud tegemist enam ainult kurjategijate tagaotsimisega, vaid ka aktiivse võitlusega terrorismi vastu. Tulenevalt eesmärgist kujundada Euroopa Liit vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevaks alaks tuli kaotada liikmesriikidevaheline väljaandmine ja asendada see õigusasutustevahelise üleandmissüsteemiga. Lisaks sellele võimaldab süüdimõistetute kriminaalkaristuste täitmiseks või kahtlustatavatele süüdistuse esitamiseks uue lihtsustatud üleandmissüsteemi sisseviimine kõrvaldada keerukuse ja võimalikud viivitused, mis oli omane varasemalt kehtivale väljaandmiskorrale⁴⁶. Varasemate konventsioonide lisad ja konventsioonid näitasid selgelt, et riigid, eelkõige Euroopa Liidu liikmesriigid, tunnevad vajadust efektiivse ja lihtsama väljaandmismenetluse järele, mis oli esmajoonel kannustatud asjaolust, et liidusisesed piirid olid avanenud, liidu kodanikel oli vabadus ja õigus liikuda ühest liikmesriigist teise, seal elada, õppida ja töötada. Sellega kaasnes loomulikult ka piiriülese kuritegevuse kasv ning kurjategijate piiriülene liikumine. Euroopa vahistamismäärus on esimene kindel meede kriminaalõiguse valdkonnas, millega kohaldatakse vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mida Euroopa Ülemkogu on nimetanud õiguslase koostöö nurgakiviks⁴⁷, kuivõrd selle eesmärgiks on võidelda liiduülese kuritegevusega ning tuua vastutavad isikud kiiremini pädeva kohtu ette või vastavasse liikmesriiki oma karistust kandma. EVM asendab liikmesriikide vahelistes suhetes kõiki varasemaid väljaandmiskonventsioone ning loob uue ja veel lihtsustatuma regulatsiooni kurjategijate väljaandmiseks, mida uues direktiivis nimetatakse Euroopa vahistamismääruse täitmiseks. Ainus liikmesriikidevaheline varasem väljaandmisregulatsioon, mis senini kehtib, on Põhjamaade vahistamismäärus⁴⁸ (Taani, Soome ja Rootsi-vaheline väljaandmisregulatsioon), kuid seegi saab kehtida ainult osas, kus see leping võimaldab laiendada EVM-i raamotsuse eesmärke ning aitab kaasa Euroopa vahistamismääruse alusel isikute üleandmise korra lihtsustamisele või edasisele hõlbustamisele⁴⁹.

---

⁴⁵ Nicolas Nohlen "Germany: The European Arrest Warrant Case", International Journal of Constitutional Law, Vol. 6, Issue 1, 2008, lk 154. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.

⁴⁶ Euroopa vahistamismääruse raamotsuse nr 2002/584/JSK, preambul 5. Arvutivõrgus kättesaadav:

⁴⁷ EVM raamotsus, preambul 6.

⁴⁸ Statements provided for in Article 31 (2) of Council Framework Decision 2002/584/JHA of June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedure between Member States, 29.09.2003, L 246/1.

⁴⁹ EVM raamotsus, artikkel 31 lõige 2.

Samuti tuleb EVM-i regulatsiooni puhul teha vahet mõistetel “väljaandmine” ja “loovutamine”, kuivõrd väljaandmise korral on poolteks konventsiooni/lepingu liikmesriigid, loovutamise korral ei ole aga vähemalt üks pooltest riik⁵⁰. EVM-i kasutuselevõtuga ei olegi vahistamismääruse täitmisel otsustavaks institutsiooniks riigi valitsus või mõni muu poliitiline organ, vaid riikide õigusasutused, st et loovutamine on puhtalt õiguslik küsimus ning täitevvõim on otsustusprotsessist eemaldatud⁵¹.

Tavapärased koostöösuhted, mis on siiani domineerinud liikmesriikide vahel, asendati kriminaalasjades tehtud otsuste vaba liikumisega, mis eelkõige põhineb suurel liikmesriikidevahelisel usaldusel. See eeldab, et liikmesriigid tunnetavad, et kõik liikmesriigid on piisavalt arenenud ning kujunenud inimõigusi ja põhivabadusi austavateks riikideks, mis põhinevad õigusriikluse ning demokraatia printsiipidel.

Euroopa vahistamismäärus on liikmesriigi väljaantud kohtuotsus, et teine liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks. Võrreldes Isikute Väljaandmise Lihtsustatud Konventsiooniga, kehtib EVM ka juhtudel, kui isik ei ole enda loovutamiseга nõus, st et kohalduvad kiiremad tähtajad ja kiirem asjaajamine toimub igal juhul.

Euroopa vahistamismääruse võib teha tegude eest, mida vahistamismääruse teinud liikmesriigis karistatakse vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt 12 kuud, või kui karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme kohta on otsus tehtud, peab see olema vähemalt nelja kuu pikkune. Olulised muudatused võrreldes varasemate konventsioonidega on teatud kuritegude puhul *double criminality* nõude puudumine, sellisteks kuritegudeks on raamotsuse artiklist 2 lõikest 2 tulenevad nt kuritegelikus ühenduses osalemine, terrorism, inimkaubandus, korrupsioon, raha võltsimine, rassism ja ksenofoobia jne, kuid eeldusel, et need kuriteod on vahistamismääruse teinud liikmesriigis karistatavad vähemalt 3-aastase vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetmega. Nimetatud kuriteod on raamotsuses välja toodud üldsõnaliselt, jättes määratlemata täpsed koosseisutunnused, mistõttu ei ole võimalik EVM-i täitval liikmesriigil täitmisest keelduda juhul, kui täitvas riigis selline kuriteokoosseis peaks üldse puuduma või kui koosseisutunnused erinevad taotleva riigi vastava kuriteo koosseisust.

---

⁵⁰ Christine Langenfeld “Surrender, Non-Aliens”, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, 2011, Section 1. Kättesaadav TÜ Max Planck Encyclopedia of Public International Law (EPIL) arvutivõrgust.

⁵¹ Vahtra, lk 36.

Antud juhul ei olegi nimetatud kuritegude puhul *double criminality* nõude puudumise põhjuseks kahtlus, et igas liikmesriigis ei pruugi need kuriteod karistatavad olla, vaid pigem on seadusandja tahtnud määratleda need kõige rängemad ja tõsisemad kuriteod, mille esinemisel ei olegi vaja siseriiklikust õigusest vastavat koosseisu otsima hakata. Siin tekitavad probleemi liikmesriikide kohati erinevad seadusandlused, eelkõige erinevused nt abordi keelatuses (Poolas ja Iirimaa) ja eutanaasia lubatavuses (Belgia ja Holland), samuti on mõnes riigis (nt Saksamaal) keelatud holokausti eitamine – abort ja eutanaasia kvalifitseeruksid raamotsuse artikli 2 lõike 2 alla (tahtlik tapmine), kuid holokausti eitamise puhul tuleks topeltkaristatavuse kontroll siseriiklikul tasandil läbida. Selge on see, et liikmesriikidel on teatud küsimustes erinev arvamus ja seadusandlus, mistõttu võib nt holokausti eitamise korral isik naaberriiki pageda ning seal oma elu rahulikult jätkata (rahvusvahelises õiguses nimetatakse sellist sobiva õiguskorraga riigi otsimist *forum shopping*’uks).

Samuti on oluliselt vähendatud vahistamismääruse/väljaandmise täitmisest keeldumise aluseid, kuivõrd uue raamotsuse/direktiivi kohaselt ei tohi ühtki isikut tagasi saata, välja saata ega välja anda riigile, kus on suur oht, et see isik võidakse surma mõista, teda võidakse piinata või kohelda või karistada muul ebainimlikul või alandaval moel, lisaks, tulenevalt Euroopa Liidu Lepingust, austab käesolev raamotsus preambuli punkti 12 kohaselt põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida tunnustatakse Euroopa Liidu lepingu artiklis 6 ja mis on kajastatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas. Täpsemalt ei tõlgendata raamotsust keeluna ära öelda isiku üleandmisest, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, kui on objektiivselt alust arvata, et nimetatud vahistamismäärus on tehtud isiku kohtu alla andmiseks või karistamiseks kõnealuse isiku soo, rassi, usu, etnilise kuuluvuse, kodakondsuse, keele, poliitiliste vaadete või seksuaalse sättumuse alusel või et see kahjustaks selle isiku olukorda mis tahes eeltoodud põhjusel. Samuti on raamotsuse artiklis 3 ammendavalt välja toodud kõik alused, mille ilmnemisel tuleb jätta määrus täitmata (amnestia, *ne bis in idem* põhimõte, kui isikut ei saa tema vanuse või vaimse seisundi tõttu kriminaalvastutusele võtta), kuid nende hulka ei kuulu enam kodanike väljaandmise keeld, samuti rahandusalaste ning poliitiliste kurjategijate väljaandmise keeld. Artiklis 4 on välja toodud vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlikud alused ning needki on kirja pandud ammendavalt.

Liikmesriigid kohustusid direktiivi siseriiklikusse õigusesse üle võtma 31. detsembriks 2003. aastaks ning kuna Lissaboni lepinguga muudeti politsei –ja kohtukoostöö sätteid (mh kaotati varemkehtinud sambad), tekib Euroopa Komisjonil ja Euroopa Kohtul antud valdkonnas jurisdiktsioon liikmesriikide üle alles 2014. aastal, mistõttu ei ole Komisjon saanud direktiivi alusel liikmesriikide suhtes rikkumiste korral ka rikkumismenetlust alustada ning kõik

Euroopa Kohtu lahendid tulenevad riikide endi poolt esitatud eelotsuseküsimustest. Seega puudub Euroopa Komisjonil veel õigus riike EVM-i ülevõtmisel ning menetlemisel tehtud rikkumiste eest vastutusele võtta, mistõttu on tänaseks välja kujunenud ka olukord, kus mitmed liikmesriigid rikuvad EVM-i raamotsuse mõtet, sätteid ja eesmärki.

1.3 Väljaandmine rahvusvahelisel tasandil

Nagu ka mainitud, toimub riikidevaheline väljaandmine kas lepingute või konventsioonide alusel. Peale Väljaandmise Euroopa Konventsiooni eksisteerib ka täiesti eraldiseisev institutsioon, mis reguleerib isikute loovutamist rahvusvahelisel tasandil. Selleks on Rahvusvaheline Kriminaalkohus (ICC), mille aluseks on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma Statuut⁵². Statuut võeti vastu alles 1998. aastal ning hakkas kehtima 1. juulil 2002. aastal ning dokument on siduv riikidele, kes on nimetatud konventsiooni ka ratifitseerinud. Nimetan ICC loomist sõnaga “alles” justnimelt seetõttu, et sellise kohtu ja jurisdiktsiooni vajadus on olnud tegelikult juba alates Esimesest maailmasõjast, ometigi ei suudetud vastavat organit luua ka pärast Teist maailmasõda, mistõttu võib tõesti väita, et ICC loomine jäi lootusetult hiljaks – kuid sellegipoolest parem hilja kui mitte kunagi. Küll aga võib tõmmata paralleele Kriminaalkohtu loovutamisregulatsiooni ja Euroopas väljakujunenud väljaandmisregulatsiooni osas ning vastupidi, kuivõrd mõlemad on teineteise loomist ja arengut kas otseselt või kaudselt mõjutanud.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu (edaspidi ka Kriminaalkohus) õiguslik nurgakivi on nn komplementaarsuse põhimõte, mille kohaselt alustab Rahvusvaheline Kriminaalkohus menetlust üksnes siis, kui riigid kas ei suuda või ei taha seda ise teha. Seega annab ICC välja loovutamiskäsu, et tuua kurjategija Kriminaalkohtu ette. Varasemalt mainisin, et mõistete “väljaandmine” ja “loovutamine” vahel tuleb teha vahet, antud juhul on tegemist kohtuga, mitte suveräänse riigiga, mistõttu tuleb ka Rooma Statuudi valguses rääkida isikute loovutamisest. Rooma Statuudi artikkel 86 sätestab, et osalisriigid teevad statuudi alusel kohtuga koostööd kohtu jurisdiktsiooni alla kuuluvate kuritegude eeluurimisel ja kohtulikult arutamisel ning artikkel 88 sätestab omakorda, et osalisriik tagab, et tema siseriikliku õiguse kohaselt on võimalik teha selles osas ettenähtud koostööks vajalikke toiminguid. Kohus võib esitada osalisriigile, kelle territooriumil otsitav isik viibib, koos artiklis 91 sätestatud lisamaterjaliga, taotluse vahistada see isik ja loovutada ta kohtule vastutusele võtmiseks ning paluda osalisriigilt abi selle isiku vahistamiseks ja kohtule loovutamiseks. Osalisriigid on kohustatud selles osas ettenähtud tingimustel ning siseriiklikus õiguses ettenähtud korras rahuldama vahistamise ja loovutamise taotluse⁵³, mis sisuliselt tähendab, et siseriikliku õiguse alusel ei ole riigil õigus keelduda loovutamistaotluse täitmisest muudel juhtudel, kui see on Statuudis kirjas. Artikli 98 kohaselt võib kohtu poolt taotluse saanud adreessaadiriik keelduda

---

⁵² Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma Statuut, 17.07.1998. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78574>

⁵³ Kriminaalkohtu Statuut, artikkel 89, punkt 1.

isikut loovutamast kolmanda riigi poolt isikule antud immuniteedi puhul ning artiklist 90 tuleneb võimalus jätta isik loovutamata võistlevate taotluste puhul. Seega ei saa riik tugineda oma siseriiklikule õigusele, mille kohaselt ei luba viimane loovutada nt kodanikke või isikuid, kelle suhtes kehtiks *ne bis in idem* printsiip. Seega võib öelda, et ICC on loonud omale eripositsiooni rahvusvahelises õiguses, mille kohaselt mitmed tavapäraselt kehtivad loovutamismääruse täitmata jätmise normidest ei ole Statuudi puhul määravad. Selliste kitsenduste tegemine loovutamismenetlustes on õigustatud loovutatavatele isikutele süüks pandavate kuritegude raskustega (nt genotsiid, inimsusevastased ja sõjakuriteod), mistõttu on äärmiselt oluline, et Rahvusvaheline Kriminaalkohus saaks nende isikute üle ka õiglaselt kohut pidada.

Loovutamisinstituudi ühtedeks eriskummalisemateks juhtudeks on olnud ka justnimelt ICC jurisdiktsiooni kuuluvad kaasused, täpsemalt juhud, mil ÜRO Julgeolekunõukogu on loonud ÜRO Harta VII Peatüki alusel kaks *ad hoc* kohut, nimelt endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu⁵⁴ (ICTY) ning Rwanda asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu⁵⁵ (ICTR). ICTY Statuudi artikkel 29 kohustab riiki koheselt Kohtu taotlustele ja käskudele vastama, eelkõige isiku vahi alla võtmisel ning Kohtule loovutamisel (punktid d ja e) ning seda käsku tuleb lugeda ÜRO Harta VII Peatüki täitemeetmeks. Statuudi artikkel 29 on ülimuslik kõikide loovutamist takistavate õigusnormide suhtes, mis siseriiklikus õiguses eksisteerida võivad⁵⁶. See tähendab seda, et riigid on kohustatud Kohtu poolt taotlevad isikud Kohtule loovutama, st olenemata sellest, kas see konkreetne riik on vastava *ad hoc* kohtuga seotud või mitte – sisuliselt on Kohtul universaalne jurisdiktisioon ning õigus nõuda isikute loovutamist vaatamata sellele, et selleks puudub kas leping või konventsioon.

Samuti, nagu tavalise Kriminaalkohtugi puhul, on oluliselt kitsendatud tavapäraseid loovutamismääruse täitmisest keeldumise aluseid, nt poliitiliste ja militaarkuritegude osas, samuti nii siseriikliku kui ka rahvusvahelise õiguse alusel antud immuniteedi osas, loomulikult ka riikide kodanike osas. Oluliseks erandiks on ka inimõiguste kaitse nimel võimatus keelduda loovutamismääruse täitmisest, st et kui kõneall olev kohus on loodud ja toimib inimõigusalaste nõuete kohaselt, ei või riik isiku loovutamisest keelduda. Lisaks ei tohi riik keelduda isiku loovutamisest teatud karistuse kohaldamise pärast, nt eluaegse vanglakaristuse, või siis põhjusel, et isikut on sama teo eest juba süüdi mõistetud. Viimane põhimõte lasub asjaolus, et siseriiklikud kohtud ei ole ICC jurisdiktsiooni kuuluvat kuritegu vastavalt menetlenud, nt menetlenud tavalise kuriteo, nt tapmise sätte alusel, kuigi tegelikult

---

⁵⁴ Ingl. kl International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia.

⁵⁵ Ingl. kl International Criminal Tribunal for Rwanda.

⁵⁶ Langenfeld, Section 4.

oli tegemist genotsiidiga. Samuti prevaleerib Kohtu loovutamiskäsk kõikide teiste paralleelselt jõus olevate loovutamiskäskude ees.⁵⁷

Mitte ühelgi teisel riigil ei ole isikute loovutamisel enda jurisdiktsiooni alla sellist jõudu, *ad hoc* loodud kriminaalkohtu kohtualluvuse pädevusest veel rääkimata. Nimetatud kohtute statuutidest on selgelt näha, et tavapäraest standarditest loovutamismenetlustes on tehtud olulisi ning riikide jaoks “valusaid” ja kohati ka vastuvõetamatuid ja siseriikliku õigusega, isegi põhiseadusega vastuolus olevaid kitsendusi – sedasama on sisuliselt teinud ka EVM-i regulatsioon, küll mitte nii radikaalsetes nootides, kuid samas ka piisavalt sarnaselt. Kui ICC Statuudi eesmärk on võimalikult kiirelt ja operatiivselt loovutada Kriminaalkohtule inimkonnale kõige ohtlikumad ja tagaotsitavamad kurjategijad, siis EVM eesmärk, nagu ka mitmeid kordi mainitud, on loovutada liikmesriikide õigusasutuste vahel kiirelt ja operatiivselt liidusiseseid kurjategijaid.

Kuna üldjoontes on väljaandmisregulatsiooni areng liikunud siiski ühes suunas, siis võib öelda, et Euroopas kujunenud väljaandmisregulatsioon oli kindlasti ICC Statuudi sellise väljakujunemise eelduseks, Statuut jättis lihtsalt mõned tavapärased erandid seadusetekstist välja. Sisuliselt sätestas Statuut sedasama, mille poole ka Euroopas väljakujunenud väljaandmisregulatsioonid liikusid, eelkõige sätteid, mis püüavad väljaandmismenetlust muuta aina lihtsamaks ja kiiremaks. Kriminaalkohtu Statuut aga omakorda oma radikaalsemate eranditega oli kindlasti EVM-i sellise loomise ja väljakujunemise aluseks ja eeskujuks, kuivõrd nii mõnedki aspektid on Statuudiga sarnased (nt õigusasutustevaheline loovutamine, *double criminality* põhimõtte ning kodanike loovutamise keelu kaotamine).

---

⁵⁷ Langenfeld, Section 6.

1.4 Analüüs

Väljaandmise institutsiooni tähtsus ja vajalikkus ei ole kindlasti mitte viimaste sajandite nähtus, vaid küündib tagasi antiikaega ning oli enamasti valitsejatevahelise välispoliitilise suhtluse üheks tähtsaks elemendiks. Enne meie ajaarvamist toimus väljaandmine peamiselt jõupositsioonil oleva riigi nõudmisel, poliitilise otstarbekuse kaalutlusel või sõprusuhete olemasolul, kuivõrd mingeid konkreetseid lepinguid ja vastastikusi kokkuleppeid riigid tavapäraselt veel ei sõlminud. Keskajal hakkasid riigid sõlmima väljaandmise osas lepinguid, mis olid küll üldjootes mõeldud poliitiliste kurjategijate väljaandmiseks, kuid 1376. aastal Prantsuse kuningas Charles V ja Savoy hertsogi vahelise lepingu sõlmimisega hõlmati esimest korda ametlikku väljaandmist ka tavakurjategijad. Ka edaspidi toimus Prantsusmaa eestvedamisel väljaandmislepingute sõlmimisel võrreldes varasemaga olulisi muudatusi. 19. sajandil hakkasid Euroopa riigid massiliselt väljaandmislepinguid sõlmima ning sellega hakati tunnetama ka vajadust laialdasema väljaandmisregulatsiooni vastu, samuti teadvustati juba teineteise usaldamise ning vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mis saakski ainsana rahvusvahelise (kriminaal)koostöö alustalaks olla.

Euroopa tänaseks väljakujunenud väljaandmisregulatsiooni on alates 20ndast sajandist mõjutanud mitmed tähtsad õigusaktid, täpsemalt Väljaandmise Euroopa Konventsioon, mis kehtib siiani nende Euroopa Nõukogusse kuuluvate riikide suhtes, kes ei ole omavahel vastavat lepingut sõlminud, samuti nimetatud konventsiooni lisaprotokollid ning ka lihtsustatud väljaandmiskonventsioon, mis oli kohaldatav ainult juhtudel, kui väljaantav isik ja taotluse saanud riik olid väljaandmisega nõus. Pidev lisaprotokollide ning lihtsustatud konventsioonide vastuvõtmine üritaski luua aina kiiremat ja efektiivsemat loovutamismenetlust, mille alusel saaksid riigid seaduserikkujaid korrektselt oma tegude eest ka vastutama panna.

Euroopa Vahistamismääruse regulatsioon on mingis mõttes revolutsiooniline, kuid samas, vaadates ICC Statuudi sätteid, kindlasti mitte üllatav samm aina lihtsustatud ja kiirema loovutamismenetluse suunas. ICC Statuudis sätestatud loovutamissätted on, võttes arvesse Kriminaalkohtu jurisdiktsiooni alla kuuluvaid kuritegusid, õigustatult ranged ning õigustatult kohati isegi inim- ja põhiõigusi rikkuvad, kuid see ei olnud riikidele kindlasti suureks üllatuseks, kuivõrd ka varasemalt väljakujunenud väljaandmisregulatsioonid nägid juba sarnaseid sätteid ja õigusi ette. Samuti oli EVM-i selline kujunemine, võttes arvesse varasemaid konventsioone ning ICC Statuuti, ainult loogiline samm, mistõttu võib väita, et nii Euroopas kui ka rahvusvahelisel tasandil kujunenud väljaandmisregulatsioon on olnud

omavahel pidevas seoses ja sünkroonis ning kahe erineva tasandi teineteise mõjutamine toimub kindlasti ka edaspidi, mistõttu, vaadates toimunud arenguid ning arvestades ILC-poolse seadusandluse väljatöötamist, ei ole naiivne arvata, et ühel päeval on kõik riigid ühinenud sarnase loovutamiskonventsiooniga nagu EVM seda ette näeb. Vajadust ühtlustatud lihtsustatud väljaandmise/loovutamise järgi ei tule kaugelt otsida, iseasi, kas eeldused nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt on selliseks pöördeks olemas. Selge on see, et riikide õigussüsteemid on ilmselgelt veel liiga erinevad, õiguskaitseorganite ja ka kohtute roll eri riikides võib varieeruda drastiliselt, mistõttu ei loovutaks Lääne riigid oma kodanikke just kõige suurema südamerahuga.

Nagu ka varasemalt mainisin, siis võib väljaandmine toimuda mitmete lepingute alusel, EVM-i puhul võib väita, et on tegemist ühtses õigusruumis vastu võetud ühtlustatud seadusandlusega, mis on kõige suuremaks, kui ka mitte üheks ainsamaks eelduseks puhtalt juriidilise loovutamise protsessi vastuvõtmiseks, kus piisab loovutamisavalduse ja elementaarsete isikut süüstavate tõendite esitamisest. Kuid nagu ajalugu on näidanud, siis hakkas ka Euroopa ühise loovutamise regulatsiooni vastu vajadust tundma alles 19. sajandil ning enne seda ei olnud Euroopa kindlasti mitte ühtne, sõbralik ja koostöövalmis. Seega oleks nii inimkonna kui ka ühiskonna suhtes ülekohtune väita, et näiteks poole sajandi pärast ei ole riigid jõudnud teatud tsiviliseerituse ning erudeerituse tasemele, mis võimaldaks pidada objektiivsete seaduste alusel kohtupidamist, mis austaks mh nii inim- ja põhiõigusi, õigusriikluse ja proportsionaalsuse põhimõtteid. Viimaste aastate pöördelisi sündmusi vaadates tundub tõepoolest, et mitmete diktatuurivalitsuste aeg on läbi saanud ning ühiskond on valmis ennast sisemiselt korrastama ja muutma. Kindlasti aga ei saa lubada ega loota, et need muutused või nende algedki annavad tulemusi lähiaastate jooksul. Selles osas on samuti Euroopa Liit tõelise eduloo musternäidiseks – saada üle terve igaviku kestnud sõdadest ning vastuoludest ning tõepoolest poole sajandiga luua maailmas ainulaadne liit, mis ühelt poolt arendab, edendab ning toetab oma liikmesriikide arengut ning teisalt panustab ka kogu ülejäänud maailma arengusse. Seetõttu olengi arvamisel, et EVM-i regulatsioon on juba Euroopa Liidu kui raamotsuse vastuvõtja olemuse tõttu erakordne, rääkimata EVM-i sisulisest tähtsusest. Küll aga on ülejäänud maailmas äärmiselt raske luua sarnast instrumenti, sest riigid (nii Euroopa kui ka teised riigid) ei ole nii formaalselt kui ka moraalselt valmis näitama teineteise suhtes üles kõrget austamise ja tunnustamise taset, mistõttu on veel vara rääkida globaalsest või vähemalt enamus riike hõlmavast loovutamisest.

II LIIKMESRIIKIDE KONSTITUTSIOONIKOHTUTE JA EUROOPA LIIDU KOHTU PRAKTIKA RAAMOTSUSE 2002/584/JSK TÕLGENDAMISEL

Käesolevas osas toongi välja siseriiklikus õiguses ilmnunud probleemid, mille liikmesriigid on nii oma konstitutsioonikohtute kui ka Euroopa Kohtu ette toonud – see hõlmab küsimusi nii Euroopa vahistamismääruse regulatsiooni ülevõtmisest ning selle seaduslikkusest kui ka sisulisi küsimusi vahistamismääruse rakendamisest. Samuti analüüsin ja teen järeldusi ka põletaivamast valupunktist EVM-i regulatsioonis, milleks on inim- ja põhiõiguste kaitse.

Liikmesriikide konstitutsioonikohtute otsused on eelkõige olulised justnimelt liidu õiguse, antud juhul raamotsuse ning siseriikliku õiguse vahekorra selgitamisel. Euroopa Kohtu lahendid peaksid aga liikmesriikide kohtutele andma teatud küsimustes selged juhised EVM-i rakendamiseks. Käesolevas jaos tahangi välja selgitada ning üldistada kohtute ette jõudnud küsimusi ning seda nii EVM-i tõhusa toimimise eesmärgil kui ka üleüldise liiduõiguse ja siseriikliku õiguse vahekorra selgitamiseks.

2.1 Liikmesriikide konstitutsioonikohtute dilemma

Nagu eelmises peatükis pikemalt seletatud, on EVM regulatsioon varasemate väljaandmisregulatsioonidega võrreldes üsna revolutsiooniline, täpsemalt raamotsusega ettenähtud EVM-i kohustuslikud ja vabatahtlikud täitmata jätmise alused, mis välistasid liikmesriikide võimaluse keelduda isikut loovutamast kodaniku-staatuse ja poliitiliste kuritegude pärast, samuti kaotati raamotsuses sätestatud kuritegude jaoks *double criminality* reegel. Liikmesriikide põhiseadused nägid üldjuhul just selliseid võimalusi isiku väljaandmise/loovutamise osas ette, mistõttu tekkis siseriiklike põhiseaduste ning liidu õiguse vahel konflikt.

Euroopa Liidu õiguse ABC on kindlasti Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse põhimõtte ning seda isegi liikmesriikide konstitutsioonide ees⁵⁸. Küll aga on küsitav, kas liikmesriikide konstitutsioonikohtute otsused on tehtud Euroopa Kohtu otsuse *Pupino*⁵⁹ valguses, mille kohaselt tuleks järeldada, et kooskõlalise tõlgendamise põhimõtte kehtib ka Euroopa Liidu lepingu VI jaotise alusel, st kolmanda samba alusel vastu võetud raamotsuste suhtes (politsei- ja justiitskoostöö kuulus enne Lissaboni lepingut just kolmandasse sambasse). Kohus, kes

⁵⁸ Kohtuasi C 6/64, *Flaminio Costa v. ENEL*, (1964) ECR 585.

⁵⁹ Kohtuasi C-105/03, *Pupino*, (2005) ECR I-5285.

siseriiklikke õigusnorme kohaldades on õigustatud neid tõlgendama, on kohustatud seda tegema nii palju kui võimalik raamotsuse sätteid ja eesmärki silmas pidades, et saavutada raamotsusega soovitud tulemus⁶⁰. Sisuliselt ütles kohus nimetatud lahendis, et liikmesriik peab oma õigust tõlgendama liidu õigusega kooskõlas, vastasel korral oleks liidul raske täita oma ülesandeid, kui lojaalse koostöö põhimõtte, mille kohaselt võtavad liikmesriigid kõik vajalikud üld- või erimeetmed, et tagada nende kohustuste täitmine, mis tulenevad Euroopa Liidu õigusest, ei laieneks ühtlasi politseikoostööle ja õigusalasemale koostööle kriminaalasjades, mis pealegi põhineb täielikult liikmesriikide ja institutsioonide vahelisel koostööl⁶¹.

27. aprillil 2005. aastal tunnistas Poola konstitutsioonikohus uue Euroopa liidu liikmesriikidevahelise loovutamisregulatsiooni sätteid siseriiklikus õiguses põhiseadusvastaseks. Pärast Poola otsust võtsid loovutamisregulatsiooni osas seisukoha ka Saksamaa, Tšehhi ja Küprose konstitutsioonikohtud. Küll aga ei olnud antud teema kohta konstitutsioonikohtutel sama arvamus, samuti ei käsitletud kohtud antud regulatsiooni probleemaatikat ühetaoliselt.⁶²

Nimelt analüüsis Poola Konstitutsioonikohus loovutamisregulatsiooniga sisse toodud muudatust, mille kohaselt ei tohi liikmesriigid keelduda oma kodanike loovutamisest teisele liikmesriigile, olgugi, et Poola põhiseadus sätestas selgelt, et Poola kodaniku väljaandmine on keelatud ning ühtegi erandit sellele keelule ei kohaldu. Kohus leidis näiteks, et põhiseaduses sätestatud kaitseklausel ei tee vahet “väljaandmisel” ja “loovutamisel”, isegi, kui uue regulatsiooniga on kahel mõistel selget vahet tehtud. Samuti leidis kohus, et liikmesriigile oma kodaniku loovutamine ei kaota sellelt toimingult siiski välismaist komponenti (Euroopa Liidu kodakondsus ja liikmesriigi kodakondsus), kuivõrd põhiseadus sätestab, et Poola kodanikul on õigus nõuda, et tema kriminaalmenetlus toimuks Poola kohtute jurisdiktsiooni all. Kokkuvõttes leidis kohus, et EVM regulatsiooni selline säte on põhiseadusega kooskõlas, kuid lükkas selle otsuse jõustumise edasi. Kohus põhjendas otsust selliselt, et juhul, kui otsus jõustuks selliselt, et antud säte on põhiseadusega kooskõlas, kaotaks ta oma siduva jõu – samal ajal oleks aga Poola rikkunud oma kohustusi Euroopa Liidu ees, täpsemalt oleks Poola riik vastuolus Euroopa liidu aluslepingutega. Kohus

---

⁶⁰ *Pupino*, artikkel 43.

⁶¹ *Pupino*, artikkel 42.

⁶² Daniel Sarmiento “European Union: The European Arrest Warrant and the quest for constitutional coherence”, *International Journal of Constitutional Law*, Vol 6, Issue 1, 2008, lk 171. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.

lukkaski otsuse jõustumise edasi, kuivõrd selle aja jooksul tuli Poola seadusandjal põhiseadust muuta selliselt, et nimetatud vastuolu kaoks ning lubas EVM-i regulatsioonil takistusteta toimida vähemalt 18-kuulise perioodi lõpuni.⁶³

18. juulil 2005. aastal tunnistas Saksa Konstitutsioonikohus Saksamaa põhiseadusega (Grundgesetz) vastuolus oleva sätte, millega rakendati EVM regulatsiooni – sarnaselt Poola Konstitutsioonikohtu poolt arutatud sätte, mille kohaselt ei tohi liikmesriik keelduda oma riigi kodanikku teisele liikmesriigile loovutamast. Saksa Konstitutsioonikohus leidis, et raamotsus annab direktiivi ülevõtmiseks liikmesriigile piisava kaalutusruumi, kuivõrd sätestab raamotsuse artikkel 4 punkt 7 (a), et vahistamismäärust ei pea täitma, kui määrus on seotud süütegudega, mis loetakse vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse alusel täielikult või osaliselt toime panduks vahistamismäärust täitva liikmesriigi territooriumil või kohas, mida sellena käsitletakse, ning seadusandja ei olnud direktiivi üle võttes talle antud piire kasutanud. Kuna raamotsus ei keela lisada vabatahtliku määruse täitmatajätmise alustesse kodaniku kriteeriumi, siis ei ole antud norm ka põhiseadusega vastuolus.⁶⁴ Sisuliselt tõlgendaski Saksa kohus, et kui põhiseadus ütleb, et Saksa kodanikku ei tohi välja anda, siis tuleb seda tõlgendada selliselt, et see säte oleks raamotsusega kooskõlas, nimelt, et Saksamaa ei pea loovutama oma kodanikku juhul, kui see tegu, mille eest loovutamist nõutakse, on osaliselt või täielikult toime pandud Saksamaa territooriumil. Samasugune vabatahtliku EVM-i täitmatajätmise alus on sätestatud ka raamotsuse artikli 4 punktis 1 a), mis tähendab, et Saksa konstitutsioonikohus tõlgendas oma põhiseadust raamotsuse valguses. Seega ei tule muuta mitte põhiseadust, vaid EVM-i raamotsuse rakendusakti, mis ei ole põhiseadusega kooskõlas. Saksa kohus tühistaski kogu EVM-i rakendusakti, muutes sellega seega ka edaspidise loovutamismenetluse võimatuks. Ka Hispaania ja Ungari seadsid pärast nimetatud otsust loovutamisalasele koostööle Saksamaaga vastastikuse printsiibi, mis tähendas, et Saksamaa poolt esitatud suur hulk vahistamismäärusi jäi seetõttu täitmata⁶⁵. Saksamaa Konstitutsioonikohtu otsust loetakse liiduõiguse suhtes väga ebasõbralikuks otsuseks, kuivõrd oleks võimalik olnud jätta ülejäänud osas rakendusakt jõusse või siis, nagu Poola kohuski, jätta akt mingi kindla perioodi vältel jõusse, et seadusandja saaks kohtu poolt väljatoodud vead ära parandada.

---

⁶³ Dorota Leczykiewicz “B. National Courts – Tribunal Konstytucyjny (Polish Constitutional Tribunal) Judgement of 27. April 2005, No. P. 1/105, Common Market Law Review, Vol. 43, Issue 4, 2006, lk 1183-1886. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.

⁶⁴ Nohlen, p 156-157.

⁶⁵ Vahing, lk 25.

Sama küsimust pidi analüüsima ka Küprose Konstitutsioonikohus. Kohtul oli sarnaselt Poola kohtuga samuti võimalik teha selget vahet väljaandmise ja loovutamise vahel, kuivõrd puudutas põhiseaduse artiklist 11.2.(f) tulenev keeld Küprose kodanikke just välja anda, kuigi põhiseaduse sama sätte punkt (c) lubab kahtlustatavat isikut kinni pidada ning viia pädeva kohtu ette. Kohus aga leidis, et EVM ei kuulu Artikli 11.2.(c) kohaldamisalasse, vaid siiski 11.2.(f) kohaldamisalasse, mistõttu jäi see argument rahuldamata. *Pupino* lahendi valguses oleks kohus pidanud kasutama kõiki võimalikke tõlgendusmeetodeid, et vastuolu lahendada – antud juhul olekski selleks olnud artikli 11.2.(c) tõlgendamine raamotsuse valguses, lugedes EVM regulatsiooni nimetatud sätte alla käivaks. Sellise tõlgendamise puhul oleks vastuolu põhiseaduse ning siseriikliku loovutamisregulatsiooniga kadunud, kuivõrd EVM alusel oleks olnud võimalik Küprose kodanikke loovutada.⁶⁶

Teiseks argumendiks oli loomulikult Euroopa liidu õiguse ülimuslikkus ning seda isegi põhiseaduste suhtes, mistõttu, kui tekib vastuolu siseriikliku õiguse ning liidu õiguse vahel, peaks EVM raamotsus nimetatud põhiseaduse sätte üle prevaleerima. Sellisel juhul ei mängiks *Pupino* otsus enam rolli, kuivõrd tulenes nimetatud otsusest just konformse tõlgendamise põhimõte, kuid ainult piirini, kui siseriiklikku õigust on võimalik selliselt tõlgendada – tuleb vältida *contra legem* tõlgendamist. Kohus aga leidis, et raamotsus ei ole otsekohalduv, mistõttu tuleb raamotsus üle võtta selliselt, et vastuolu siseriikliku õigusega puuduks. Samuti leidis Kohus, et käesoleval juhul ei saanud kasutada konformset tõlgendamist, kuivõrd põhiseaduse säte oli kaalutusruumita ning ei jätnud läbi liidu õiguse tõlgendamise mingit mänguruumi.

Võib öelda, et Küprose Konstitutsioonikohus jättis kasutamata võimaluse tõlgendada oma põhiseadust siseriikliku EVM regulatsiooniga kooskõllaliselt, pidades mh silmas ka raamotsuse sisu, mõtet ja eesmärki. Olgugi, et Kohtul oli võimalik tõlgendada põhiseadust selliselt, et EVM-i regulatsiooniga oleks vastuolu kõrvaldatud, pidas Kohus paremaks lahenduseks siiski põhiseaduse muutmist, millega muudeti põhiseadust selliselt, et Artikkel 11.2.(f) alusel on võimalik EVM-i täitmine Küprose kodanike suhtes⁶⁷.

---

⁶⁶ Alexandros Tsadiras “Cyprus Supreme Court, Judgement of 7 November 2005 on the Cypriot European Arrest Warrant Law (case)”, *Common Market Law Review*, Vol 44, Issue 5, 2007, lk 1516 – 1518. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.

⁶⁷ Tsadiras, lk 1526.

Ka Belgia Konstitutsioonikohtu ette jõudis küsimus EVM-i siseriiklikust regulatsioonist, millega välistati teatud kuritegude suhtes *double criminality* reegel, kuigi Belgia põhiseadus sellise põhimõtte sõnaselgelt sätestas. Küll aga toimetas Belgia Kohus teistest liidu kohtutest erinevalt, kuivõrd saatis nimetatud küsimuse eelotsuse küsimusena hoopis Euroopa Kohtu ette⁶⁸, milles tõstatas küsimuse EVM-i raamotsuse seaduslikkuse kohta. Sedapuhku oli ka Euroopa Kohtul endal võimalus paksu segadust tekitanud raamotsuse osas seisukoht võtta, eelkõige selle seaduslikkust ning Euroopa liidu õiguse ülimuslikkust ka kolmandas sambas kinnitades⁶⁹.

Oma hagi toetuseks väitis *Advocaten voor de Wereld* eelkõige seda, et raamotsus on kehtetu seetõttu, et Euroopa vahistamismäärust käsitlevad sätted oleks tulnud kehtestada konventsiooniga ja mitte raamotsusega, sest vastavalt EL artikli 34 lõikele 2 punktile b võib raamotsuseid võtta vastu üksnes “liikmesriikide õigusaktide ühtlustamiseks”, millega ei ole aga antud juhul tegemist⁷⁰. Lisaks leidis *Advocaten voor de Wereld*, et seadus, millega võeti siseriiklikusse õigusesse üle raamotsuse artikli 2 lõige 2, rikub võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtet, kuivõrd tehakse Euroopa vahistamismääruse rakendamisel viimatimainitud sättes loetletud karistatavate tegude puhul objektiivselt ja mõistlikult põhjendamatu erand mitmekordse karistamise nõudest, samas kui teiste kuritegude puhul on see nõue säilinud, samuti ei ole kuriteod sätestatud piisavalt selgelt ning normatiivse sisuga.

Kohus ütles, et erinevates liikmesriikides tehtud ja selle riigi õigusele tuginevate vahistamismääruste vastastikune tunnustamine nõuab liikmesriikide õigusaktide ühtlustamist ning sinna alla käivad ka raamotsuses väljatoodud punktid. Kuna EL artiklid ei sisalda mingit viidet õiguslikele vahenditele, mida tuleks kasutada, samuti ei kehtesta ka erinevate vahendite tähtsuse järjekorda, võis Komisjon vastavalt enda diskretsioonile EVM-i regulatsiooni raamotsuse näol vastu võtta.

Argumendile, et artiklis 2 punktis 2 toodud kuriteod on ebamäärased ning *double criminality* reegli kaotamine rikub *nullum crimen, nulla poena sine lege* põhimõtet, samuti et selline säte on diskrimineeriv nende isikute suhtes, kelle väljaandmist nõutakse muul kui EVM alusel, leidis kohus, et antud regulatsiooni eesmärk ei olegi ühtlustada kuritegude koosseise ega nende eest määratavaid karistusi. Nimetatud kuritegude määratlused ja nende eest kohaldatavad karistused tulevad ikkagi vahistamismääruse teinud liikmesriigi õigusest,

---

⁶⁸ Kohtuasi 303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW*, (2007) ECR I-03633.

⁶⁹ Sarmiento, lk 174-175.

⁷⁰ *Advocaten voor de Wereld*, artikkel 11

mistõttu ei ole rikutud seaduslikkuse ning kuritegude ja karistuste proportsionaalsuse põhimõtteid. Siinkohal arvan, et ei saaks tegelikult öelda, et EVM-i raamotsuse eesmärk ei ole mingil määral siiski liikmesriikide materiaalõigust ühtlustada ehk harmoniseerida, kuivõrd erinevad liikmesriikide õiguspoliitilised otsused teatud küsimustes oluliselt (varasemalt mainitud nt eutanaasia, abordi keelamise ning holokausti eitamise teemad), seda nii ajaloolistel, traditsioonilistel, religioossetel jms põhjustel, kuid topeltkaristatavuse kaotamisega ei oma need erinevused enam tähtsust. Ei nõustu arvamusega, et vastuolu nägemine seaduslikkuse põhimõtte ning EVM raamotsuse vahel on tingitud pigem vastastikuse usalduse puudumisest, kui et õigusdogmaatiliste eeskirjade tõsikindlastest vasturääkivustest⁷¹. Liidu seadusandja on selgelt näidanud, et üksikute erandite tegemine teatud tegude suhtes ei ole aluseks EVM-i täitmatajätmiseks, mis tähendab, et karistusõiguse materiaalsete koosseisude rakendamine peab toimuma ühetaoliselt.

Samuti rõhutas Kohus Euroopa Inimõiguste Konventsiooni tähtsust ning sätet, et seadusandlus peab täpselt määratlema nii kuriteod kui ka karistused ning kui loovutamismääruse teinud riigis on selline kuritegu karistatud, ei tule liikmesriikide vastastikuse tunnustamise ja austamise põhimõttest tulenevalt selles kahelda. Samuti leidis kohus, et nende isikute eristamine isikutest, kes on toime pannud artiklis 2 punktis 2 sätestatud teo, on õigustatud, sest asjaomased kuriteod – kas oma laadi või maksimaalselt kolme aasta pikkuse karistuse määramise tõttu – kuuluvad nende hulka, mille avaliku korra ja julgeoleku rikkumise raskusaste õigustab mitmekordse karistamise kontrolli nõudmata jätmist⁷². Seega ei leidnud Euroopa Kohus mitte ühtegi argumenti, mis oleks võinud mõjutada raamotsuse kehtivust.

Võttes arvesse liikmesriikide konstitutsioonikohtute probleemi EVM regulatsiooni kohaldamisel, võiks öelda, et Euroopa Kohtu otsus oleks võinud ka palju segadust tekitanud küsimusi puudutada, võib lausa öelda, et kohtu otsus oli täielik pettumus.⁷³ Belgia kohtu küsimuse põhikese oli siiski seotud EVM regulatsioonile just põhiõiguste tagamise kontekstis – kas põhiõigused on EVM regulatsiooniga tagatud ning milline on liikmesriikide pädevus põhiõiguste kaitse tagamisel EVM-i rakendamisel. Seetõttu võibki väita, et ühelt poolt vältis Kohus teadlikult nende teemade käsitlemist, kuid teisest küljest jättis jällegi

---

⁷¹ Vahing, lk 71.

⁷² *Advocaten voor de Wereld*, artikkel 57.

⁷³ Sarmiento, lk 177.

teema avatuks, mis peaks liikmesriikide kõrgemaid kohtuid ka edaspidi motiveerima Euroopa Kohtult eelotsust küsima.

2.2 Euroopa Kohtu praktika EVM-i rahuldamata jätmise osas

EVM raamotsuse artiklist 1 punktist 2 tuleneb, et liikmesriigid täidavad mis tahes Euroopa vahistamismääruse vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt raamotsuse sätetele. See tähendab, et liikmesriigid peavad põhimõtteliselt Euroopa vahistamismääruse täitma – justnimelt üldjuhul, sest seadusandja on raamotsusega ette näinud mitmeid erandeid, mille esinemisel peab liikmesriik keelduma või võib vahistamismääruse täitmisest keelduda. Need loetleti ammendavalt, mis just tagabki põhimõtte, et Euroopa vahistamismäärusi täidetakse. Samuti sätestab raamotsuse preambuli punkt 8, et Euroopa vahistamismääruse täitmise kohta tehtud otsuseid tuleb piisavalt kontrollida, mis tähendab, et selle liikmesriigi õigusasutus, kus tagaotsitav on vahistatud, peab tegema otsuse tema üleandmise kohta. Loovutamismenetlus ei ole kindlasti automaatne, vaid raamotsuses sätestatud elementaarsed sisulised ja formaalsed eeldused peavad olema täidetud.

Nagu varasemalt ka mainitud, tulenevad EVM-i täitmata jätmise kohustuslikud ja vabatahtlikud alused raamotsuse artiklitest 3, 4 ja 4a.

Artikkel 3 sätestab järgmist: vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutus (edaspidi "vahistamismäärust täitev õigusasutus") kohustub keelduma Euroopa vahistamismääruse täitmisest järgmistel juhtudel:

1. kui vahistamismääruse aluseks oleva süüteo puhul on vahistamismäärust täitvas liikmesriigis antud amnestia ning kui see riik oli pädev uurima süütegu siseriikliku kriminaalõiguse alusel;
2. kui vahistamismäärust täitev õigusasutus teab, et tagaotsitava suhtes on samade tegude eest teises liikmesriigis langetatud lõplik kohtuotsus ning kui sellega on määratud karistus, on see karistus kantud või on see sel ajal kandmisel või ei saa seda enam karistuse määranud liikmesriigi õiguse alusel täita;
3. kui isikut, kelle suhtes Euroopa vahistamismäärus on tehtud, ei saa seoses tema vanusega võtta vahistamismääruse teinud riigi õiguse alusel kriminaalvastutusele vahistamismääruse aluseks olevate tegude eest.

Artikkel 4 sätestab omakorda järgmist: vahistamismäärust täitev õigusasutus võib keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui:

1. artikli 2 lõikes 4 osutatud juhul ei kujuta Euroopa vahistamismääruse aluseks olev tegu vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse alusel süütegu; kuid seoses maksude, tolli ja valuutatehingutega ei keelduta Euroopa vahistamismääruse täitmisest põhjusel, et

vahistamismäärust täitva liikmesriigi seadustes ei ole kehtestatud samasuguseid makse või neis puuduvad samasugused maksude, tolli ja valuutatehingute eeskirjad nagu vahistamismääruse teinud liikmesriigi seadustes;

2. kui isik, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärust, on võetud vahistamismäärust täitvas liikmesriigis vastutusele sama teo eest, millel Euroopa vahistamismäärus põhineb;

3. kui vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutused on otsustanud Euroopa vahistamismääruse aluseks oleva süüteo eest vastutusele mitte võtta või menetlus lõpetada või kui tagaotsitava suhtes on liikmesriigis seoses samade tegudega langetatud lõplik kohtuotsus, mis ei võimalda menetlust jätkata;

4. kui vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse alusel ei või tagaotsitavat kohtu alla anda või karistada aegumise tõttu ning kui teod kuuluvad selle liikmesriigi jurisdiktsiooni alla tema kriminaalõiguse alusel;

5. kui vahistamismäärust täitev õigusasutus teab, et tagaotsitava suhtes on samade tegude eest kolmandas riigis tehtud lõplik kohtuotsus ning kui sellega on määratud karistus, on see kantud või täitmisel või ei saa seda enam karistuse määranud riigi õiguse alusel täita;

6. kui Euroopa vahistamismäärus on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks ja tagaotsitav viibib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis või on selle kodanik või omab seal elukohta ning see riik kohustub karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitma vastavalt oma siseriiklikule õigusele;

7. kui Euroopa vahistamismäärus on seotud süütegudega, mis:

a) loetakse vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse alusel täielikult või osaliselt toime panduks vahistamismäärust täitva liikmesriigi territooriumil või kohas, mida sellena käsitletakse; või

b) on toime pandud väljaspool vahistamismääruse teinud liikmesriigi territooriumi ning vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigus ei võimalda kohtu alla anda samade süütegude eest, kui need on toime pandud väljaspool tema territooriumi.

Raamotsuse 2009/299 lisati vahistamismääruse raamotsusesse artikkel 4a, mis sätestab järgmist:

1. Vahistamismäärust täitev õigusasutus võib samuti keelduda täitmast Euroopa vahistamismäärust, mis on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel otsus tehti, välja arvatud kui Euroopa vahistamismääruses märgitakse, et kooskõlas vahistamismääruse teinud liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides määratletud täiendavate menetlusnõuetega

a) ja õigeaegselt

i) esitati asjakohasele isikule kohtukutse isiklikult ning seega teavitati teda sellest, millal ja kus toimub kava kohaselt kohtulik arutelu, mille tulemusel asjaomane otsus tehti, või sai asjaomane isik tegelikult muul viisil ametliku teabe selle kohta, millal ja kus toimub kava kohaselt kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti, sellisel viisil, et ühemõtteliselt tehti kindlaks, et asjaomane isik oli kavandatud kohtulikust arutelust teadlik,

ning

ii) teavitati asjaomast isikut sellest, et otsuse võib teha ka siis, kui isik ei ilmu kohtulikule arutelule,

või

b) on asjaomane isik, olles kavandatud kohtulikust arutelust teadlik, andnud volitused enda kohtulikul arutelul kaitsmiseks asjaomase isiku või riigi poolt määratud õigusnõustajale, kes teda kohtulikul arutelul kaitses,

või

c) ning pärast seda, kui asjaomasele isikule otsus kätte toimetati ning teda teavitati selgesõnaliselt õigusest taotleda asja uuesti läbivaatamist või otsus edasi kaevata ning tema õigusest osaleda sellel kohtulikul arutelul, mis võimaldab asja, sealhulgas uue tõendusmaterjali sisulist uuesti läbivaatamist ja mille tulemuseks võib olla algse otsuse tühistamine:

i) teatas asjaomane isik selgesõnaliselt, et ta ei vaidlusta seda otsust,

või

ii) ei taotlenud asjaomane isik asja uuesti läbivaatamist ega kaevanud otsust edasi kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul

või

d) ei toimetatud asjaomasele isikule otsust isiklikult kätte, kuid

i) see toimetatakse talle isiklikult kätte viivitamatult pärast üleandmist ning teda teavitatakse selgesõnaliselt tema õigusest taotleda asja uuesti läbivaatamist või otsus edasi kaevata ning tema õigusest osaleda sellel kohtulikul arutelul, mis võimaldab asja, sealhulgas uue tõendusmaterjali sisulist uuesti läbivaatamist ja mille tulemuseks võib olla algse otsuse tühistamine,

ning

ii) teda teavitatakse ajavahemikust, mille jooksul peab ta taotlema asja uuesti läbivaatamist või kaebama otsuse edasi, nagu on esitatud asjaomases Euroopa vahistamismääruses.

Problemaatikat on tekitanud loomulikult kodanike ja alaliste elanike loovutamise kord. Kuna varasemalt said liikmesriigid automaatselt oma kodanike väljaandmisest keelduda, siis uue EVM regulatsiooniga on see ainult vabatahtlikuks määruse täitmata jätmise aluseks ning sedagi tuleb sellisel juhul põhjalikult põhjendada, pidades silmas just kriteeriume, mida Euroopa Kohus oma praktikas on välja toonud.

Kaasuses C-66/08 analüüsiski kohus raamotsuse artikli 4 punkti 6 tähendust. Kõnealuse sätte kohaselt võib vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutus keelduda vabadusekaotuse täitmiseks tehtud vahistamismääruse täitmisest juhul, kui tagaotsitav “viibib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis või on selle kodanik või omab seal elukohta” ning kõnealune liikmesriik kohustub ise karistuse täitma. Saksamaale esitati hr Kozlovski suhtes vahistamismäärus, mille täitmata jätmise kohta teatas Saksa õigusasutus, et ei kavatsengi tugineda ühelegi täitmata jätmise alusele, kuivõrd sellist alust lihtsalt ei esinenud. Õigusasutus võttis arvesse eelkõige asjaolusid, et loovutataval isikul puudus Saksamaal alaline elukoht, isiku järjestikusi viibimisi Saksamaa territooriumil iseloomustas mitmete õigusrikkumiste toimepanek ja igasuguse õiguspärase tegevuse puudumine. Kuna isiku loovutamiseks on vaja kohtu luba, palus Saksa vastav õigusasutus seda Oberlandesgericht Stuttgartilt, milline, kahtluste ilmnemisel seoses erandi kohaldamisel mõiste “viibib” alusel, esitas eelotsusetaotluse Euroopa Kohtule. Kõigepealt leidis kohus, et liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudest kui ka võrdsuse põhimõttest tuleneb, et nimetatud õiguse sellist sätet, mis ei sisalda ühtki selgesõnalist viidet liikmesriikide õigusele sätte sisu ja ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb tavaliselt tõlgendada kogu liidus autonoomselt ja ühetaoliselt, arvestades sätte konteksti ja vastava regulatsiooniga taotletavat eesmärki. Seega tuleb mõisteid “viibib” ja “elab” raamotsuse artikli 4 punkti 6 mõttes tõlgendada kõikides liikmesriikides autonoomselt, mistõttu tuleb nimetatud mõistete sisu avada võimalikult täpselt ja ammendavalt. Raamotsuse artikli 4 punktis 6 sätestatud täitmata jätmise vabatahtliku aluse eesmärk on võimaldada vahistamismäärust täitval õigusasutusel suurendada tagaotsitava isiku ühiskonda taasintegreerimise tõenäosust pärast seda, kui viimane on talle mõistetud karistuse ära kandnud. Mõistetega „elab” ja „viibib” peetakse seega silmas olukordi, mille puhul isik, kelle suhtes on antud Euroopa vahistamismäärus, on asunud tegelikult elama vastuvõtvasse liikmesriiki või siis on tal mõnda aega püsivalt selles

liikmesriigis viibimise tulemusena tekkinud selle riigiga side, mis vastab selles riigis elamisest tulenevale seotuse astmele⁷⁴. Seega tuleb hinnata, kas eksisteerib õigustatud huvi, millega saaks põhjendada vahistamismääruse teinud liikmesriigis mõistetud karistuse täideviimist seda määrust täitva liikmesriigi territooriumil. Antud juhul tuli vahistamismääruse täitmata jätmisel kaaluda isiku liikmesriigi territooriumil viibimise kestust, laadi ja tingimusi, peresidemete puudumist ja äärmiselt nõrku majanduslikke sidemeid vahistamismäärust täitvas liikmesriigis, mistõttu leidis Euroopa Kohus, et isikud ei saa pidada raamotsuse artikli 4 punkti 6 sisalduva mõiste “viibib” alla kuuluvaks. Tagaotsitav isik „elab” vahistamismäärust täitvas liikmesriigis, kui ta on asunud sinna tegelikult elama, ja „viibib“ seal, kui tal on mõnda aega püsivalt selles liikmesriigis viibimise tulemusena tekkinud selle riigiga side, mis vastab selles riigis elamisest tulenevale seotuse astmele⁷⁵.

Sarnase lahendini jõudis Euroopa Kohus kaasuses C 123/08.⁷⁶ kui Kohus sai võimaluse analüüsida sama sätet. Antud juhul oli probleem selles, et Hollandi seadus sätestas vabatahtliku vahistamismääruse täitmise alusena lisaks elamise kriteeriumile veel alalise elamisloa omamise nõude, mida kõne all oleval isikul ei olnud. Sellest tekkis ka küsimus, et kas liikmesriik tohib kehtestada lisatingimusi, mille ilmnemisel on liikmesriigil õigus vahistamismäärus täitmata jätta ning lasta isikul karistus kanda oma riigi territooriumil. Kohus leidis, et kuna direktiivi artikli 16 lg 1 kohaselt saavad alalise elamisloa kõik isikud, kes on selle liikmesriigi territooriumil elanud vähemal 5 järjestikust aastat, mistõttu ei ole lisa haldusnõude sätestamine kooskõlas direktiivi mõttega. Küll aga leidis Kohus, et Hollandi seadusandlus ei ole diskrimineeriv, kui välistab kodanike loovutamise automaatselt ning liidu kodanikele seab lisatingimuse selle riigi territooriumil “elamise” näol, kui see elamine peaks olema kestnud vähemalt 5 järjestikust aastat. Kohus põhjendas oma seisukohta sellega, et antud juhul on selline vahetegemine põhjendatud, sest kodanikel ja isikutel, kes on elanud selle riigi territooriumil vähemalt 5 aastat, on reintegreerumise võimalus palju suurem, kui isikutel, kes ei ole kodanikud ning ei ole vähemalt 5 aastat riigis elanud. Samuti ütles kohus, et kui siseriiklik seadusandja teeb nimetatud raamotsuse artiklis 4 esitatud võimaluste alusel valiku piirata olukordi, kus tema täitev õigusasutus võib keelduda tagaotsitavat isikut üle andmast, siis see üksnes tugevdab selle raamotsusega kehtestatud üleandmissüsteemi vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala toetuseks,

---

⁷⁴ Kohtuasi C-66/08 - *Kozłowski*, (2008) I-06041, artiklid 45-46.

⁷⁵ *Kozłowski*, artiklid 53-54.

⁷⁶ Kohtuasi C-123/08 - *Dominic Wolzenburg*, (2009) I-09621.

andes sellega mõista, et liidu poolt on tervitatavad need olukorrad, millega piiratakse loovutamise erandite alla kuuluvate isikute ringi.

Küll aga ütles ka kohus, et vastavalt liikmesriigi diskretsiooniõigusele direktiivi siseriiklikusse õigusesse ületoomisel ei ole elamise kestuse kriteerium kindlasti mitte otsustavaks. Seegi argument ei ole kohtuotsuse Kozlovski kohtuotsusega ühtiv, kuivõrd Kohus leidis konkreetselt, et mõiste “elab” peab olema liidu siseselt autonoomselt tõlgendatud, mistõttu jääb arusaamatuks, miks võib üks riik leida, et 5 järjestikust aastat piisab selleks, et öelda, et isik elab selles liikmesriigis, teised aga aja kriteeriumit üldse ei hinda ning otsustavad vaid eluliste ja faktiliste asjaolude pinnalt.

Antud kaasuses leidis *advocate generale* Y. Bot aga vastupidist. Et tuvastada, kas isik “elab” liikmesriigis, tuleb hinnata konkreetselt kõnealust kestust, võttes arvesse kõiki muid asjakohaseid objektiivseid näitajaid, mis iseloomustavad selle isiku olukorda. Y. Boti arvates võiks isikut pidada vahistamismäärust täitvas liikmesriigis elavaks raamotsuse artikli 4 punkti 6 tähendusest, olenemata sellest, et ta on seal viibinud vaid väga lühikest aega, juhul kui tal on siiski selle riigiga muid piisavalt tugevaid sidemeid, näiteks kui kõnealuses riigis asub tema peamine elukoht, ta elab seal koos oma perega või töötab seal⁷⁷. Antud juhul leidis kohtujurist, et D. Wolzenburgi võis lugeda Hollandis elavaks, olgugi, et tema elamise kestus oli vahistamismääruse esitamise ajaks umbes 1 aasta, kuid ta elas seal koos abikaasaga, samuti omas püsivat töökohta. Y. Bot rõhutaski reintegreerumise olulisust – antud juhul oli selge, et vanglakaristuse täitmine vahistamismäärust täitvas liikmesriigis oleks kaasa aidanud selle isiku uuesti ühiskonda integreerumisele.

Samuti on kohtujurist arvamusel, et kodanike loovutamise keeld on diskrimineeriv säte, kuivõrd koheldakse liidu kodanikke põhjendamatult erinevalt – ühel juhul on tegemist kodanikuga, kellel on potentsiaalselt võimalus ühiskonda tagasi integreeruda ning teisel juhul on tegemist teise liikmesriigi kodanikuga, kellel on realselt tekkinud selle liikmesriiriga side, aga ometigi on vaja veel, et oleks täidetud “elamise” nõue. Samuti leiab kohtujurist, et igal juhul ei ole õige liikmesriikide arvamus, et kodanike loovutamise keeld on absoluutne, kuivõrd on see vastuolus nii liidu ülesehitusega (vaba liikumine, võrdne kohtlemine jne) kui ka raamotsuse enda mõtte ja eesmärgiga ning artikli 4 punkti 6 sõnastusegagi.

Kohus valis aga kuldse kesktee, kuivõrd ütles, et haldusnõuete lisamine “elamise” väljaselgitamiseks ei ole raamotsusega kooskõlas, küll aga ei ole kodanike loovutamise

---

⁷⁷ Kohtuasi C-123/08 - *Dominic Wolzenburg*, kohtujurist Bot ettepanek, 24. märts 2009, artikkel 68.

keeld diskrimineeriv olukorras, kus loovutamise oht on teise liikmesriigi kodaniku suhtes, kelle osas tuleb alles otsusele jõuda, kas isikul on tekkinud selle riigiga piisav suhe ning ühiskonda tagasi integreerumise võimalus, mis õigustaks karistuse kandmist just selles riigis. Olen nõus kohtujuristi arvamusega, mille kohaselt ei ole raamotsuse eesmärgiga kooskõlas tõlgendus, mille kohaselt ei ole kodanike loovutamine võimalik, kuivõrd selle kohta annab tõestust nii EVM enda kujunemislugu, selgitavad kommentaarid, liikmesriikide konstitutsioonikohtute praktika kui ka sätte enda sõnastus. On üsna üllatav, miks Euroopa Kohus sellise lahenduseni jõudis. 28. novembril 2002 vastu võetud raamotsuse⁷⁸ artikkel 5 sätestab küll võimaliku olukorra, kus liikmesriik oma õiguse kohaselt oma riigi kodanikke välja ei anna ning et sellisel juhul tuleb see isik vastutusele võtta tema päritoluliikmesriigis vastavalt VEK-is sätestatud korrale, on omakorda veel üllatavam säte. Liikmesriikide konstitutsioonikohtud on mitmed aastad pärast nimetatud raamotsuse vastuvõtmist kodanike loovutamise küsimust analüüsinud, mistõttu jääb minule täiesti arusaamatuks, miks ei kasutatud sel ajal tsiteeritud sätet ning ei toodud selles osas paralleeli kodanike loovutamise keelu osas (juhul kui oleks leitud, et kodanike loovutamise keeld siiski peaks absoluutne olema). Nagu mainib ka kohtujurist, ei saa raamotsuse 2002/946 artikkel 5 olla määravaks teguriks raamotsuse tõlgendamisel, mistõttu on liikmesriikide senine praktika vale.

Vastupidist tõlgendust ei toeta ka kohtuasi C-42/11⁷⁹, kus Prantsusmaale esitatud vahistamismäärus hr Jorge suhtes kuulutati täidetavaks seetõttu, et Prantsuse siseriiklikus õiguses ei olnud mitte-kodanike vabatahtlikku vahistamismääruse täitmatajätmise alust. Kuna hr Jorge oli abiellunud Prantsuse kodanikuga ning ka töötas Prantsusmaal, siis soovis isik loomulikult, et talle mõistetud karistus pöörataks täitmisele Prantsusmaa territooriumil. Seega küsiski Prantsusmaa kohus, kas liikmesriigile on raamotsuse ülevõtmisel antud selline kaalutusõigus (nagu seda kinnitati olevat Wolzenburgi kaasuses), millega võib raamotsuse artikli 4 punktis 6 sätestatud isikute ringi kitsendada ainult kodanikele, st et liikmesriigil on õigus automaatselt keelduda vahistamismääruse täitmata jätmisest kõigi nende isikute suhtes, kes ei ole Prantsusmaa kodanikud. Raamotsuse artikli 4 punkti 6 eesmärk ongi justnimelt suurendada tagaotsitava isiku sotsiaalse rehabilitatsiooni tõenäosust pärast seda, kui viimane on talle mõistetud karistuse ära kandnud. Nagu mainis ka kohus, on liikmesriikidel selle sätte rakendamisel teatav kaalutusruum, kuivõrd, sarnaselt Wolzenburgi ja Kozlowski juhtumitega, võib liikmesriik sellist erandit kohaldada ainult

---

⁷⁸ Nõukogu Raamotsus 2002/946/JSK, millega tugevdatakse karistusõiguslikku raamistikku, et tõkestada ebaseaduslikult piiriületamisele, läbisõidule ja elamise kaasaaitamist, 28. november 2002, L 328/1. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0946:ET:HTML>

⁷⁹ Kohtuasi C-42/11 - *Lopes Da Silva Jorge*, (2012).

nimetatud liikmesriigi ühiskonda kindlalt integreerunud isikute suhtes⁸⁰. Kohus nentis, et kuigi on liikmesriigile artikli 4 lõike 6 alusel antud teatav kaalutusruum, ei ole riigil õigust anda asjaomastele mõistetele laiemat ulatust, kui see, mis tuleneb selle sätte eelnimetatud ühetaolusest tõlgendamisest kõigis liikmesriikides⁸¹. Kuna kõneall oleva artikli eesmärk on suurendada isiku sotsiaalse rehabilitatsiooni tõenäosust, siis ei tohi täitva liikmesriigi kodanikke ja muude liikmesriikide kodanikke, kes elavad või viibivad täitvas liikmesriigis ja on selle riigi ühiskonda integreerunud, põhimõtteliselt kohelda erinevalt, sest ei saa öelda, et isikul, kes ei ole küll täitva liikmesriigi kodanik, ent on seal juba mõnda aega viibinud või elanud, ei võiks ühelgi juhul olla tekkinud asjaomase riigiga sellist seotust, mis võiks õigustada tuginemist täitmata jätmise vabatahtlikule alusele⁸².

Sama ettepaneku tegi kohtuasjas ka kohtujurist Mengozzi, kuivõrd leidis, et liikmesriigid on kohustatud raamotsuse artikli 4 punkti 6 rakendama nii, et nende õigusasutustel peab olema vajaduse korral võimalik keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest mitte ainult nende enda kodanike suhtes, vaid ka teiste liikmesriikide kodanike suhtes, kui nad vastavad raamotsuses kehtestatud tingimustele, ning selleks peavad nad nende isikute konkreetset olukorda igakülgset analüüsima⁸³. Küll aga ei laiene antud juhul Wolzenburgi kaasusest tulenenud juhtmõte, mille kohaselt on EVM-i täitmine muudetud efektiivsemaks juhtudel, kui liikmesriik on loovutamise erandeid kitsendatud – antud juhul peab juhtmõtteks olema siiski reintegreerumise võimalus ning isikuid, kellel see võimalus on olemas, ei tohi kohelda teistmoodi kui täitva liikmesriigi enda kodanikke.

Seega sisuliselt ütleski kohus, et ei tohi kitsendada vabatahtlikke täitmata jätmise aluseid, kuid andis selgelt mõista, et kodanike automaatne loovutamise keeld ei ole raamotsusega vastuolus.

EVM-i raamotsuse artikkel 27 sätestab *speciality rule*-i, mis tagab tagaotsitavale isikule selle, et teda ei anta kohtu alla, ei määrata karistust ega võeta talt muul viisil vabadust muu süüteo eest kui see, mille eest ta üle anti. Loovutamise taotlus põhineb teabel, mis väljendab Euroopa vahistamismääruse tegemise ajal olnud eeluurimise seisu, mistõttu on võimalik, et menetluse käigus ei vasta väljaselgitatud asjaolud enam täies ulatuses esialgse süüteo kirjeldusele. Kogutud tõendid võivad tuua kaasa süüteo koosseisu tunnuste täpsustamise või

---

⁸⁰ *Jorge*, artikkel 33.

⁸¹ *Jorge*, artikkel 37.

⁸² *Jorge*, artiklid 40-41.

⁸³ Kohtuasi C-42/11 - *Lopes Da Silva Jorge*, kohtujurist Mengozzi ettepanek, 20. märts 2012, artikkel 34.

ka muutmise. Liikmesriigid võivad jätta erikohustuse reegli kohaldamata raamotsuse artikli 27 lõike 1 alusel ning nimetatud reeglil on lisaks palju erandeid, mis on loetletud viidatud artikli lõikes 3. Liikmesriik saab “muu süüteo” eest isiku vastutusele võtta juhul, kui artikli 27 lõike 4 kohaselt on isiku loovutanud liikmesriigilt vastav nõusolek saadud.

Erikohustusreegliga tekkis probleem Soome ametivõimudel, kes taotlesid isikute loovutamist hašiši omamise ja vahendamise eest, hiljem aga süüdistust esitades tuli välja, et isikud olid omanud ja vahendanud hoopis amfetamiini. Euroopa Kohtule esitatigi küsimus⁸⁴, kas antud juhul oli tegemist “muu süüteoga” kui see, mille alusel isikud Soome Vabariigile loovutati. Kohus märkis, et selleks et määrata kindlaks, kas tegemist on „muu süüteoga” kui see, mille eest isik üle anti, tuleb kontrollida, kas süüteo koosseisu tunnused on vastavalt vahistamismääruse teinud liikmesriigi esitatud süüteo õiguslikule kirjeldusele need, mille alusel isik üle anti, ning kas on olemas piisav seos vahistamismääruses ja hilisemas menetluskohas esitatud andmete vahel. Süüteo toimepanemise aja ja kohaga seotud asjaolude muutmine on lubatav, kui see tuleneb vahistamismääruse teinud liikmesriigis läbiviidud menetluses kogutud tõenditest, mis puudutavad vahistamismääruses kirjeldatud tegusid, juhul kui need ei muuda süüteo olemust ning neist ei tulene raamotsuse artiklites 3 ja 4 loetletud täitmata jätmise kohustuslikke aluseid⁸⁵. Antud juhul leidis kohus, et tegemist oli siiski süüteoga, mida karistatakse vabadusekaotusega, mille maksimaalne pikkus on vähemalt kolm aastat ja mis kuulub artiklis 2 lõikes 2 nimetatud “narkootilist ainete salakaubaveo” valdkonda, mistõttu ei ole tegemist süüteo kirjelduse muudatusega, vaid asjakohase narkootilise aine liigi täpsustuse/muudatusega. Soome ametivõimud ei olnud seega väljunud raamotsuse piiride raamest, kuivõrd amfetamiini salakaubaveo eest isikute vastutusele võtmine ei kujutanud endast “muud süütegu” kui see, mille alusel loovutamistaotlus esitati.

“Samade tegude” ja “lõpliku kohtuotsuse” mõistet sai Euroopa Kohus analüüsida raamotsuse artikli 3 lõike 2 valguses, mis nimelt kohustab liikmesriiki jätma vahistamismäärus täitmata juhul, kui tagaotsitava suhtes on samade tegude eest teises liikmesriigis langetatud lõplik kohtuotsus ning kui sellega on määratud karistus, on see karistus kantud või on see sel ajal kandmisel või ei saa seda enam karistuse määranud liikmesriigi õiguse alusel täita.

---

⁸⁴ Kohtuasi 388/08 PPU - *Leymann and Pustovarov*, (2008) I-08993.

⁸⁵ *Leymann and Pustovarov*, artikkel 57.

Kohtuasjas C-288/05⁸⁶ mõisteti hr Krétzinger Itaalias kaks korda süüdi salasigarettide impordi eest. Pärast süüdimõistvaid otsuseid ning eelvangistuses olemist lahkus hr Kretzinger Saksamaale, kus ta mõisteti samuti süüdi salasigarettide impordi eest Kreekasse. Saksa kohtul tekkiski küsimus, et kas antud juhul oli tegemist Schengeni lepingu rakenduskonventsiooni artikliga 54, mis sätestab, sarnaselt Euroopa vahistamismääruse artikli 3 lõikele 3, et isikut, kelle suhtes üks lepinguosaline on langetanud lõpliku kohtuotsuse, ei või teine lepinguosaline sama teo eest vastutusele võtta, tingimusel, et see isik on pärast kohtuotsust karistuse ära kandnud või kannab seda või ei seda ei saa otsuse langetanud lepinguosalise õiguse alusel enam täitmisele pöörata. Kohus leidis, et “samade tegude” puhul tuleb otsustada, kas need teod moodustavad konkreetsete tegevuste kogumi, mis on ajaliselt, ruumiliselt ja esemeliselt lahutamatu seotud. Samuti meenutas Kohus, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et karistatavad teod, mis seisnevad samade ebaseaduslike kaupade ekspordis ja impordis ning mille suhtes on erinevates Schengeni lepingu rakenduskonventsiooni osalisriikides alustatud kriminaalmenetlust, kujutavad endast tegevust mis jäävad sama teo mõiste alla⁸⁷. Nagu rõhutas ka kohtujurist Sharpston, ongi Schengeni idee kaotada liikmesriikidevahelised piirid⁸⁸, seega kui liidusiseselt on erinevatel territooriumitel toime pandud sisuliselt sama tegu, siis ei saa tähtsust omada asjaolu, et kaup on imporditud nii Itaalia territooriumile kui ka Kreeka territooriumile. Samuti tahtis eelotsuse küsinud kohus teada, et kui isikule on karistuseks mõistetud vangistus, milles ta on tingimisi vabastatud, kas seda tuleb lugeda kui “karistuse kandmiseks” või “karistus on kantud” (antud juhul põgenes hr Kretzinger Itaaliast ilma, et oleks oma karistust kandma hakanud). Loomulikult on iga riigi enda otsustada, kas rakendada isiku peal rangemaid või kergemaid karistusõiguslikke meetmeid, mistõttu on ka loogiline kohtu otsus, karistus on kantud või on kandmisel ka juhul, kui isik vabastati tingimisi vanglakaristuse kandmisest.

Kohtuasjas C-261/09⁸⁹ ilmes sarnane juhtum, kus hr Mantello oli Itaalia võimude poolt süüdi mõistetud edasimüügiks mõeldud kokaiini ebaseadusliku omamise eest. Saksamaale aga esitati hr Mantello suhtes vahistamismäärus organiseeritud kuritegevust puudutavate süütegude alusel. Hr Mantello vaidles oma loovutamisele vastu, kuivõrd väitis, et ajal, mil Itaalia võimud langetasid tema suhtes kohtuotsuse edasimüügiks mõeldud ebaseadusliku kokaiini omamise eest, oli uurijatel juba piisavad tõendid tema süüdistamiseks ja tema suhtes menetluse alustamiseks vahistamismääruses nimetatud süüdistuste alusel, eelkõige

---

⁸⁶ Kohtuasi C-288/05 - *Kretzinger*, (2007) I-06441.

⁸⁷ *Kretzinger*, artiklid 34-35.

⁸⁸ Kohtuasi C-288/05 - *Kretzinger*, kohtujurist Sharpston ettepanek, 5. detsember 2006, artikkel 38.

⁸⁹ Kohtuasi C-261/09 - *Mantello*, (2010) I-11477.

narkokaubanduse eest kuritegelikus ühenduses. Seega langetas Itaalia kohus süüdimõistva kohtuotsuse üksikteo osas ning kuna samal ajal oli ametivõimudel teada isiku kuulumine ka suuremasse grupeeringusse, minetasid Itaalia võimud selle otsusega isiku vastutuselevõtmise narkokaubanduse grupeeringusse kuulumise eest. Antud juhul leidis kohus, et “samad teod” tuleb tõlgendada liidusiseselt autonoomselt ning sellele mõistele sisu andmiseks tuleb vaadata Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 – selles kontekstis tõlgendati nimetatud mõistet nii, et sellega peetakse silmas tegude sisulist laadi ning see hõlmab konkreetsete omavahel lahutamatu seotud tegude kogumit, sõltumata nende tegude õiguslikust kvalifikatsioonist või kaitstud õiguslikust huvist⁹⁰. Antud juhul aga ei ole probleem selles, kas tegemist oli samade tegudega (“samasid tegusid” analüüsis oma ettepanekus⁹¹ kohtujurist Bot, kes leidis, et üksikjuhtum, mis on osa suuremast juhtumist, ei moodusta “samasid tegusid”, kuivõrd ei ole need teod omavahel identsed), vaid selles, kas üksikjuhtumi alusel tehtud kohtuotsus “neelas” endasse ka üldjuhtumi koosseisu. Kuna Itaalia asutused vastasid Saksamaa teabepäringule, et Itaalia õiguse kohaselt oli süüdistatava suhtes tehtud lõplik kohtuotsus seoses narkootilise aine valdamise üksikjuhtumiga, kuid vahistamismäärusega hõlmatud kriminaalmenetlus tugines teistsugustele tegudele, mis puudutavad organiseeritud kuritegevuse raames toime pandud süütegusid, mida esimene kohtuotsus ei hõlmanud. Seega ei saa pidada Itaalia kohtu poolt tehtud kohtuotsust lõplikuks, kuivõrd ei käsitletud seal absoluutselt neid asjaolusid ja süütegusid, mille eest tahetakse hr Mantello vastutusele võtta vahistamismääruse abil.

Kohus on analüüsinud ka *in absentia* tehtud otsuseid, mille osas on liikmesriigil raamotsuse artikli 4a alusel õigus keelduda täitmast Euroopa vahistamismäärust, mis on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel otsus tehti, välja arvatud kui Euroopa vahistamismääruses märgitakse, et kooskõlas vahistamismääruse teinud liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides määratletud täiendavate menetlusõuetega. Nimetatud säte on vastu võetud raamotsusega 2009/299⁹², mille eesmärk on edendada isikute menetlusõigusi

---

⁹⁰ *Mantello*, artiklid 37 ja 39.

⁹¹ Kohtuasi C-261/09 – *Mantello*, kohtujurist Bot ettepanek, 7. september 2010, artiklid 119, 132.

⁹² Raamotsus 2009/299/JSK, millega muudetakse raamotsuseid 2002/584/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK ning 2008/947/JSK, edendades seeläbi isikute menetlusõigusi ja tõhustades selliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulikule arutelule, 26. veebruar 2009, L 81/24. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=et&ihtmlang=et&lng1=et.de&lng2=bg.cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.ro.sk.sl.sv.&val=491890:cs>

ning tõhustada selliste otsuste vastastikuse tunustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulikult arutelul. Liidu seadusandja soovis raamotsust vastu võttes hõlbustada kriminaalasjades tehtavat õiguslast koostööd ja parandada liikmesriikidevahelist kohtuotsuste vastastikust tunnustamist sel viisil, et ühtlustatakse ilma isiku kohaolekuta tehtud otsuste mittetunnustamise põhjused – see võimaldab täidesaatval asutusel otsust täita, vaatamata sellele, et isik kohtulikult arutelul ei viibinud, austades täielikult isiku õigust kaitsele⁹³.

Sama raamotsuse kohaselt jäetakse välja raamotsuse 2002/584 artikli 5 lõige 1, mille kohaselt võis varasemalt liikmesriik nõuda vahistamismääruse välja andnud liikmesriigilt üksnes tagatist, et loovutamise korral vaadatakse isikule süüks pandud tegu uuesti üle.

Kohtuasjas C-396/11⁹⁴ leidis hr Radu, et Rumeenia ei tohiks teda Saksamaale välja anda, kuivõrd ei olnud teda teavitatud vahistamismääruse tegemisest, mistõttu rikuti tema suhtes Euroopa liidu põhiõiguste harta artikleid 47 ja 48, mis sätestavad isiku õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele ning süütuse presumptsiooni ja kaitseõiguse põhimõtte. Kuna Lissaboni lepinguga kuulutati põhiõiguste harta liidu õiguse osaks ning siduvaks, siis tekkis Rumeenia kohtul ka küsimus, et juhul, kui harta põhimõtteid on rikutud ning isiku suhtes on vahistamismäärus tehtud *in absentia*, kas liikmesriigil on siis õigus keelduda vahistamismääruse täitmisest. Kohus leidis, et antud juhul ei ole hr Radu kaitseõigust rikutud, kuivõrd ei näe vahistamismääruse raamotsus ette vahistamismääruse tegemist *in absentia* keeldumise alusena. Kohus lisis, et vahistamismääruse teinud õigusasutuste kohustus kuulata tagaotsitav enne Euroopa vahistamismääruse väljaandmist ära nurjaks raamotsuses ette nähtud üleandmiskorra enda ja sellest tulenevalt ka vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala loomise, kuna niisugune vahistamismäärus peabki olema mõneti üllatuslik, eelkõige selleks, et vältida asjassepuutuva isiku põgenemist⁹⁵. Samuti leidis kohus, et ärakuulamine on igal juhul loovutamisprotsessis tagatud, kuivõrd näeb raamotsuse artikkel 13 ette, et tagaotsitaval on õigus õiguslasele nõustamisele, kui ta üleandmisega nõustub ja vajaduse korral loobub erikohustuse reeglist. Lisaks, vastavalt artiklitele 14 ja 19 on tagaotsitaval juhul, kui ta ei nõustu üleandmisega ja tema suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmiseks, õigus, et vahistamismäärust täitev õigusasutus kuulaks ta üle tingimustel, milles on vahistamismääruse teinud ja vahistamismäärust täitev õigusasutus omavahel kokku

---

⁹³ Kohtuasi C-399/11 - *Melloni*, (2013), artikkel 43.

⁹⁴ Kohtuasi C-396/11 - *Radu*, (2013).

⁹⁵ *Radu*, punkt 40.

leppinud⁹⁶. Ka kohtujurist Sharpston leidis, et kindlasti ei tohi vahistamismääruse täitmine olla rutiinne ja omavoliline ning põhiõiguste kontroll tuleb igal üksikul juhul läbi viia⁹⁷. Küll aga on vahistamismääruse täitmisest keeldumine loovutatava isiku inimõiguste rikkumise kaitseks erakordne juhtum ning sellisel juhul tuleb ka seda väga konkreetselt tõestada – harta artikleid 47 ja 48 puudutavatel juhtudel peab kõne all olev rikkumine olema selline, et menetlus oleks läbinisti ebaõiglane. Rikkumist väitev isik peab otsustajat veenma selles, et tema vastuväited on põhjendatud⁹⁸.

Samuti rõhutas kohus, et vastavalt juba väljakujunenud praktikale, võivad liikmesriigid raamotsuse sätete kohaselt vahistamismääruse täitmisest keelduda ainult raamotsuse artiklis 3 ette nähtud kohustuslikel alusetel ja artiklites 4 ja 4a loetletud täitmata jätmise vabatahtlikel alustel ning vahistamismäärust täitev õigusasutus võib seada Euroopa vahistamismääruse täitmise tingimuseks ainult raamotsuse artiklis 5 määratletud tingimused⁹⁹.

Sama sätet analüüsis Kohus ka kohtuasjas C-399/11¹⁰⁰, kus hr Melloni suhtes oli tehtud süüdimõistev kohtuotsus selliselt, et tema advokaadid esindasid kohtualust kohtus, kuid otsus tehti ikkagi ilma hr Melloni kohalolekuta. Isik ei olnud oma loovutamiseга nõus, kuivõrd väitis, et kuna tema suhtes on tehtud tagaseljaotsus, mida ei ole võimalik enam uuesti läbi vaadata, ei tohi tema suhtes vahistamismäärust täita. Antud olukorras kohaldubki raamotsuse artikkel 4a, mis näeb ette juhud, mil vahistamismäärust täitev liikmesriik ei saa keelduda isiku loovutamisest. Eelkõige näeb selle sätte lõige 1 selle punktides a ja b peamiselt ette, et kui tagaselja süüdi mõistetud isik oli õigeaegselt teadlik kavandatud kohtulikust arutelust ja kui teda oli teavitatud sellest, et otsuse võib teha ka siis, kui ta ei ilmu kohtulikule arutelule või kui asjaomane isik, olles kavandatud kohtulikust arutelust teadlik, oli andnud volitused enda kaitsmiseks õigusnõustajale, on vahistamismäärust täitval õigusasutusel kohustus see isik üle anda¹⁰¹. Seega ei kohaldu mingil juhul tingimus, et isiku kohaolekuta tehtud kohtuotsust peab vahistamismääruse teinud liikmesriigis teista saama.

Samuti kinnitas Kohus teise eelotsuse küsimuse raames, et raamotsuse artikkel 4a lõige 1 on kooskõlas harta artiklite 47 ja 48, kuivõrd ei ole süüdistatava kohtulikule arutamisele ilmumise õigus absoluutne – süüdistatav võib selles sõnaselgelt või vaikimisi vabatahtlikult

---

⁹⁶ Radu, artikkel 42.

⁹⁷ Kohtuasi C-396/11 – Radu, kohtujurist Sharpston'i ettepanek, 18. oktoober 2012, artikkel 57.

⁹⁸ Radu ettepanek, artikkel 108, punkt 3.

⁹⁹ Radu, artikkel 36.

¹⁰⁰ Melloni.

¹⁰¹ Melloni, artikkel 42.

loobuda tingimusel, et loobumine on üheselt kindlaks tehtud, loobumisega kaasnevad minimaalsed, selle tähtsusele vastavad tagatised ja et see ei ole vastuolus ühegi avaliku huviga. Õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumist ei ole eelkõige tuvastatud ka siis, kui süüdistatav ei ilmunud küll kohtulikule arutelule isiklikult, kuid teda oli teavitatud kohtuliku arutelu ajast ja kohast või teda kaitses õigusnõustaja, keda ta oli selleks volitanud¹⁰².

Ka kohtuasjas C-306/09¹⁰³ analüüsis Kohus juhtumit, kus isiku suhtes oli tehtud tagaseljaotsus ning vahistamismäärust täitval riigil tekkis küsimus, et kas ka tagaseljaotsuse puhul kohaldub raamotsuse artiklis 4 punktis 6 toodud erand, kui võib öelda, et isik elab selle riigi territooriumil. Kuna artikkel 4 punkt 6 näeb ette juba jõustunud kohtuotsuste täitmist vahistamismääruse saanud liikmesriigis, siis tagaseljaotsuse puhul peab vahistamismääruse esitanud liikmesriik *in absentia* tehtud otsuse artikli 5 punkti 1 kohaselt andma tagatise, et isiku suhtes vaadatakse otsus uuesti üle (täpsustan, et kohtuasja menetlemisel ei olnud raamotsus 2009/299 veel kehtima hakanud), seega ei saa öelda, et tegemist on vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolumeetme täitmisega. Artikli 5 punkt 3 sätestab, et kui isik, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus kohtu alla andmiseks, on vahistamismäärust täitva liikmesriigi kodanik või omab seal elukohta, võib üleandmise suhtes kohaldada tingimust, et see isik tuuakse pärast ülekuulamist vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasi, et ta saaks seal kanda vabadusekaotust või täita vabadust piiravat julgeolekumeedet, mis on talle määratud vahistamismääruse teinud liikmesriigis.

Kohus leidis õigesti, et artikli 4 punkti 6 eesmärk on isiku reintegratsioon ühiskonda ning see õigus peab kehtima ka isiku suhtes, kelle suhtes on tehtud tagaseljaotsus, isegi juhul, kui see tagaseljaotsus uuesti läbi vaadatakse. Kuna sellise isiku olukord, kes mõisteti süüdi tagaseljaotsusega ja kellel on veel võimalus esitada asja läbivaatamise taotlus, on sarnane sellise isiku olukorraga, kelle suhtes on artikli 5 punkti 3 alusel tehtud Euroopa vahistamismäärus kohtu alla andmiseks, siis ei takista ükski objektiivne põhjus seda, et vahistamismäärust täitev õigusasutus, kes rakendab raamotsuse artikli 5 punkti 1, kohaldaks sama artikli punktis 3 toodud tingimust.

---

¹⁰² *Melloni*, artikkel 49.

¹⁰³ Kohtuasi C-306/09 – *B.*, (2010) I-10341.

2.3 Analüüs

Euroopa Liidu liikmesriikide konstitutsioonikohtute ning Euroopa Kohtu enda otsused on kahtlemata liidu õiguse ühtlase arengu ja kohaldamise tagamise võtmetegureid, kuivõrd on mõlemil, küll erinevates kontekstides, võimalik oma pretsedentidega mõjutada liidu kodanike heaolu ja turvalisust.

Nii on mitmete liikmesriikide konstitutsioonikohtud võtnud seisukoha EVM-i regulatsiooni osas – mitmed neist otsustest on kahtlemata olnud mingi määral ka pettumused. Eelkõige oleksid konstitutsioonikohtud võinud oma põhiseadust raamotsusega konformselt tõlgendada – selline lahendus oleks olnud *win-win* situatsioon, kuivõrd ei oleks liidu õigusega vastuolu tuvastatud, siseriiklik säte oleks jõusse jäänud ning liikmesriigi konstitutsioonikohus Euroopa Liidu ülimuslikkust kinnitanud. Seega oleks olnud üsna lihtne tõlgendada põhiseaduse sätet, mis keelab kodanikke väljaandmast, selliselt, et väljaandmine ja loovutamine ongi kaks erinevat instrumenti, mistõttu ei kohaldu põhiseaduses sätestatud keeld EVM-i suhtes. Esimeses peatükis olen pikalt ja põhjalikult analüüsinud väljaandmise ja loovutamise vahet – on selge, et väljaandmise klassikalisel kujul ei rahuldaks tänapäeva Euroopa vajadusi ning EVM-i raamotsuses sätestatud revolutsioonilised sätted on ainsaks lahenduseks, mis võimaldavad liikmesriikide vahel kiirelt ja efektiivselt kurjategijaid loovutada. Selline vahetegu ei oleks juriidiliselt korrektse (JOKK) olukorra fiktiivne või mehaaniline tekitamine, vaid loovutamise ja väljaandmise vahel ongi sisuline erinevus, see tähendab, et Euroopa Liit ise lõi sellise varasemast süsteemist erineva instrumendi, mistõttu on ka täiesti loogiline, et ka liikmesriikide põhiseadused teevad vahet suure usalduse ja vastastikuse tunnustamise alusel toimival loovutamisel ning konventsiooni alusel toimuva klassikalise väljaandmise vahel.

Seda kummalisemana tundub tegelikult liikmesriikide reaktsioon (peataolek) raamotsuse siseriiklikusse õigusesse impelmenteerimisel, kuivõrd võeti raamotsus vastu Euroopa Liidu Nõukogu poolt, st liikmesriikide valitsusjuhtide poolt, mistõttu on arusaamatu, kuidas tekitas siseriiklikusse õigusesse loovutamise instrumendi ülevõtmine nii suurt peavalu. Ühelt poolt on riikide juhid kinnitanud oma soovi liikuda ühtse ja lihtsustatud loovutamise suunas, teiselt poolt aga ei suudeta raamotsusust siseriikliku õigusega kooskõlla viia, rääkimata sisuliste muudatuste tegemisest nagu seda on nt kodanike loovutamise keelu kaotamine ja topeltkaristatavuse nõude kaotamine teatud kuritegude suhtes.

Jääb arusaamatuks, miks jõudsid nt Poola ja Küpruse kohtud seisukohale, et lihtsam on põhiseadust muuta, kuigi üsna lihtsa tõlgendusmeetodi abil oleks vastuolu olnud võimalik

lahendada. Saksa kohus tõlgendas oma põhiseadust küll selliselt, et põhiseaduse muudatusi vältida, kuid tunnistas EVM-i siseriikliku regulatsiooni kehtetuks – ka selline lahendus ei ole liidu seadusandja vaatepunktist vaadatuna kõige eelistatuim valik. Kõige parem variant oleks olnud kahe erineva (Poola ja Küprose ning Saksamaa) variandi segu, kui võrd oleks tulnud põhiseadust tõlgendada raamotsuse valguses ning jätta siseriiklikusse õigusesse ülevõetud EVM-i regulatsioon kehtima.

Vaatamata liikmesriikide konstitutsioonikohtute dilemmale on Euroopa Kohtu seisukoht kodanike loovutamise valguses selge, kui võrd ei ole sisuliselt absoluutne kodanike loovutamise keeld raamotsusega vastuolus. Minu arvamus on, et kodaniku loovutamise osas peab liikmesriigil olema kaalutusõigus ning see otsus tuleb teha väga konkreetsete asjaolude hindamise pinnalt. Sisuliselt on liikmesriigi kodanikud ning teised selles liikmesriigis elavad või viibivad isikud nõu sama pulga peal, kui võrd tuleb isikute loovutamine otsustada samade hindamiskriteeriumite pinnalt, olenemata sellest, kas tegemist on nt kodaniku või võõrtöölisega. Raamotsuse artikli 4 lõige 6 sõnastus viitab just erinevate alternatiivide võrdsusele, nagu on leidnud ka kohtujurist Bot Wolzenburgi kohtuasjas. Selline loogika viitab selgelt Euroopa liidu kodanike võrdsusele ja integreeritusele.

Ülejäänud keeldumiste aluste suhtes on Euroopa Kohus jõudnud selgelt seisukohale, et raamotsuses leiduvaid termineid tuleb tõlgendada autonoomselt, kui võrd seaks liikmesriikide tõlgendusvabadus nende terminite osas EVM-i eesmärgipärase rakendamise ohtu. See on esimeseks eelduseks EVM-i reaalsele toimimisele, mille tähtsust on Euroopa Kohus ka korduvalt rõhutanud. Euroopa Kohtu praktika näitab üheselt, et liidu seadusandja eesmärk on olnud EVM-i täitmine ning täitmata jätmise osas on erandid raamotsuses reguleeritud ammendavalt ning liikmesriigid ei tohi neid erandeid tõlgendada ei kitsendavalt ega laiendavalt.

Inimõiguste kaitse vajadust on tingimata tähtsustanud nii liikmesriigid kui ka Euroopa Kohus ise. Belgia poolt esitatud eelotsuseküsimuse raames kinnitas Kohus EVM-i regulatsiooni seaduslikkust ning vastavust Euroopa Liidu põhiõiguste hartale. Lisaks sellele, et raamotsuse sätted ei ohusta inimõiguste kaitset, on aga võimalik veel välja lugeda Kohtu seisukoht, et kuna EVM-i näol on tegemist liikmesriikide vastastikuse tunnustamisega ning kuna kõik liikmesriigid peavad ja ongi saavutanud taseme, kus inim- ja põhiõigusi austatakse ning kaitstakse, siis ei ole põhjust ka kõhelda vahistamismääruse täitmises, olgugi, et nii praktikud kui ka teoreetikud on justnimelt muret tundnud, et

liikmesriikide seadusandlus ei ole veel jõudnud sellise ühtse tasemeni¹⁰⁴. Preambli punkt 13, mis sätestab, et ühtki isikut ei tohi tagasi saata, välja saata ega välja anda riigile, kus on suur oht, et see isik võidakse surma mõista, teda võidakse piinata või kohelda või karistada muul ebainimlikul või alandaval moel, on väga erandlik säte ning selle sätte kohaldamine peab tõepoolest põhinema põhjalikul põhistel, et Kohut selles tõsisel ohus veenda.

Liidu seadusandja on teinud EVM-i regulatsiooni võimalikult tõhusaks, kiireks ja lihtsaks õigusasutuste vaheliseks menetluseks, kuid ei ole sellegipoolest jätnud unarusse inimõiguste temaatikat. Viimaste aastate jooksul on nõukogu vastu võtnud nt direktiivi, mis sätestab õiguse suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses¹⁰⁵, samuti direktiivi, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet¹⁰⁶ ning käesoleval hetkel valmistatakse ette ka direktiivi, mis tagaks kinnipeetule ligipääsu advokaadile¹⁰⁷. Samuti ei tasu unustada ka raamotsust nr 2009/299, millega lisati EVM-i täitmisest keeldumise alustesse ka *in absentia* tehtud lahendid, mis kaitsevad ja edendavad isikute menetlusõigusi. Liidu seadusandja on selgelt võtnud sihi tõhustada politsei –ja justiitskoostööd, kuid samal ajal teeb ka jõupingutusi, et isikute põhiõigused kannatada ei saaks. Seaduse reformimise ja inimõiguste organisatsioon JUSTICE¹⁰⁸ on koostanud ka väga ülevaatliku ja mahuka dokumendi, keskendudes just inimõiguste kaitsele EVM-i regulatsioonis ning võib väita, et Euroopa Komisjon on mitmed ettepanekud juba realiseerinud (õigus tõlkele) või valmistab ette (õigus ja ligipääs vastava väljaõppega advokaadile).

Selge on ka see, et probleeme ja õigustamatuid loovutamisi on EVM-i kehtivuse ajal ette tulnud – selles osas on esirinnas kindlasti Suurbritannia, kes, ühest küljest on väga häiritud konkreetsetest juhtumitest, mil Euroopa vahistamismäärus on “valesti läinud”¹⁰⁹, ning teiselt küljest on üldiselt EVM-i osas negatiivselt meelestatud. Nimelt teeb Suurbritanniale muret vahistamismääruste hulk, millest lõviosa on saadetud Poola poolt (2009. aastal esitas Poola 4844 vahistamismäärust, mis on pea kolmekordne number

---

¹⁰⁴ JUSTICE “European Arrest Warrants – Ensuring an effective defence”, 2012, lk 8. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.ecba.org/extdocserv/projects/EAW/JUSTICE_EAW.pdf

¹⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2010/64/EL, 20. oktoober 2012, õiguse kohta suulisele ja kirjalikult tõlkele kriminaalmenetluses, L 280/1. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:et:PDF>

¹⁰⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2012/13/EL, 22. mai 2012, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet, L 142/1. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:ET:PDF>

¹⁰⁷ Euroopa Komisjoni eelnõu nr 7337/12, 9. märts 2012. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.ecba.org/extdocserv/projects/ps/20120309_measureCrevtext.pdf

¹⁰⁸ JUSTICE, lk 10

¹⁰⁹ Conor Burns MP “The Case against the European Arrest Warrant”, 2012, lk 21-23. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.bigbrotherwatch.org.uk/files/ConorBurns_EAW.pdf

võrreldes järgmise, 1900 vahistamismäärust esitanud Rumeeniaga¹¹⁰) ning vähetähtsate kuritegude suhtes. Vahistamismääruste menetlemine on aga aega- ja rahanõudev ning brittidele teeb tõsist muret just nimelt triviaalsete vahistamismääruste massiline menetlemine. Ka Euroopa Komisjon on EVM-i üheks lahendamisevõimalikuks probleemiks välja toonud proportsionaalsuse küsimuse, mis tähendab, et loovutamist taotlev riik peab enne vahistamismääruse esitamist tegema proportsionaalsuse testi, kuivõrd tuleks EVM-i esitada ainult juhtudel, kui juhtumi olemusest ja asjaoludest tulenevalt on EVM-i menetlemine proportsionaalne, st vastavuses selleks kuluva aja ja rahaga¹¹¹.

Tuleb tõdeda, et EVM on tõepoolest õnnestunud regulatsioon, mis ühelt poolt tagab liiduülese kuritegevuse vastu tõhusama võitlemisega kodanikele suurema turvalisuse, ning teiselt poolt ei riku põhjendamatult üksikisikute õigusi. Kohus on andnud selged piirid raamotsuses esinevate terminite tõlgendamiseks, avaldanud usaldust liikmesriikide kriminaalmenetluste ja karistusseadustike suhtes ning pidevalt rõhutanud vastastikuse austamise ning tunnustamise põhimõtet, mis üheskoos rajavad tugeva aluse Euroopa vahistamismääruse eesmärgi – ja seaduspäraseks toimimiseks.

---

¹¹⁰ Euroopa Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja Nõukogule Euroopa vahistamismäärust ja liikmesriikidevahelist üleandmiskorda käsitleva nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse rakendamise kohta SEK(2011) 430 lõplik, 11.4.201, lk 12. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0175:FIN:ET:HTML>

¹¹¹ Komisjoni lõplik raport, lk 9.

III EESTI PRAKTIKA LOOVUTAMISMÄÄRUSTE RAHULDAMATA JÄTMISEL

3.1 Loovutamise regulatsioon Eesti õiguses

Nagu esimeses peatükis mainitud, toimub väljaandmine või loovutamine kas bilateraalsete lepingute, multilateraalsete konventsioonide, ühes õigusruumis olevate riikide ühtlustatud seaduste või siis riikide enda siseriiklike seaduste alusel juhul, kui puudub vastav leping või kui seda lepingut ei ole võimalik kohaldada. Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 36 sätestab, et ühtki Eesti kodaniku ei tohi välisriigile välja anda muidu, kui välislepingus ettenähtud juhtudel ning vastavas lepingus ja seaduses sätestatud korras. Eelmises peatükis käsitletud põhiseaduslikku probleemi EVM-i regulatsiooni ülevõtmisel Eestil seega ei tekkinud, kuivõrd esiteks ei saa EVM regulatsiooni Eesti Euroopa Liidu liikmestaatuse tõttu pidada välislepinguks ning teiseks sätestab Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seadus¹¹² § 2, et Eesti kuulumisel Euroopa Liitu kohaldatakse Eesti Vabariigi põhiseadust arvestades liitumislepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi¹¹³.

Eesti on ühinenud nii Väljaandmise Euroopa Konventsiooniga kui ka Euroopa liiduga, st et Euroopa liidu vahistamismääruse raamotsus nr 2002/584/JHA on ka Eestile õiguslikult siduv ning osa meie seadusandlusest. Kuna loovutamise näol on tegemist kriminaalõigusliku meetmega, mis kuulub politsei – ja justiitskoostöö valkonda, on üksnes loogiline, et vastavad sätted ka siseriikliku kriminaalmenetlust reguleerivasse seadusesse üle võeti. Raamotsuse artikkel 34 punkt 1 sätestab, et liikmesriigid võtavad raamotsuse sätete järgimiseks tarvitusele vajalikud meetmed 31. detsembriks 2003. aastaks, st et siseriiklikusse õigusesse pidi vastav direktiiv olema üle võetud hiljemalt 1. jaanuaril 2004. aastal. Kuna Eesti liitus Euroopa liiduga 1. mail 2004. aastal, siis ei saanud nimetatud direktiiv enne liitumist õigusjõudu omada, kuid liitumise hetkeks oleks pidanud direktiiv üle olema võetud. Kuna Riigikogu võttis 12.02.2003 vastu uue kriminaalmenetluse seadustiku, mis hakkas kehtima alates 01.07.2004, ei olnud mõtet hakata vana kriminaalmenetluse seadustikku ümber tegema, vaid inkorporeerida vastav direktiiv juba uude kriminaalmenetlusseadustikku, mistõttu hakkasid vastavad Euroopa vahistamismäärust käsitlevad sätted kehtima alates 1. juunist 2004.

---

¹¹² Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seadus, 14.09.2003. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/631119>

¹¹³ Vahing, lk 24.

Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS¹¹⁴) § 490 kohaselt on Euroopa vahistamismäärus Euroopa Liidu liikmesriigi pädeva õigusasutuse tehtud taotlus teisele Euroopa Liidu liikmesriigile isiku kinnipidamiseks, vahi alla võtmiseks ning loovutamiseks kriminaalmenetluse jätkamise või jõustunud kohtuotsusega mõistetud vangistuse täideviimise eesmärgil. Loovutamise üldtingimuseks on § 491 lg 1 kohaselt, et isiku loovutamine tema suhtes taotlevas riigis kriminaalmenetluse jätkamiseks on lubatud, kui isikut kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteos, mis on taotlevas riigis karistatav vähemalt üheaastase vangistusega. Sarnaselt raamotsusele, on KrMS-i § 491 lg-s 2 välja toodud kuriteod, mis ei vaja topeltkaristatavust, nn *double criminality* reeglit, mille suhtes ei oma taotluse saanud riigi seadusandlus nende kuriteo koosseisude puhul tähtsust ning vaatamata õiguslikule kvalifikatsioonile või koosseisutunnustele, tuleb isik taotlevale riigile loovutada.

§ 492 lg 1 sätestab neli kohustuslikku alust vahistamismääruse täitmisest keeldumiseks – kolm esimest punkti on samad, mis raamotsuseski, kuid viimane mitte. Punkt 4 sätestab, et loovutamist ei toimu, kui vahistamismäärus on tehtud vangistuse täitmiseks Eesti kodaniku suhtes ja isik taotleb karistuse täitmist Eestis. Põhiseaduse § 12 sätestab võrdsusõiguse ning § 13 sätestab igäihe õiguse riigi ja seaduse kaitsele ning Eesti riigi kohustuse kaitsta oma kodanikke ka välisriikides. Lisaks sätestab PS¹¹⁵ § 36 lg 2, et ühtki Eesti kodanikke ei tohi välisriigile välja anda muidu, kui välislepingus ettenähtud juhtudel ning vastavas lepingus ja seaduses ettenähtud korras. EVM-i regulatsioonis on aga justnimelt rõhutatud kodanike loovutamist vabatahtliku alusena ning seda juhtudel, kui EVM on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks ja tagaotsitav viibib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis või on selle kodanik või omab seal elukohta ning see riik kohustub karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitma vastavalt oma siseriiklikule õigusele. Euroopa Kohtu tehtud lahendite kohaselt on raamotsuses väljatoodud kohustusliku vahistamismääruse täitmise alused ammendavad, mistõttu on Eesti, lisades vabatahtliku keeldumise aluse, mis raamotsuse kohaselt peaks nõudma veel lisatingimuste täidetust, kohustuslike keeldumise aluste nimekirja, võtnud direktiivi siseriiklikusse õigusesse vaalesti üle. Eelmises peatükis käsitletud liikmesriikide põhiseaduslike probleemide ning ka vastavate siseriiklike muudatuste valguses, on Eesti ja ka teiste sarnaselt käitunud liikmesriikide käitumine arusaamatu ning mh ka vastuolus liidu seadusega.

---

¹¹⁴ Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003 – RT I 2003, 27, 166. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032013017>

¹¹⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992 – RT 1992, 26, 349. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/127042011002>

Veel arusaamatumaks teeb antud olukorra 2008. aastal § 492-le lisatud lg 3, mille kohaselt loovutab Eesti vahistamismääruse alusel oma kodanikke, kellel on Eestis alaline elukoht, kriminaalmenetluse ajaks tingimusel, et isikule liikmesriigis mõistetud karistus tuleb täita Eesti Vabariigis. Sisuliselt teeb KrMS siin vahet olukordadel, kas isiku loovutamist nõutakse kas kohtuotsuse täitmise või kohtu alla andmise jaoks, kuivõrd kohtuotsuse täitmise puhul on kodanike loovutamise keeld praktiliselt absoluutne (vaja on ainult isiku enda sellist tahteavaldust ning liikmesriigi kohustust mõistetud karistus ise täitmisele pöörata), kohtu alla andmise puhul on aga kriteeriumiks seatud alalise elukoha omamine Eestis. Sellise erinevuse loomine ei ole raamotsuse sõnastuse, mõtte ja eesmärgiga kooskõlas, eelkõige diskrimineerimiskeelu valguses, kuivõrd on esiteks kehtestatud kohtu alla antava isiku suhtes siseriiklikus õiguses lisakriteerium, kuigi nii jõustunud kohtuotsuse alusel loovutatavat isikut kui ka kohtu alla antavat isikut tuleb kohelda samamoodi.

Toon ülalmainitud mõtte kinnituseks näite. Poolas tegutsevad kaks eesti kodanikust maffiabossi. Mõlemad on oma elud ja pered Poolas sisse seadnud ning Eestiga ei seo neid miski muu kui ainult kodakondsus. Mõlemad jäävad rahapesuga vahele - ühe suhtes on juba jõutud teha süüdimõistev kohtuotsus, teise puhul aga alles uurimine käib. Mõlemad põgenevad samaaegselt Eestisse. Kohe pärast põgenemist esitab Poola Interpolile Euroopa vahistamismääruse ning mõne nädala pärast tuleb ka teade, et mõlemad isikud on Eestis kinni peetud. Ühe suhtes on esitatud loovutamismäärus karistuse kandmise osas ning Eesti keeldub automaatselt isikut loovutamast, kui see karistus täidetakse siin Eestis - isik on loomulikult õnnelik, sest tal ei ole mingit huvi 10 aastat Poola vanglas veeta. Teine isik aga, kelle suhtes esitati vahistamismäärus kohtu alla andmiseks, loovutatakse Poolale koheselt, sest tal ei ole siin Eestis alalist elukohta - aga seda ei olnud ka ju esimesel eestlasel, kuid tulenevalt loovutamise eesmärgist on teisel eestlasel väiksem õiguskaitse, st et Eesti riik kaitseb oma kodanikke rohkem juhtudel, kui isikule on juba vanglakaristus mõistetud. Seega peab teine eestlane minema tagasi Poola, et seal tema üle kohut mõistetaks ning ka tema karistus jääb Poolas kandmisele, esimene eestlane aga naudib Tartu vanglas häid tingimusi ning mine tea, ehk saab veel isegi ennetähtaegselt vabaks.

Mina näen siin suurt probleemi ning vasturääkivust – kahe Eesti kodaniku vahel on ilmselgelt vahet tehtud, kuivõrd on üks eestlane täielikult Eesti riigi kaitse all ning teise osas see kaitse ei kehti, kuivõrd on kaitse eelduseks alalise elukoha nõue. Ma ei ütle, et see oleks vale sisulises mõttes – eelmises peatükis olen ka pikemalt analüüsinud raamotsuse artikli 4 lõike 6 eesmärki ja mõtet, kuivõrd ei tohiks riigid üldse kodanike loovutamist välistada (olguigi, et väidetakse, et kodanike loovutamise keeld ongi kaotatud), vaid

vahistamismääruse rahuldamata jätmisel tuleb otsust kaaluda ning diskretsiooni kohaselt ka otsust põhjendada. Antud juhul peabki tegemist olema juhtudega (nii loovutamisel karistuse kandmiseks kui ka kohtu alla andmiseks), kus võetakse arvesse subjektiivseid kriteeriume, mis on eelkõige juhitud mõttest tagada isikule sellesse ühiskonda reintegratsiooni ja rehabilitatsiooni võimalus. KrMS § 492 lg 1 p 4 ei arvesta ega pea seda eesmärki silmas. Ka Justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talituse nõunik Imbi Markus ei osanud antud problemaatikat selgitada, mis, olgem ausad, on üsna kahetsusväärne. Esimesele küsimusele, et miks teeb KrMS vahet isiku loovutamise kohtu alla andmiseks ning karistuse kandmiseks, ütles I. Markus, et ei teegi vahet ning vahet ei tee ka raamotsus. Probleemaatikat täpsemalt kirjeldades ning ka sama Poola näite toomisele ei osanud I. Markus midagi vastata ning minu saadetud e-mail jäigi selge vastuseta.

See probleem tulenebki tegelikult sellest, et alalise elukoha ja viibimise mõiste tulebki loovutamise kitsenduseks teha juhtudel, kui isikul, olgu see isik kodanik või mittekodanik, on tõepoolest ka reaalne side vahistamismäärust täitva riigiga (täpsemalt analüüsitud eelmise peatükis punktis 2.3). Kodanike loovutamine praeguse seadusandluse kohaselt ongi poolikult sellest teatud sidemest sõltuvusse seatud – kohtuotsuse täimise korral loovutamist ei toimu, ükskõik, kui tihedalt isik ka selle riigiga seotud oleks või ei oleks, kuid kohtu alla andmiseks loovutatakse Eesti kodanik igal juhul, kuid kui tal on alaline elukoht, siis on tal õigus nõuda oma karistuse kandmist Eestis. Siit ka konflikt – KrMS-is on kodanike loovutamise keeld sätestatud osaliselt eesmärgiga seada karistuse kandmine Eestis sõltuvusse isiku resotsialiseerumise võimalusest (nagu see peakski raamotsuse kohaselt ka kodanike puhul olema), kuid teine osa on jällegi “näiline” loovutamise lubatavus kodanike suhtes, ehk siis sisuliselt on tegemist ikkagi kodanike loovutamise keeluga (KrMS § 492 lg 1 p 4).

Olen seisukohal ja teen ettepaneku, et antud vastuolu tuleb lahendada ning muuta KrMS § 492 lg 2 p 3 ning kaotada sealt alalise elukoha kriteerium – sellisel juhul ei diskrimineeritaks Eesti kodanikke enam puhtalt selle pinnalt, kas loovutamismääruse esitanud riik on jõudnud juba süüdimõistva otsuse ära teha või tuleb veel isiku üle kohut pidada.

Samuti puudub KrMS-is täielikult raamotsuses ettenähtud säte ka mittekodanike, st Euroopa Liidu kodanike kaitstuse kohta, täpsemalt raamotsuse artikkel 4 lõige 6, mida 2. peatükis ka põhjalikumalt käsitletud olen – mõisted “elab” ja “viibib”. Kehtivas seaduses ei ole sätet, mis lubaks Eesti kohtul jätta vahistamismäärus rahuldamata või sätestada rahuldamise korral

lisatagatis, kui siin 10 aastat elanud ja ennast sisse seadnud lätlane soovib oma karistuse kandmist Eestis. Euroopa Kohus on selgelt sätestanud (2. peatükis käsitletud kohtuasi C-42/11), et raamotsuse artiklis 4 välja toodud aluseid ei tohi kitsendada, olgugi, et liikmesriigil on raamotsuse ülevõtmisel teatud diskretsioon, kuid isikutele antud õigusi ei tohi sellegipoolest kitsendada. Samasuguse puudusega oli ka Prantsusmaa seadusandlus, kuivõrd ei näinud teiste riikide kodanike loovutamata jätmise võimalust ette – kohus ütles selgelt, et selline tõlgendus on vale ning Prantsusmaa peab tagama ka mittekodanikele võimaluse karistust selle riigi territooriumil kanda.

Siinkohal ka teine muudatusettepanek: KrMS-i on vaja lisada säte, mille kohaselt võib kohus jätta vahistamismääruse rahuldamata juhul, kui isik elab või viibib Eesti territooriumil ning Eesti on kohustatud karistuse ise täitmisele pöörama. Sama kehtiks ka lisatagatise andmisel vahistamismääruse esitanud liikmesriigi jurisdiktsiooni alla kohtu alla andmise korral, kus karistus pööratakse pärast süüdimõustva otsuse tegemist sellegipoolest täitmisele Eesti territooriumil.

On üsna erakordne, et pea kümme aastat pärast EVM-i praktikas kasutamist on endiselt KrMS-is niivõrd fundamentaalsed vead ja puudujäägid.

Samuti näeb raamotsuse artikkel 4 punkt 1 ette vabatahtliku vahistamismääruse täitmise alusena ette, et seoses maksude, tolli ja valuutatehingutega ei keelduta Euroopa vahistamismääruse täitmisest põhjusel, et vahistamismäärust täitva liikmesriigi seadustes ei ole kehtestatud samasuguseid makse või neis puuduvad samasugused maksude, tolli ja valuutatehingute eeskirjad nagu vahistamismääruse teinud liikmesriigi seadustes – meie KrMS sellist sätet ette ei näe, mis tähendab, et võib tekkida olukord, kus liikmesriigis on kehtestatud mingisugune maks, mida Eesti seadused ette ei näe (nt luksusmaks Lätis¹¹⁶) ning selle alusel ei ole võimalik Eestis isikut loovutada, kuivõrd ei ole meie seadustes selline maks isegi kehtestatud, rääkimata selle maksu maksmata jätmise korral karistatamisest. Karistuseadustik § 389¹ lg 1 sätestab, et maksuhaldurile andmete esitamata jätmise või valeandmete esitamise eest maksu- või kinnipidamiskohustuse vähendamise või tagastusnõude suurendamise või tekitamise eesmärgil või kinnipidamiskohustuse rikkumise eest, kui sellega jäi maksudena laekumata, tagastati, tasaarvestati või hüvitati alusetult suurele kahjule vastav summa või enam, karistatakse rahalise karistuse või kuni

---

¹¹⁶ Äripäev “Luksusmaks ajab lätlased Eestisse”, 24.09.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.ap3.ee/?PublicationId=7f0f1d34-2be5-4525-840a-349c2a399e98&ref=rss>

kolmeaastase vangistusega. Sama sätestab ka § 389². Sisuliselt ei sätesta KarS-i sätted konkreetset maksualast kuritegu (nagu seda teevad väärteo korras nt tulumaksuseadus, sotsiaalmaksuseadus, maamaksuseadus), seega on võimalik, et selle sätte alusel oleks võimalik nt luksusmaksu maksmisest kõrvalehoidumise eest isik loovutada, kuid seda ainult juhul, kui selle tulemusena jäi laekumata suurele kahjule vastav summa või enam. Seega võib tekkida olukord, kus nt Läti seaduste alusel maksukuritegu ei ühti KarS-i kuriteoga, kuivõrd võib takistuseks saada justnimelt rahalise kahju kriteerium, mistõttu ei ole Eestil kohustust isik loovutada. See on oluline nüanss, sest maksukuritegude välistamine *double criminality* põhimõttest sätestati juba VEK-i lisaprotokollis, st et antud säte ei ole kindlasti mitte uus nähtus.

Komisjoni 2007. aasta raportist¹¹⁷ selgub, et Eesti ei ole ole maksukuritegudega seonduvat *double criminality* sätet siseriiklikusse õigusesse üle toonud, kuid on väitnud, et teeb seda praktikas – üsna imestamapanev seisukoht Eesti poolt. On selge, et direktiivi rakendamine halduspraktika kaudu ei asenda rakendusakti direktiivi ülevõtmiseks, kuivõrd on halduspraktikat lihtne muut ning neid ei avaldata selliselt, et inimestele oleks kohtupraktika arusaadav, selge ja lihtsalt kättesaadav (lisaks sellele, nagu selgub ka järgmise peatükis, ei ole Eesti kohtud teinud ühtegi raamotsuse artikli 4 lõike 1 kohaldamisalasse kuuluvat kohtumäärust, mistõttu jääb veel selgusetumaks Eesti väide väidetava praktika kohta). Praktikas toimimine ei asenda *expressis verbis* sätte sätestamist seaduses, mistõttu on tegemist liikmesriigi poolse rikkumisega.

Võib öelda, et Eesti seadusandlusesse on Euroopa vahistamismääruse raamotsus üle võetud oluliste puudustega, mis võivad kujuneda isikute loovutamisel sellisteks takistusteks, mida liidu seadusandja ei ole ette näinud. Komisjonil tekib jurisdiktsioon Euroopa vahistamismääruse temaatikal liikmesriikide suhtes rikkumismenetlusi algatada alates 2014. aastast, mis tähendab, et igal juhul tuleb Eestil raamotsuses nõutud sätted KrMS-i üle võtta ning kõrvaldada vastuolud ning diskrimineerimine, mis hetkel kehtiva seaduse alusel aset leiab.

---

¹¹⁷ Euroopa Komisjon, SEC(2007) 979, Commission staff working document - Annex to the Report from the Commission on the implementation since 2005 of the Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (COM 2007) 407 final”, 11.07.2007, Article 4, lk 11. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/annex_eaw_implementation_report_2007_en.pdf

3.2 Loovutamismääruste rahuldamata jätmise Eesti poolt

Eestile saadetud vahistamismääruste täitmise otsustavad KrMS § 498 lg 1 kohaselt Harju ja Tartu Maakohtud, olenevalt sellest, mis Eesti piirkonnas on isik kinni peetud. Sama sätte lg 2 kohaselt on loovutamismenetlusalase koostöö keskasutuseks Justiitsministeerium, mis tähendab, et dokumente edastab kohtule kui ka kohtumäärusi liikmesriikide õigusasutustele ainult Justiitsministeerium. Ka EVM-i raamotsuse preambuli punkt 9 sätestab, et keskasutuste roll Euroopa vahistamismääruse täitmisel peab piirduma praktilise ja haldusabiga.

Vahistamismäärus tuleb põhimõtteliselt täita, seda olen mitmeid kordi käesolevas töös ka rõhutanud. Küll aga ei ole isiku loovutamine automaatne, st et mitmed kriteeriumid, nii formaalsed kui ka materiaalsed, võivad olla täitmata, mistõttu on siseriiklik kohus kohustatud vahistamismääruse rahuldamata jätma. 2012. aastal on Eesti rahuldanud 125 vahistamismäärust¹¹⁸ ning alates 2004. aastast jätnud käesoleva magistritöö esitamise seisuga rahuldamata ainult 8. Vastavate kohtumääruste kuupäevad andis mulle Justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talituse nõunik Imbi Markus ning osad lahendid on Riigiteataja andmebaasist kättesaadavad ning osad mitte - järgnevalt annangi Eesti kohtute poolt vahistamismääruste rahuldamata jätmise põhjustest ja sisust ka põgusa ülevaate.

Harju Maakohtu 1-08-4051 määrusega¹¹⁹ jättis kohus Saksamaa Liitvabariigi vahistamismääruse rahuldamata, kuivõrd ei olnud pädev õigusasutus vahistamismääruse korrektselt vormistanud. EVM-i raamotsuse artikkel 8 lõige 1 sätestab selgelt, et Euroopa vahistamismäärus sisaldab teavet, mis on esitatud vastavalt lisas toodud vormile¹²⁰. Kuna Saksamaa oli vahistamismääruse esitanud vabas vormis, nimetades selle Rahvusvaheliseks vahistamiskäsuks, ei olnud raamotsuse lisas välja toodud standardvormi kasutatud, ning kuna Saksamaa ei saatnud ka uut korrektset vahistamismäärust, jättiski Eesti kohus vahistamismääruse rahuldamata.

Lisaks oli segadus tekkinud veel raamotsuse artikli 28 kohaldamisega. Saksamaa Liitvabariik palus Eestilt nõusolekut isiku Itaalialt Saksamaale loovutamiseks. Kohus

---

¹¹⁸ 2012. aasta rahvusvahelise õigusabi statistika, Astrid Laurendt-Hanioja, 2013 lk 6. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58204/2012.+aasta+rahvusvahelise+%F5igusabi+statistika.pdf>

¹¹⁹ Harju Maakohtu 31.03.2008 määrus nr 1-08-4051.

¹²⁰ Euroopa käsiraamat Euroopa Vahistamismääruse tegemise kohta, lk 50-55. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/et/10/st17/st17195-re01.et10.pdf>

märkis, et kuna isikut ei ole kunagi varasemalt Saksamaale loovutatud, ei ole ka vastavat nõusolekut vaja. Siinkohal jääb aga täiesti arusaamatuks, miks sellist nõusolekut üldse Eestilt paluti. Raamotsuse artikkel 28 lõige 1 sätestab, et vastava deklaratsiooni tegemisega nõukogu peasekretariaadile loetakse, et liikmesriik on nõus isiku üleandmiseks liikmesriigile, kes ei ole vahistamismäärust täitev liikmesriik, süüteo eest, mis on toime pandud enne üleandmist. Antud juhul soovis Saksamaa nõusolekut, et isikut võib Itaalialt Saksamaale loovutada – antud juhul aga ongi Saksamaa vahistamismäärust taotlev liikmesriik, mitte kolmas liikmesriik. Lisaks on nimetatud säte mõeldud olukordadeks, kus isik on juba liikmesriigile loovutatud ning sellele liikmesriigile on esitatud kolmanda liikmesriigi poolt vahistamismäärus – sellisel juhul tuleks üldjuhul nõuda esimesena isiku loovutanud liikmesriigi nõusolekut. Praegusel juhul aga ei olnud isikut ei loovutatud ega ei taotletud isiku loovutamist kolmandasse liikmesriiki. Jääb täiesti arusaamatuks Saksamaa vahistamismääruse üleüldine mõte ja sisu.

Harju Maakohus keeldus vahistamismääruse täitmisest ka kohtuasjas 1-07-14422¹²¹, milles Rootsi Kuningriik oli isiku suhtes esitanud vahistamismääruse võla sissenõudmise seaduse rikkumise eest. Antud seaduse rikkumine näeb Rootsi seaduste alusel ette rahatrahvi või vangistuse, mis ei ületa 1 aastat. Kuna raamotsusest ning ka Eesti KrMS § 491 lg-st 1 tuleneb topeltkaristatavuse ning vähemalt 1-aastase vanglakaristuse nõue kõikide muude süütegude kui raamotsuse artikli 2 lg-s 2 ja KrMS § 491 lg-s 2 välja toodud kuritegude suhtes, ei saanud Eesti Rootsi poolt taotletavat vahistamismäärust rahuldada.

Topeltkaristatavust pidi Harju Maakohus kontrollima ka kohtuasjas 1-07-2062¹²². Isikut süüdistati kuritegelikus grupis osalemises, ebaseadusliku relva omamises, röövimises ning kehavigastuste tekitamises, samuti ka politseiametnike pihustiga sihtimises, mis kvalifitseeriti vahistamismäärust taotlenud riigis avalikus kohas ebaseadusliku pihusti omamiseks. Harju Maakohus rahuldab vahistamismääruse osaliselt, kuivõrd kõik kuriteod peale avalikus kohas ebaseadusliku pihusti omamise on ka Eesti seaduste kohaselt karistatavad vähemalt 1-aastase vanglakaristusega (kuritegelikus ühenduses osalemine kusjuures ei nõua topeltkaristatavuse nõuet). Kuna aga pihusti omamine ei ole Eesti karistusseadustiku järgi karistatav, ei saanud Kohus selles osas ka vahistamismäärust rahuldada.

Tallinna Ringkonnakohus jättis 17.11.2008 määrusega Leedu vahistamismääruse rahuldamata, sest isikule süüks pandud tegu oli Eesti seaduse alusel aegunud, mistõttu ei

---

¹²¹ Harju Maakohtu 21.10.2007 määrus nr 1-07-14422.

¹²² Harju Maakohtu 02.03.2007 määrus nr 1-07-2062.

olnud võimalik vahistamismäärust ka täita. Kuna vastavat lahendit ei olnud võimalik Riigiteataja lahendite andmebaasist leida, jääb käesoleval hetkel ka selgusetuks, kas EVM jäeti täitmata ainult põhjusel, et tegu, mille alusel isiku loovutamist nõuti, on Eesti seaduste kohaselt aegunud. Nii EVM-i raamotsuse artikkel 4 lg 4 kui ka KrMS § 492 lg 2 p 4 sätestavad, et tegemist peab olema EVM-i täitva liikmesriigi jurisdiktsiooni alla kuuluva kuriteoga ning see kuritegu on selle liikmesriigi õiguse alusel aegunud. Seega ei ole tingimus mitte ainult see, et üks konkreetne tegu on Eesti seaduse alusel aegunud, vaid ka nõue, et Eestil on selle teo suhtes ka jurisdiktsioon, st võib kohaldada Eesti karistusseadustikku. I. Markuse sõnutsi läks isik pärast määruse tegemist Soome, kus Soome Vabariik isiku ikkagi Leedule loovutas – I. Markus ei osanud tuua selle kohta selgitust, mistõttu on täiesti võimalik, et Eesti kohus rakendas KrMS-i vahistamismääruse rahuldamata jätmisel valesti või oli Eesti kohus siiski KrMS § 492 lg 2 p 4 õigesti kohaldanud ning Soome kohtus ei saanud aegumise küsimus enam Soome puuduva jurisdiktsiooni tõttu tõstatuda.

I. Markus nimetas veel ühe Hispaania EAV juhtumi, mis üldse kohtusse ei jõudnudki. Nimelt on Hispaanial kombeks saata EAV-sid, mis ei vasta isegi elementaarsetele sisunõuetele – asjaolusid on kirjeldatud väga pinnapealselt ning kogu tekstis ilmnevad tihti küsitavused. Hispaania õigusasutus ka sel korral lisainformatsiooni päringule ei vastanud, mistõttu vabastas prokuratuur isiku ka vahi alt.

Eelkõige tuleb vahistamismäärust täitval liikmesriigil hinnata kuriteo kirjeldust – vahistamismääruse teinud õigusasutusel tuleb anda süüteost lihtne ja kompaktne pilt (mis toimus?, milles süüdistatakse?), mis on edastatud ka arusaadavas õiguskeeles. Piiriüleseid taotlusi koostades tuleb silmas pidada, et ka teise õigussüsteemi ja arusaamaga jurist/ametnik saaks vahistamismääruse sisut aru. Ei pea olema loomulikult kirjanduslik tekst, kuid faktoloogia peab paigas olema (narkokuritegude puhul eelkõige sündmuste käik, kogused jne). Hispaania aga tihtipeale eirab nimetatud faktide kirjeldamist, mistõttu tuleb tihti lisainformatsiooni küsida.

Eesti kogemuse pinnalt võib öelda, et vahistamismääruste rahuldamata jätmine on tõepoolest erand ning üldjuhul vahistamismäärused siiski rahuldatakse. Ligi kümneaastase EVM-i rakendamise jooksul on ilmnenu vaid 8 juhtumit, mil Eesti kohus on EVM-i rahuldamata jätnud ning üks juhtum, kus vahistamismäärus puuduliku informatsiooni tõttu kohtusse ei

jõudnudki. EVM-i täitmata jätmise põhjused peavad olema kas konkreetselt keeldumise alustest tulenev või siis on EVM ise valesti koostatud.

Kõige enam keeldus Eesti kohus määruse täitmisest topeltkaristatavuse nõude alusel (kaheksast määrusest vähemalt neli), mis tegelikult näitab seda, et liikmesriigid koostavad, küll harva, aga siiski, EVM-e täiesti tähtsusetute (kuri)tegude puhul (nt ebaseadusliku pihusti omamine, võla sissenõudmise seaduse rikkumine, liiklusrikkumine), mistõttu on riigid kohustatud määruse rahuldamata jätma. Kui on aga tegemist tegudega, mis tegelikult annaksid vahistamismääruse rahuldamisele aluse, kuid on sellegipoolest tähtsusetud (pisivargused, väiksemad kaklused jne), siis on selge, et proportsionaalsuse probleem tõusetub. I. Markuse sõnutsi on proportsionaalsuse probleem kindlasti oluline (nagu olen rõhutanud ka 2. peatüki analüüsis), kuid antud juhul ei hinda proportsionaalsust mitte vahistamismäärust täitev liikmesriik, vaid vahistamismääruse teinud liikmesriik. Täitval liikmesriigil puudub õigus ja pädevus hinnata EVM-i teinud liikmesriigi kaalutusõigust vahistamismääruse proportsionaalsuse osas – seda võib ja peab tegema ainult EVM-i teinud riik. Kui vahistamismäärus on jõudnud EVM-i täitvasse liikmesriiki, peab see liikmesriik määruse kõikide seaduses sätestatud eelduste täidetuse korral määruse rahuldama, mitte ei tohi hakata kaaluma, kas poevarguse alusel esitatud EVM on võrdväärne selle vahistamismääruse menetlemise jaoks kuluva aja –ja rahakuluga.

Üllatav on aga see, et Eestil ei ole kogemust ühegi kodaniku loovutamisesest keeldumisel. Vastavaid lahendeid uurides selgus, et enamus Eesti Vabariigi kodanikke on olnud oma loovutamiseга nõus, st ei ole nõudnud oma karistuse kandmist Eestis, mistõttu puudub Eestil ka vajadus ja kohustus vahistamismääruste täitmisest keelduda. Kohtuasja 1-08-3482¹²³ kohaselt aga süüdistasid Soome ametivõimud Euroopa vahistamismääruses Eesti kodanikku (eelduslikult, sest kohtumääruses ei ole mingil põhjusel loovutatava isiku kodakondsust mainitud) mitmetes kuritegudes, isik aga ei olnud oma Soome loovutamiseга nõus, sest tema sõnutsi koheldi teda seal halvasti. Eesti kohus aga ei analüüsinud ega pidanud üldse vajalikuks mainida KrMS § 492 lg 3, mis tegelikult annaks Eesti kodanikule tema soovi korral õiguse oma karistus hiljem Eestis kanda (seda loomulikult juhul, kui asjaolud, st reintegratsiooni võimalikkus seda tinginud oleks). Samuti jääb tegelikult arusaamatuks määruste nr 1-08-2943¹²⁴, 1-07-11893¹²⁵ ja 1-07-11495¹²⁶ argumendid ja lahendused. Eesti kodanikke süüdistati kuritegudes, isik ei nõustunud oma loovutamiseга,

---

¹²³ Harju Maakohtu 17.05.2008 määrus nr 1-08-3482.

¹²⁴ Harju Maakohtu 12.03.2007 määrus nr 1-08-2943.

¹²⁵ Harju Maakohtu 28.09.2007 määrus nr 1-07-11893.

¹²⁶ Harju Maakohtu 25.09.2007 määrus nr 1-07-11495.

kuid kohus loovutas isikud koos lisatagatisega ilma, et oleks kontrollitud lisatagatise andmise vajalikkust. Nimelt on ka prokurör esimeses kohtuasjas mingitel arusaamatutel asjaoludel leidnud, et kuna tegemist on Eesti Vabariigi kodanikuga, tuleb ta karistust kandma niikuinii Eestisse. KrMS-ist tuleneb kohtu alla andmise jaoks ja karistuse Eestis kandmise võimalikkuse kohta lisatingimus “alaline elukoht”, mille analüüsimise vajalikkust on ka Euroopa Kohus rõhutanud. Kohtumäärustest ei nähtu, kas isikud ka reaalselt Eestis elukohta omavad, kas neil on tihedamaid sidemeid Eesti riigiga, kas nende reintegratsiooni võimalikkus ja vajalikkus on olemas jne.

Sisuliselt näitabki selline praktika, et kodanike loovutamise keeld, mis on varasemalt olnud väljaandmise A ja O, on tänapäevaks kujunenud vähetähtsaks kui üldse tähtsaks instrumendiks väljaandmisel/loovutamisel – seda vähemalt Euroopa Liidu kontekstis. Seda arusaamatum on tegelikult liikmesriikide püüd kodanike loovutamist siiski oma siseriiklikes õigustes piirata, tehes kodanike loovutamise võimatuks juhul, kui isik soovib karistuse kandmist oma riigis ning see riik kohustub ka selle karistuse ise täitmisele pöörama (varasemalt olen ka analüüsinud sellise sätte vastavust raamotsusele ning hinnanud selle sätte teoreetilist ja praktilist mõju/eesmärki). Eesti näite puhul selgub, et praktikas tegelikult kodanike loovutamise probleem ei tekigi, olgugi, et liikmesriigid, kaasa arvatud Eesti on suure entusiasmiga vastavaid kodanikke kaitsvaid sätteid oma seadustesse lisanud (üldjuhul on isikud aga oma loovutamise lihtsalt nõus). Probleemid tekivad lisatagatise andmisel kohtu alla andmise puhul, kuivõrd ei ole esiteks KrMS-iga kooskõlas automaatne tagatise nõudmine Eesti kodanike puhul kohtu alla andmiseks (alalise elukoha nõue) ning teiseks ei tohiks oma kodanikke ilma põhjuseta oma territooriumile karistust kandma võtta. Ühest küljest võikski põhjus olla mingil määral traditsioonidest kinnihoidmises või lihtsalt idüllilises kodanike kaitse deklareerimises, teisest küljest on selge, et Eestil ei peaks olema huvi oma kodanike poolt liikmesriikides toime pandud karistusi täitmisele pöörata, kuivõrd on vangide pidamine kulukas ning miks peab seda tegema riik, kelle territooriumil tegu toime ei ole pandud ning kellel ei ole peale kodakondsuse isikuga mitte midagi ühist? Seega loogiliselt ja praktiliselt mõeldes tuleks KrMS § 492 lg 1 p 4 tõlgendada selliselt, et Eesti riik võtab oma kodaniku poolt toime pandud vastutuse väljamõistetud karistuse mõttes enda kanda ainult juhul, kui isik on Eesti riigiga ka tegelikult seotud ning need sidemed on sellised, mida Eesti Vabariik peaks kaitsma ja väärtustama. Sisuliselt toimetavadki Eesti kohtud selliselt, et kohtu alla andmise ja vangistuse täitmise vahel vahetegu ei tehta, st alalise elukoha kriteeriumit kohtu alla andmise puhul ei analüüsita. Siinkohal jääb arusaamatuks Eesti kohtute selline vastuoluline seadusandlus ja kohtupraktika.

3.3 Loovutamismääruste rahuldamata jätmine Eesti suhtes

Eestis esitab Euroopa vahistamismääruse teisele liikmesriigile kohtueelses menetluses prokuratuur ning kohtumenetluses kohus, kelle menetluses on Euroopa vahistamismääruse aluseks olev kuritegu (KrMs § 507 lg 1). Jõustunud kohtulahendi täitmiseks on Euroopa vahistamismäärust alates 01.01.2013 pädev esitama kohtulahendit täitmisele pöörav maakohus (KrMS § 507 lg 2), varasemalt oli jõustunud kohtulahendi alusel vahistamismäärust pädev esitama Justiitsministeerium¹²⁷. Rahvusvahelise justiitskoostöö talituse nõunik Imbi Markus selgitas sellist regulatsiooni asjaoluga, et mitte keegi ei soovinud jõustunud kohtulahendite alusel vahistamismääruse koostamist enda peale võtta, kuivõrd leidis nii prokuratuur kui ka maakohud, et nende töö on tehtud ning nõ puhtalt formaalse dokumendi koostamine peaks jääma Justiitsministeeriumi pädevusse. Jääb arusaamatuks, miks on väljaandmise korral jõustunud kohtuotsuse alusel pädev taotlust koostama Riigiprokuratuur (KrMs § 457 lg 3 p 3), kuid loovutamise korral otsustati siiski Justiitsministeeriumi kasuks.

Pärast kurikuulsa Anna-Maria Galojani juhtumit, milles Suurbritannia kohus ei tunnustanud Justiitsministeeriumi õigusasutusena, muutis Riigikogu ka vastavat seadusesätet. Justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talituse nõunik Imbi Markus selgitas, et muudatuse tegemine ei olnud tingitud mitte Galojani juhtumist, vaid lihtsalt asjaolust, et lihtsam on toimetada selliselt nagu enamus Euroopa riike – ei ole mõtet tuuleveskitega võidelda. EVM-i raamotsuse artikli 6 lõike 3 kohaselt määravad liikmesriigid ise oma seaduse alusel pädevad õigusasutused vahistamismäärustega tegelemiseks, mistõttu ei olnud vale varasem säte, mille kohaselt esitas liikmesriikide õigusasutustele jõustunud kohtuotsuse alusel vahistamismääruse just Justiitsministeerium – ka nt Leedu ja Taani on samamoodi määranud oma Justiitsministeeriumi vahistamismääruste koostajaks. Ametlik pressiteade aga viitab sellele, et seadusemuudatus tehti just nimelt Galojani juhtumist tingitult. "Ühendkuningriikide kohtus on tulnud ilmsiks just nimelt Anna Maria Galojaniga seonduvalt, et tänane Eesti-poolne õiguskaitseorgan ehk justiitsministeerium ei ole siis sobiv ja seetõttu me teeme vastava muudatuse, et selleks asutuseks oleks Eesti oludes maakohus," lausus Pomerants¹²⁸.

¹²⁷ Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003 – RT I 2003, 27, 166. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116112012007>

¹²⁸ Aktuaalne Kaamera 01.12.2012, ERR. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://uudised.err.ee/index.php?06267220>

Siinkohal võib spekuloida ja väita, et Eesti läks nõ kergema vastupanu teed – suur ja võimas Inglismaa ei aktsepteerinud meie justiitsministeeriumi õigusasutusena ning riigikogu asus kohe seadust muutma, olgugi, et raamotsuse pinnalt ei ole ühe liikmesriigi pädevuses hinnata teise liikmesriigi õigussüsteemi, mille kinnitus tuleneb eelkõige raamotsuse alusideest, milleks on teineteise õigussüsteemide vastastikune tunnustamine. See aga ei tähenda, et meie justiitsministeerium tõepoolest ka oleks raamotsuse mõttes õigusasutus, mistõttu, olgugi, et raamotsus ise ei anna õigust määratleda ja hinnata teiste liikmesriikide seadusandlust, võis Inglise kohtul ka sellise otsuse langetamisel õigus olla.

Eesti õigusasutuste poolt liikmesriikide õigusasutustele saadetud vahistamismääruste täitmisest keeldumise kohta ei ole mitte ühtegi jõustunud otsust, st et mitte ühelgi korral ei ole Eesti suhtes lõplikult keeldutud kurjategijate loovutamises. Küll aga on võimalik analüüsida mõningat juhtumit, kus on esimestes kohtuastmetes keeldutud vahistamismääruse täitmisest.

Nagu ka töö sissejuhatuses mainitud, on Eesti jaoks ilmselt kõige tuntum ja “südamelähedasem” loovutamisuhtum Anna-Maria Galojani kaasus. Nimelt kuulutas Justiitsministeerium Galojani tagaotsitavaks ning isiku viibimiskoha kohta teate saades, esitas ka Ühendkuningriikide vastavale õigusasutusele vahistamismääruse, mille täitmisest esimese astme kohus keeldus. Ühendriikide kohus leidis, et kuna Justiitsministeeriumi näol ei ole tegemist õigusasutusega ning kuna vahistamismäärus on koostatud justnimelt selle asutuse poolt, siis tuleb vahistamismäärus jätta rahuldamata. Suurbritannia kohus käitus raamotsuse sätete ja eesmärgiga vastupidiselt, kuivõrd ei ole liikmesriikide pädevuses hinnata teineteise õigussüsteemi, veel enam ise määrata, missugused õigusasutused on teistes liikmesriikides pädevad vahistamismäärusi koostama. Raamotsuse artikkel 6 lõige 1 sätestab selgelt, et vahistamismääruse teinud õigusasutus on vahistamismääruse teinud liikmesriigi õigusasutus, mis on pädev tegema Euroopa vahistamismäärust selle riigi õiguse alusel. Eesti õiguse alusel oli pädevaks õigusasutuseks Justiitsministeerium, nõukogu peasekretariaati oli nõuetekohaselt teavitatud ning mitte ühegi teise riigiga ei olnud vahistamismääruse rahuldamisest sellist probleemi varasemalt ka tekkinud. Justnimelt ühegi teise riigiga mitte, sest Suurbritannia ei ole Justiitsministeeriumi ka varasemalt õigusasutusena tunnustanud. Justiitsministeerium koostas 2012. aastal vahistamismääruse ka Dmitri Lavrovi suhtes, kes oli mõrva alusel süüdi mõistetud ning ennetähtaegselt vabastatud, kuid eiras vabastamise tingimusi, mistõttu tuli järgijäänud karistus siiski täitmisele pöörata. Samuti andis Leedu Justiitsministeerium välja kaks vahistamismäärust oma kurjategijate

loovutamiseks ning Suurbritannia kohtul avanes võimalus ka põhjalikult “õigusasutuse” mõistet analüüsida, kusjuures nii Eesti kui Leedu vahistamismääruste menetlemised ühendati üheks menetluseks¹²⁹. Inglismaa ja Walesi halduskohus leidis, et “õigusasutuse” mõistet kui sellist ei ole raamotsuses kindlaks määratud, mistõttu tuleb kasutada erinevaid tõlgendusmeetodeid. Kohus leidis, et raamotsuse sõnastust ja eesmärki analüüsides selgub, et “õigusasutuse” all on liidu seadusandja mõelnud õigusasutusi, mis on muud kui täidesaatva võimu esindajad¹³⁰ – sellest annab kinnitus preambuli punkt 5, mis sätestab, et tulenevalt eesmärgist kujundada Euroopa Liit vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevaks alaks tuleks kaotada liikmesriikidevaheline väljaandmine ja asendada see õigusasutustevahelise üleandmissüsteemiga. Samuti leidis kohus, et “õigusasutus” kui selline peab vastama autonoomsetele ja objektiivsetele kriteeriumitele¹³¹, justnimelt, et vältida omavoli teiste liikmesriikide õigussüsteemide erisuste hindamisel. Kohus analüüsis antud probleemi ka Euroopa Kohtu vaatepunktist ning leidis, et Euroopa Kohus tunnustaks jõustunud kohtulahendi alusel vahistamismääruse koostanud Justiitsministeeriumi kui õigusasutusena, kuivõrd leiaks suure tõenäosusega kohus, et õigusasutus peab olema vahistamismääruse esitamisel täitevvõimust piisavalt sõltumatu¹³², ning antud juhul see nii oleks, sest kohtuotsus on juba pädevate kohtuorganite poolt tehtud ning Justiitsministeerium täidakski ainult haldusabi eesmärki.

Konkreetsemalt Eesti ja Leedu õigussüsteeme analüüsides leidis kohus, et Leedu Justiitsministeeriumi poolt esitatud vahistamismäärus on õiguspärane ning Eesti poolt saadetud määrus seda ei ole. Nimelt seisnes erinevus asjaolus, et Leedu kohus, kes pöörab karistuse täitmisele, saadab vastava taotluse ja EVM-i visandi justiitsministeeriumile, mille korrektsuse korral justiitsminister kinnitab määruse oma allkirjaga ning edastab juba SIS-i või vastavale liikmesriigile¹³³. Eestis aga puudub igasugune regulatsioon selle kohta, millal, mis tähtaja jooksul, mis asjaolude ilmnemisel jne on Justiitsministeerium pädev jõustunud kohtuotsuse alusel vahistamismäärust koostama¹³⁴ – kohus leidiski, et sisuliselt sõltub vahistamismääruse koostamine ainult Justiitsministeeriumist endast, st et kohtuvõim ei oma

---

¹²⁹ High Court of Justice, Queen’s Bench Division, Administrative Court – Between Ministry of Justice, Lithuania and Mindaugas Bucnys, Marius Sakalis and Ministry of Justice, Republic of Lithuania, Dimitri Lavrov and Ministry of Justice, Republic of Estonia, 12.10.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2012/2771.html>

¹³⁰ Lavrov jt, artikkel 91.

¹³¹ Lavrov jt, artikkel 92.

¹³² Lavrov jt, artikkel 97.

¹³³ Lavrov jt, artikkel 103.

¹³⁴ Lavrov jt, artikkel 106.

antud juhul mingit rolli, nagu seda omavad Leedu kohtud, kes ise esitavad ministereeriumile vastava taotluse.

Ma saan aru Inglise kohtu loogikast ning olgugi, et esmapilgul tundus, et Eesti õigussüsteemile on omavoliliselt ülekohtu tehtud, siis Lavrovi kohtuotsusest selgub, et Inglise kohtud analüüsisid antud temaatikat väga põhjalikult ning tegid kõiki fakte ja asjaolusid arvesse võttes õige otsuse. Ühelt poolt on mõistetav, et raamotsus ei defineeri õigusasutuse mõistet, vaid jätab selle lahtiseks ning liikmesriikide enda määrata, samuti et liikmesriigid ei ole pädevad teiste liikmesriikide õigussüsteemi hindama ja üksnes selle pinnalt jätma vahistamismäärusi rahuldamata. Teiselt poolt aga ei oleks Euroopa Liidu aluspõhimõtete, õiguskindluse – ja selgusega kooskõlas ka tõlgendus, et liikmesriikidele on jäetud täiesti vabad käed vahistamismääruste koostamisel, ilma, et see oleks reguleeritud konkreetsete normide ja reeglistikega. Õigusasutuse mõistet tuleb tõepoolest raamotsuse valguses tõlgendada kui täitevvõimust eraldiseisvat asutust, mis oleks esiteks piisavalt objektiivne ja sõltumatu ning teiseks, millel oleks vahistamismääruse koostamise kontekstis ka kindlad raamid. Antud juhul ei ole Justiitsministeeriumile antud diskretsiooniõigus vahistamismääruse koostamisel õigustatud. Lavrovi kaasusest ilmnes, et Eesti puhul ei ole Justiitsministeeriumile ette nähtud muud regulatsiooni kui ainult see, et ta on pädev jõustunud kohtuotsuse alusel vahistamismäärusi esitama, kuid kas see nõue on absoluutne, kes selle otsustab, kes allkirjastab, mis aja jooksul pärast vastava kohtuotsuse jõustumist jne. Sisuliselt ongi vahistamismääruse koostamine Justiitsministeeriumi poolt pandud sõltuma (määratlemata) ametiisiku nõu suvast, mille piiriks on ainult siseriikliku õiguse enda alusel kohtuotsuse aegumine, pärast mida ei saa enam kohtuotsust täitmisele pöörata. Selline korraldus võibki tekitada olukorra, kus antud juhul Justiitsministeerium võib ise valida kas, millal ja kelle suhtes ta vahistamismäärusi esitab ning sellisel juhul ei ole tõepoolest tegemist enam erapooletu õigusasutusega, vaid ise otsuseid vastuvõtva täitevvõimu organiga, kes on raamotsusega kogu vahistamismääruse otsustusprotsessist sõnaselgelt välja jäetud. Järeldusele, et Justiitsministeeriumile õigusasutuse volituste andmine kindlaksmääramata kujul ei ole õiguspärane, on jõudnud juba 2008. aastal oma bakalaureusetöös ka Sandra Lillemaa¹³⁵.

Samuti jääb arusaamatuks, miks ei tehtud siis vastavat muudatust kohe, st pärast Lavrovi juhtumit ja Suurbritannia selget signaali sellest, et Justiitsministeerium ei ole puuduva regulatsiooni tõttu õigusasutus? Miks alarmeerus Justiitsministeerium, valitsus ja riigikogu antud problemaatikast alles pärast Galojani juhtumit, kuigi tegelikult ei saanud selline otsus

---

¹³⁵ Sandra Lillemaa “Euroopa vahistamismäärus: Eesti praktika”, TÜ bakalaureusetöö, 2008, lk 16.

enam kellelegi üllatav olla? Lavrovi otsuses, nagu ka eelpool mainitud, on väga põhjalikult analüüsitud õigusasutuse mõistet ning Inglise kohtu selline järeldus oli põhjendatud ja argumenteeritud. Selles osas pean täiesti asjakohaseks ka meediast läbi käinud küsimust, kas valitsus peab tõesti Anna-Maria Galojani mõrvaritest ohtlikumaks.¹³⁶ et just pärast tema suhtes tehtud Inglise kohtuotsust võeti arutusele kriminaalseadustiku vastav muudatus?

Imbi Markusega sel teemal vesteldes selguski, nagu ka varem mainitud, et Justiitsministeerium ei näinud seadusemuudatuseks vajadust mitte pärast Inglise kohtute poolt tulnud kohtuotsuseid, vaid muudatuse ajendiks oli lihtsalt tarbetu võitlus ja vastuvooluujumine Euroopa Liidu endaga, st et sisuliselt ei nähtud viga endas, vaid teiste riikide mõistmatuses. Olgu sellega, kuidas on, kuid seadus muudeti ning alates 01.01.2013 koostab ka jõustunud kohtulahendi täitmiseks vahistamismääruse kohus. Olgugi, et selline seadusemuudatus tehti, käib Lavrovi ja Galojani suhtes menetlus ikkagi vana korra järgi, st et Inglise apellatsioonikohtutes vaieldakse endiselt Justiitsministeeriumi kui õigusasutuse alla kvalifitseeruva institutsiooni üle. Imbi Markuselt küsides, et kas ei oleks mõttekam vanad vahistamismäärused tühistada ning uued määrused koostada, mida Inglise kohtud kahtlemata tunnustaksid, vastas rahvusvahelise koostöö nõunik üsna kiirelt ja konkreetselt negatiivselt. On näha, et ka Justiitsministeeriumil on mingil määral häbi sellise olukorra pärast ning selle asemel, et viga tunnustada ning kiiremas korras kurjategijad Eestisse tagasi toimetada, punnitatakse ikka vastu ning aetakse oma õigust taga. Varasemalt olen analüüsinud Lavrovi juhtumit ning selle kaasuse põhistuse pinnalt ei näe ma ühtegi varianti, kuidas oleks võimalik, et apellatsioonikohus näeks Justiitsministeeriumi oma puuduliku regulatsiooniga vahistamismääruste koostamise valdkonnas õigusasutusena. Ei ole üldse välistatud, et Inglise kohtute poolt tehtud lõplik ja jõustunud kohtuotsus saabub alles mitme aasta pärast, pärast mida võib Inglise kohus jätta uue Eesti poolt esitatud vahistamismääruse rahuldamata põhjusel, et isikutel on juba Inglismaal alaline elukoht, st et nad jäetaks oma karistust kandma Inglismaale. Karistus küll kandmata ei jääks, kuid kurjategijad on Eesti üle mänginud igatahes, ning seda isegi mitte nende endi taiplikkuse tõttu, vaid suuresti siiski Eesti enda tõttu, kes kulutas aastaid valedel alustel esitatud vahistamismääruste eest võitlemisele.

Eeltoodu on loomulikult autori seisukoht ning võib ka juhtuda, et Justiitsministeerium suudab apellatsioonikohtutes oma erapooletust ja reguleeritust tõestada ning varasemad kohtuotsused lihtsalt tühistatakse, mis teeks Eestist täieliku võitja nii kurjategijate kui ka

---

¹³⁶ Andrus Allika, "Kas valitsus peab Anna-Maria Galojani mõrvaritest ohtlikumaks?", 10.12.2012, Pealinn. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.pealinn.ee/?pid=119&nid=10540&lang=5>

kõikide parastajate ees, kuid antud hetkel kaldub minu arvamus pigem ennustama, et Inglise kohtud oma positsiooni ei muuda ning nii Lavrovi kui ka Galojani suhtes tehtud rahuldamata vahistamismäärused jäävad kehtima. Need oleksid muuhulgas ka kogu Eesti EVM-i praktika jooksul esimesed vahistamismäärused, mis jääksid Eesti suhtes rahuldamata.

KOKKUVÕTE

Väljaandmine kui ühe riigi poolt teisele riigile tema poolt nõutud kurjategija üleandmine on toimunud juba enne meie ajaarvamise algust, kuivõrd on kurjategijatel ka varasemalt olnud võimalus ühest riigist teise liikuda, ning sellest tulenevalt on ka riikidel olnud vajadus üle piiri pagenud kurjategijaid enda territooriumile tagasi saada. Antiikajal toimusid väljaandmised aga üldiselt siiski ühe riigipea käsu ja ährvarduse alusel, mida väljaandev riik pidi suhete hoidmise ja sõja vältimise eesmärgil ka täitma. Väljaandmise temaatikat puudutavaid lepinguid enne keskaega ei sõlmitud, kuivõrd puudus selleks konkreetne vajadus ning riigid ja riigipead said omavahelised suhted tava ja praktika, mitte rahvusvahelise õiguse alusel klaaritud. Alles 18. sajandil hakati just Euroopas massiliselt väljaandmislepinguid sõlmima, põhjusel, et Euroopa oli selleks ajaks juba piisavalt arenenud, integreeritud ja omavahel seotud ning väljaandmise tähtsus ja vajalikkus aina kasvas. Kui väljaandmine toimus põhiliselt siiski poliitiliste kurjategijate suhtes, siis Prantsusmaa sõlmis juba 18. sajandil lepinguid, mis hõlmasid väljandmist ka tavakurjategijate suhtes.

Moraali, vastastikuse ja Grotiusse loomuõiguslikud põhimõtted kandusid väljaandmise olemusse üle 19. sajandi teiseks pooleks, mil tegemist ei olnud enam lihtsalt kurjategijate väljaandmisega, vaid ka eesmärgiga võidelda piiriülese kuritegevusega, tagada isikute sotsiaalne kaitse ja turvalisus ning üldine heaolu. Tänapäevaks on riigid sõlminud kahepoolseid lepinguid, multilateraalseid konventsioone või siis mingis kindlas õigusruumis ühtseid regulatsioone, samuti on ÜRO koostanud väljaandmislepingute näidisversioone ning on käesoleval hetkelgi koostamas väljaandmise konventsiooni, mis hõlmaks kõiki ÜRO liikmesriike.

Euroopas on väljaandmisregulatsiooni arengut eelkõige mõjutanud Euroopa Nõukogu poolt vastu võetud Väljaandmise Euroopa Konventsioon ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise väljaandmise lihtsustatud korra konventsioon. VEK koos oma lisaprotokollidega lõi baaskorra, mille kohaselt Euroopa Nõukogu liikmesriigid omavahel isikuid välja andsid, kuid nimetatud kord hõlmas kodanike loovutamise keeldu, samuti keeldu välja anda poliitilisi kurjategijaid. Väljaandmine oli aeglane ja kohmakas, mistõttu võeti vastu lihtsustatud konventsioon, mis kohaldas isikutele, kes oma väljaandmisega nõustusid. Sellisel juhul kohaldas lihtsustatud kord, mis tänapäevaks on suuresti üle võetud Euroopa Liidu vahistamismääruse toimimisele.

Euroopa vahistamismäärus, mis võeti vastu Nõukogu raamotsusega nr 2002/584/JSK, asendas kõik varasemalt liikmesriikide vahel kehtinud väljaandmisregulatsioonid ning lõi vastastikusel austusel ja tunnustamisel põhineva Euroopa Liidu sisese uue ning üsnagi revolutsioonilise loovutamisregulatsiooni. Nimelt ei toimu isikute loovutamine mitte täidesaatva võimu vahel, vaid õigusorganite vahel, st et loovutamine on puhtalt juriidiline küsimus ning täitevvõim sellesse ei sekku. Seetõttu tuleb teha ka vahet “loovutamisel” ja “väljaandmisel”. EVM-i regulatsioonis kaotati eelkõige kodanike ja poliitiliste kurjategijate loovutamise keeld, loetleti erandid topeltkaristatavuse reeglist ning sätestati vahistamismääruse täitmisest keeldumise ammendavad alused. Sarnased, isegi veel rangemad isiku loovutamist kohustavad sätted on vastu võtnud ja oma tegevuse aluseks seadnud ka Rahvusvaheline Kriminaalkohus, mille 1998. aastal vastu võetud Rooma Statuudis on samuti ammendavalt kirjutas need üksikud alused, millal riik võib keelduda isikut loovutamast (kolmanda riigi poolt antud immunitet ja võistlevad taotlused). Võib öelda, et nii väljaandmisajalugu, mis on suuresti kujunenud just Euroopas, oli esiteks aluseks nii Rooma Statuudist tuleneva loovutamisregulatsiooni loomisele kui ka loomulikult EVM-i sellise väljakujunemise eelduseks. Samas aga ei saa ka alahinnata ICC poolt esimesena vastu võetud loovutamist puudutavaid sätteid, kuivõrd oli justnimelt ICC see, kes andis oma kogemusega eeskuju ka Euroopa Liidule. Ei ole liialdustega öeldud, et Euroopa on olnud väljaandmisregulatsiooni kujunemise häll ning Euroopa Liit oma EVM-i regulatsiooniga on teenäitajaks ka teistele riikidele, kuivõrd on EVM-i regulatsioon kaotanud ja vähendanud tarbetut bürokraatiat, politiseeritust ning kurjategijate pääsemist oma karistuse kandmisest.

EVM-i raamotsus tekitas, vaatamata sellele, et raamotsus võeti vastu Euroopa Liidu Nõukogu poolt, liikmesriikidele ilmselget peavalu, kuivõrd tuli mitmetes riikides vastavaid väljaandmist/loovutamist puudutavad sätted põhiseadustes muuta. Saksamaa, Poola ja Küprose konstitutsioonikohtute lahendeid analüüsides, mis puudutasid kodanike loovutamise keelu kaotamist, selgus, et kohtud oleksid võinud siseriiklikku ja liidu õigust tõlgendada konformselt (mida Euroopa Kohus rõhutas *Pupino* lahendis), st kasutada kõiki enda pädevuses olevaid tõlgendamismeetodeid, et vastuolu liidu õigusega vältida. Saksa kohus tunnistas kogu raamotsuse üle võtnud seaduse tühiseks, Poola tunnistas vaid vastava kodanike loovutamise lubatuse sätte siseriiklikult kehtetuks, kuid andis siiski sätte kehtimiseks nõ üleminekuaja, et põhiseadust liidu õigusega kooskõlaliseks muuta. Liikmesriikide kohtutel oli võimalus teha selget vahet “loovutamisel” ja “väljaandmisel”, mille osas põhiseaduslikud piirangud olid ette nähtud just viimase jaoks, mistõttu, tulenevalt liikmesriikide vahel põhineva suure usalduse ja vastastikuse põhimõttel toimival loovutamisel ja tavaliste lepingute ja konventsioonide alusel toimuvate väljaandmistel vahel

ongi suur vahe. Miskipärast otsustasid konstitutsioonikohtud valida raskema ja keerulisema tee, ehk tunnistada vastavad siseriiklikud EVM-i seadused põhiseadusvastasteks ning sellega võtta ka kohustus oma põhiseadusi muuta, olgugi, et põhiseadus tegelikult loovutamisele kui sellisele piiranguid ei sea, või siis täpsemalt ei näe sellist tegevust üldse ette.

Ka Euroopa Kohtu ette jõudsid mitmed liikmesriikide poolt esitatud eelotsusetaotlused, milles paluti Kohtu abi mitmete sätete tõlgendamisel. Kohus on üldiselt leidnud, et raamotsuses sätestatud termineid tuleb tõlgendada autonoomselt, samuti, et raamotsuses sätestatud vahistamismääruse rahuldamata jätmise alused (artiklid 3, 4 ja 4a) on sätestatud ammendavalt. Igal juhul ei ole EVM-i menetlemine rutiinne või automaatne tegevus, vaid igal üksikul korral tuleb asja menetleval õigusorganil kasutada oma kaalutlusruumi, samuti tagada inim –ja põhiõiguste kaitse selliselt nagu Euroopa Liidu põhiõiguste harta seda ette näeb. Selles osas on mitmed liikmesriigid tekitanud poleemikat, kuivõrd, nagu ütles ka Kohus, tuleb EVM jätta täitmata ainult erandlikel juhtudel ning ka inimõiguste kaitse riivet tuleb väga põhjalikult analüüsida ning kõik võimalikud riskid ja ohud tuvastada. Kohus aga ei ole liikmesriikide kohtute pädevust inim –ja põhiõiguste võimaliku riive otsustamisel analüüsinud (*Advocaaten van der Voor* kaasus), kuivõrd ei ole esiteks EVM-i keeldumise alustes inim –ja põhiõiguste kaitsele viidatud ning teiseks on nimetatud õigus dekratiivselt raamotsuse preambulis kirjas. Loomulikult on esinenud nõ untsu läinud EVM-i juhtumeid, kuid liidu seadusandja liigub üha suurema põhiõiguste kaitse tõhustamise suunas, kuivõrd on võetud vastu mitmeid direktiive, mis suurendavad vahi all oleva isiku õigusi (nt õigus nii suulisele kui kirjalikule tõlkele, õigus kriminaalmenetluse kohta teavet saada, õigus advokaadile), lisaks on ka raamotsuses endas sätestatud mitmeid tagatisi, alles mille saamisel võib EVM-i täitev liikmesriik isiku loovutada. EVM on loodud siiski liikmesriikide vahelise suure austuse, vastastikuse ja teineteise tunnustamise baasil, mistõttu ei oleks asjakohane seada inim –ja põhiõiguste kaitset ühe või teise liikmesriigi seadusandluse või õiguspärase valguses küsimärgi alla.

Kõige olulisem lahkeli EVM-i raamotsuse ning Kohtu otsuste vahel seisneb raamotsuse artikli 4 lõike 6 tõlgendamisel, justnimelt kodanike loovutamise keelu kaotamises. Olgugi, et deklareeritakse uhkelt, et EVM-iga kaotati kodanike loovutamise keeld, ei näe mina liikmesriikide ega ka Kohtu põhjendustest tegelikult ei reaalselt ega õiguslikku tulemit sellisel muudatusel. EVM-i täitmisest keeldumise osas jõudsid Kohtu ette eelotsuseküsimused mõistete “elab” ja “viibib” kohta, kuivõrd on liikmesriigil õigus jätta vahistamismäärus rahuldamata juhul, kui tegemist on isikuga, kes elab või viibib täitva liikmesriigi territooriumil ning see liikmesriik kohustub karistuse ise täitmisele pöörama.

Elamise alla kvalifitseeruvad juhud, kui isik on viis järjestikust aastat liikmesriigis elanud ning viibimise alla kuuluvad juhud, kui isikul on liikmesriigiga tekkinud piisavad sidemed, et võiks öelda, et isik selles riigis ka elab. See eeldab, et isikul on püsiv elu –ja töökoht, perekondlikud sidemed, isik on ühiskonda assotseerunud ning sellel riigil on reintegratsiooni eesmärgil kohustus isikule määratud karistus ise täitmisele pöörata (*Wolzenburg*'i, *Kozlovski* ja *Jorge* kaasused). Küll aga tekibki siinkohal vastuolu raamotsuse sama sätte esimese alternatiivi, st kodanike loovutamise lubamatuse tõlgendamisel – tegemist on alternatiivse koosseisuga vabatahtlike vahistamismääruse täitmata jätmise kohta ning kuna Kohus on sätte kahte alternatiivi tõlgendanud selliselt, et EVM-i rahuldamata jätmine saab elamise ja viibimise korral sõltuda konkreetsest kaasusest, st et tuleb vaadata, kas täitval riigil on isiku reintegratsiooni eesmärgil huvi karistus ise täitmisele pöörata, siis sedasama tuleks teha ka kodanike puhul. Jääb arusaamatuks, miks on sätte üks alternatiividest sättest välja rebitud, tehtud temast eraldiseisev norm ning selle rakendatavus pandud sõltuma kategooriliselt teistest kriteeriumitest, mis algse sätte teised alternatiivid ette näevad.

Mitmed liikmesriigid, mh ka Eesti on aga endiselt sätestanud, et kodanikke ei loovutata juhul, kui isik selle vastu on ning EVM-i täitev riik kohustub karistuse ise täitmisele pöörama. Leian, et sellisel kujul ei ole tegemist kodanike loovutamise keelu kaotamisega, vaid keelu sõnastuses on tehtud väikseid muudatusi, mis sisuliselt viivad ikkagi sama tulemuseni – kodanikke ei loovutata. Jääb täiesti arusaamatuks, kust tuleneb liikmesriikidel õigus endiselt üsnagi absoluutselt kodanike loovutamise keeldu kohaldada, kuivõrd sätestab raamotsus selgelt, et kodanike loovutamine on vabatahtlik ning kuna kohus on analüüsinud sama sätte teisi alternatiive, siis grammatilise ja loogilise tõlgendamise korral peavad samad kriteeriumid kehtima ka esimesele alternatiivile, see tähendab et EVM-i rahuldamata jätmisel saavad määravateks teguriteks objektiivsed asjaolud, mis õigustavad EVM-i täitmata jätmist ning karistuse selles liikmesriigis täitmisele pööramist.

Ka Eesti KrMS § 492 lg 1 p 4 näeb sisuliselt ette kodanike loovutamise keelu – kui vahistamismäärus on tehtud vangistuse täitmiseks Eesti kodaniku suhtes ja kui isik taotleb karistuse täitmist Eestis, jätab kohus vahistamismääruse automaatselt rahuldamata. Eeltoodu valguses leian, et selline sätte ei ole EVM-i raamotsusega kooskõlas, kuivõrd peaks kodanike loovutamine olema samamoodi sõltuvuses selle konkreetse loovutatava isiku olukorrast – kas tema reintegratsioon ühiskonda on võimalik ja vajalik. Olgugi, et EVM on kodanike väljaandmise/loovutamise osas välja kuulutatud revolutsioonilisena, siis siinkohal ei ole küll näha, et see nii ka reaalses õiguslikus maailmas oleks.

Lisaks sellele, et raamotsuses nimetatud kodanike loovutamise sätte on liikmesriigid ilma igasuguse kaalutlusruumita teinud enda jaoks kohustuslikuks, on KrMS-is loovutamise osas veel puudusi. Nimelt diskrimineerib KrMS neid Eesti poolt loovutatavaid kodanikke, kelle suhtes on liikmesriigis tehtud süüdimõistev kohtuotsus ning neid Eesti kodanikke, kelle loovutamist taotletakse kohtu alla andmise eesmärgil. Varem nimetatud KrMS § 492 lg 1 p 4 sätestab olukorra, kus Eesti kodanikku, kelle suhtes on EVM tehtud vangistuse täitmisele pööramiseks, ei ole loovutamine lubatud, küll aga sätestab lg 3 kohtu alla andmiseks lisakriteeriumi – isikul peab olema Eestis ka alaline elukoht. EVM-i raamotsus ei tee mingil viisil karistuse täitmisele pööramisel ja kohtu alla andmisel vahet, mistõttu jääb arusaamatuks, miks teeb sellist vahetegu KrMS. Nimetatud säte tuleks ühildada § 492 lg 1 punktiga 4, kuivõrd tuleks vangistuse täitmise kõrvale lisada ka kohtu alla andmise võimalikkus, või siis kaotada § 492 lg 1 p 4 ja lg 3 üldse ära ning luua uus paragrahv raamotsuse artikli 4 punkti 6 eeskujul, millest viimane variant oleks loomulikult õiglasem ja raamotsusega ka kooskõlas.

Samuti, nagu ka põgusalt juba mainisin, on EVM-i regulatsioonis väga tähtsal kohal liidu kodanike reintegratsiooni võimalus, see tähendab, et juhul, kui isikule on karistus mõistetud ühes riigis, siis juhul, kui tegemist on kodaniku või isikuga, kes elab või viibib EVM-i täitva riigi territooriumil, kohustub see riik karistuse ise täitmisele pöörama. Nimetatud säte puudub Eesti seadusandluses täielikult, mistõttu on tegemist Eesti poolse väga suure ja sisulise rikkumisega (*Jorge* kaasus). Nimetatud säte tuleks esimesel võimalusel KrMS-i sisse kirjutada, vastasel korral puudub Eesti õigusorganitel võimalus keelduda isikut loovutamast juhul, kui ta on Eestis elanud ja töötanud mitmeid aastaid, siin oma pere loonud ja elu üles ehitanud.

Kõige kummalisem on aga, et Eesti kohtupraktikat vahistamismääruste rahuldamata jätmisel uurides selgus, et loovutamise kohtupraktika on täiesti erinev loovutamise õiguslikust reguleeritusest. Nimelt loovutab Eesti oma kodanikke kohtu alla andmiseks automaatselt, võtmata arvesse alalise elukoha kriteeriumit ning senini ei ole kodanikke vangistuse täitmisele pööramise tõttu loovutamast keeldutud. KrMS § 492 lg 1 p 4 ei oma seega mingit reaalselt väärtust, vaid tegemist ongi ilusa deklareeriva normiga, kuigi tegelikult ei ole sellel normil sisu ja õigustust raamotsuse valguses ega ka praktilist väljundit. Samuti ei olnud ühtegi keeldumist põhjusel, et liidu kodanikul, kes Eestis elab või viibib, tuleks karistus Eestis kanda, kuid antud juhul ei ole võimalik selle õiguspärasust hinnata, sest Eesti kodanike puhulgi ei ole elamise nõuet analüüsitud, mistõttu on võimalik, et selliseid isikuid

on Eesti poolt loovutatud, kuid kuna Eesti seadustes ei olegi võimalust liidu kodanikke loovutamata jätta, ei ole neist lihtsalt ka ülevaadet.

Eesti suhtes ei ole ükski liikmesriik senini keeldunud vahistamismäärust täitmast, mis näitab, et Eesti õigusasutused ja Justiitsministeerium kui praktilise haldusabi osutaja on teinud head ja kvaliteetset tööd. Küll aga on mõned veel jõustumata kohtulahendid, mis on Eestile küllaltki valusalt mõjunud. Nimelt leidis Suurbritannia kohus, et Dmitri Lavrovi suhtes 2012.a välja antud vahistamismäärus tuleb tühistada, sest selle on koostanud Justiitsministeerium, kellel puudub vahistamismääruste koostamisel kindel raamistik ning kes ei ole piisavalt erapooletu ning objektiivne asutus, mistõttu ei saa teda raamotsuse mõttes õigusasutuseks nimetada. Lavrovi lahendile järgnes ka Galojani juhtum, kus Inglise kohus kordas kõrgema kohtu varasemat lahendit ning jättis Galojani suhtes koostatud vahistamismääruse rahuldamata. Iseenesest on õige Justiitsministeeriumi väide, et raamotsus ei defineeri õigusasutust, vaid jätab pädeva õigusasutuse liikmesriigi enda määrata, samuti puudub raamotsuses EVM-i rahuldamata jätmiste alustes võimalus mingitel muudel alustel kui artiklites 3, 4 ja 4a määrusi rahuldamata jätta, mistõttu puudus Inglise kohtul ka õiguslik alus selline otsus vastu võtta. Samas on Inglise kohtute seisukoht mõistetav, sest kõike ei olegi võimalik must-valgelt seadustesse kirja panna ning antud juhul tõepoolest vaevalt, et seadusandja silmas pidas, et liikmesriigid võivad ilma igasuguse vastutuseta määrata enda pädevateks õigusasutusteks kaheldava väärtusega “õigusasutusi”. Antud juhul puuduski Eesti Justiitsministeeriumil igasugune reguleeritus vahistamismääruste koostamisel, vaid määruste koostamine sõltuski ministeeriumi nõ enda suvast. Tänapäevaks on KrMS-i vastavat sätet muudetud selliselt, et jõustunud kohtuotsuse täitmiseks on vahistamismäärust pädev koostama siiski maakohus, mis tähendab, et Justiitsministeerium saaks eelnevad määrused tühistada ning kohtud saaksid uued esitada ning Inglise kohtud loovutaksid kriminaalid Eestile meelsasti. Seda varianti aga ei ole kasutatud, vaid Eesti on selles osas jäänud kangekaelseks – eks tulevik näitab, kas enda au päästmine tasus end ära või mitte.

Käesolev magistr töö selgitas välja põhjused, miks ja millal on liikmesriikidel õigus jätta vahistamismäärus täitmata. Võib öelda, et Euroopa vahistamismäärust tuleb täita ja üldjuhul alati ka täidetakse. Täitmata jätmisel peavad esinema raamotsusest tulenevad välistavad asjaolud, mida tuleb liidu siseselt mõista sarnaselt ja tõlgendada ühetaoliselt.

Euroopa Kohtul tekib EVM-i menelemise osas jurisdiktsioon alates 2014. aastast, pärast mida on võimalik, et rikkumisteateid tuleb ka Eesti raamotsuse puuduliku ülevõtmise kohta.

Selge on see, et EVM-i rakendamine on tõepoolest üks tähtsamaid poliitsei –ja justiitskoostöö vorme, mistõttu tuleb tagada, et vahistamismäärus ka eesmärgipäraselt, mittediskrimineerivalt ja isikute õigusi ja vabadusi austades toimiks. Samuti tuleb EVM ka riikide jaoks atraktiivsena hoida, kuivõrd peab nimetatud instrumendist olema siiski rohkem kasu kui kahju - nimelt on vaja riikidel tunnetada proportsionaalsuse elementi, samuti tunnetada teineteise suhtes jätkuvat kõrget vastastikust tunnustamist ning austust.

MOTIFS DE NON-EXÉCUTION DU MANDAT D'ARRÊT EUROPÉEN COMME PROBLÈME DU DROIT

RESUMÉ

L'extradition d'un criminel par un Etat vers un autre Etat a déjà eu lieu bien avant notre système juridique actuel, puisque les criminels ont toujours eu la possibilité de se déplacer d'un pays à l'autre. Par conséquent les Etats ont eu la nécessité de récupérer les criminels en fuite sur un autre territoire. Dans l'antiquité les extraditions étaient émises mais en général seulement par le commandement ou la menace d'un chef d'Etat à laquelle le chef de l'autre Etat devait se soumettre. L'objectif était d'entretenir les relations et de prévenir la guerre. Avant le moyen âge il n'existait pas de contrats d'extradition : les états échangeaient des criminels selon la pratique plutôt que sur la base de droit international. Ce n'est qu'au 18e siècle que les pays d'Europe ont massivement conclu les contrats d'extradition: l'Europe était suffisamment développé, intégré et interdépendant pour que la nécessité de la réglementation d'extradition soit d'avantage prise en compte. Lorsque l'extradition touchait les criminels politiques, la France avait déjà signé au 18e siècle des traités couvrant les criminels ordinaires. La France était ainsi dans le domaine de l'extradition un exemple pour tout l'Europe.

Moralité, les principes du droit naturel et de réciprocité de Grotius ont été transférés à l'essence d'extradition que dans la seconde moitié de 19e siècle, comme l'extradition n'était plus qu'une question de donner un criminel à l'autre pays mais une lutte contre la criminalité transfrontalière pour assurer la protection, la sécurité et le bien-être de la société. Aujourd'hui les pays ont signé des accords bilatéraux, des conventions multilatérales ou des réglementations particulières dans les juridictions uniformes. L'ONU a compilé un échantillon de convention d'extradition et est également en train de préparer la convention d'extradition pour relier tous les états membres de l'ONU.

Le développement de régulation de l'extradition en Europe est particulièrement concerné par la Convention européenne sur l'extradition et par la procédure simplifiée d'extradition entre les États membres. La Convention d'extradition et ses protocoles additionnels ont créé l'ordre et la base selon lesquels les états ont pu extrader les criminels mais la convention comprenait une interdiction d'extrader les citoyens, ainsi que la prohibition d'extrader les criminels politiques. La procédure d'extradition était lente et maladroite et c'est pour cela que le Conseil d'Europe a adopté la procédure simplifiée s'appliquant aux personnes qui ont

accepté leur extradition. La procédure simplifiée était comme un modèle dans le développement du mandat d'arrêt européen.

Le mandat d'arrêt européen a été adopté par la décision-cadre 2002/584/JAI du Conseil en remplaçant tous les instruments antérieurs relatifs à l'extradition – le nouvel ordre est créé sur la base de respect et reconnaissance mutuelle. Il est nécessaire de faire la distinction entre les mots « remise » et « extradition » : une extradition se produit entre les autorités judiciaires et une remise se produit quand au moins une des parties n'est pas un Etat. La remise est purement une question de droit et le pouvoir exécutif n'intervient pas. MAE a perdu l'interdiction de la remise des citoyens et criminels politiques, a établi les exceptions de la double incrimination et a également établi la liste exhaustive des motifs de non-exécution du mandat d'arrêt. Similaire et encore plus stricte disposition de la remise d'une personne est établi dans le Statut de Rome, lequel est la base du fonctionnement de la Cour pénale internationale, ou les motifs de non-exécution du mandat sont également exhaustives. On peut dire que l'histoire de l'extradition est évoluée en Europe et c'est pour cela que le Statut de Rome et bien sur aussi le MAE ont été créés. On ne peut pas aussi sous-estimer le rôle et l'impact du Statut de Rome comme de la Cour pénale internationale qui était le premier l'instance à adopter une régulation de la remise aussi simple et efficace, laquelle a donné l'exemple aussi à l'Union Européenne. L'Europe est le berceau de la formation d'extradition et l'Union Européenne a changé fondamentalement la nature de l'extradition comme la réglementation de MAE qui réduit la bureaucratie inutile, la politisation et la possibilité pour les criminels d'échapper à ses punitions.

La décision-cadre de MAE, en dépit du fait qu'elle a été adoptée par le Conseil de l'Union Européenne, a causé beaucoup de confusion et de nombreux pays ont dû faire des modifications constitutionnelles pour incorporer les nouvelles provisions dans le droit national. En analysant les décisions des cours constitutionnelles d'Allemagne, Pologne et Chypre, il est devenu clair que les tribunaux auraient pu interpréter le droit national et le droit de l'Union en conformité (dont la Cour Européenne de Justice a eu des difficultés dans le cas de *Pupino*). La Cour d'Allemagne a constaté la réglementation de MAE nul, la Cour de Pologne a trouvé aussi le conflit avec la constitution mais a déclaré la réglementation quand même valable pendant un certain période. Les cours constitutionnelles ont eu l'occasion de faire une distinction claire entre « la remise » et « extradition » comme les limitations permettant l'extradition des citoyens venaient précisément du dernier et la remise est le mécanisme qui repose sur un degré de confiance élevé entre les États membres.

Les Cours des États membres ont saisi la Cour des questions préjudicielles dans lesquelles on a demandé la Cour d'interpréter plusieurs dispositions de la décision-cadre. La Cour a généralement trouvé que les termes doivent être interprétés de manière autonome, ainsi que les motifs de non-exécution du mandat (articles 3, 4 et 4a) sont exhaustive. MAE n'est pas une procédure automatique mais dans chaque cas l'autorité judiciaire utilise son pouvoir de discrétion pour garantir la protection des droits de l'homme et libertés fondamentales. Là existe un problème: La Cour n'a pas expliqué la compétence des États membres pour évaluer la violation potentielle des droits de l'homme (le cas d'*Advocaaten van der Voor*) comme il n'existe pas de motif de refuser d'exécuter le mandat à cause des droits de l'homme et ce droit est dans le préambule déclarative. C'est vrai qu'il existe des cas de disfonctionnement de MAE mais l'Union se dirige de plus en plus vers la protection des droits fondamentaux par l'adoption notamment de certaines directives pour augmenter les droits des personnes en détention (droit à un avocat, droit de traduction orale et écrite), en plus la décision-cadre elle-même fourni des garanties de protection.

La différence la plus importante entre la décision-cadre et les décisions de la Cour se situe sur l'interprétation de l'article 4 point 6 de la décision-cadre de MAE, précisément sur l'admissibilité de la remise des citoyens. On a bien déclaré qu'avec la nouvelle réglementation on a perdu l'interdiction d'extrader des citoyens, mais je ne vois pas ce changement ni dans la législation ni dans la réalité. La Cour a du interpréter les notions « demeurer » et « résider » puisque l'autorité d'exécution peut refuser d'exécuter le mandat lorsque la personne recherchée demeure dans l'État membre d'exécution, en est ressortissante ou y réside, et que cet État s'engage à exécuter cette peine ou mesure de sûreté conformément à son droit interne. La notion de « résider » comprend les cas où la personne a vécu dans le pays exécutant pendant cinq ans et « demeurer » comprend les cas où la personne a suffisamment de liens avec l'État membre lesquels ressemblent à la notion résider. Il est évident que l'exécution d'une peine dans son État d'origine ou dans celui où réside sa famille est un facteur de réinsertion pour le condamné. Même si la personne a vécu dans ce pays pendant cinq ans, il faudra toujours établir ces liens, comme cet État doit exécuter la peine ou la mesure de sûreté seulement quand il existe la nécessité d'intégration dans cette société. Cela implique qu'une personne doit avoir une résidence permanente, un travail, des liens familiaux et également que cette personne soit liée à la société (les cas de *Wolzenburg*, *Kozlovsky* et *Jorge*). Voilà la contradiction entre les trois alternatives de l'article 4 point 6 de la décision-cadre – la Cour a interprété de façon que l'application de deux alternatives de disposition dépend des circonstances de l'affaire particulière, qu'il faut évaluer lorsque la nécessité d'intégration de cette personne existe, sinon l'État membre

exécutant ne peut pas exécuter la peine ou mesure de sûreté elle-même. À mon avis, la même interprétation doit s'appliquer aussi sur la première alternative, notamment pour la remise des citoyens – pourtant plusieurs États membres (y compris l'Estonie) ont prévu dans leurs législations que la remise des citoyens est automatiquement impossible lorsque cette personne n'est pas d'accord avec sa remise et cet État doit exécuter la peine ou mesure de sûreté de cette personne conformément à son droit interne. Il est incompréhensible d'où vient la base juridique d'interdire la remise dans le cas d'une alternative mais les cas d'autres alternatives doivent s'appliquer seulement si les circonstances de ce cas le demande. Bien que le MAE est proclamé comme révolutionnaire, en fait cette proclamation est trompeuse car la remise des citoyens est toujours limitée.

Il existe encore des insuffisances dans le Code de la procédure pénale estonien. En particulier, le Code fait la distinction entre les deux objectifs de la remise : la remise aux fins de l'exercice de poursuites pénales ou l'exécution d'une peine. Comme mentionné précédemment, si le mandat d'arrêt européen a été délivré contre le citoyen estonien au fin d'exécution d'une peine, le Code interdit la remise de ce citoyen, par contre si le mandat a été délivré contre le citoyen au fin l'exercice de poursuites pénales, l'interdiction s'applique seulement quand ce citoyen a un domicile en Estonie. Alors le Code discrimine le deuxième citoyen comme pour le premier, l'interdiction de la remise est automatique, mais pour le dernier, il lui faut un critère additionnel. Il faudra concilier les deux dispositions, soit en changeant les deux dispositions comme les motifs de non-exécution obligatoire du mandat ou en changeant pour tous les deux les motifs de non-exécution facultative et que l'application de tous les deux demande un domicile en Estonie.

Comme mentionné ci-dessus, le mandat d'arrêt européen joue aussi un rôle très important en assurant la réintégration sociale de l'intéressé. Il est alors prévu que si le mandat d'arrêt européen a été délivré aux fins d'exécution d'une peine ou d'une mesure de sûreté privatives de liberté, lorsque la personne recherchée demeure dans l'État membre d'exécution, en est ressortissante ou y réside, et que cet État s'engage à exécuter cette peine ou mesure de sûreté conformément à son droit interne, mais toutefois, Il manque cette disposition dans le Code de la procédure estonien, il conviendrait de l'ajouter dans le Code dès que possible.

En analysant la pratique de non-exécution des mandats d'arrêt européen par des Cours estoniennes, il est devenu clair que la jurisprudence et la réglementation de la remise sont tout à fait différents. Les cours estoniennes n'ont jamais refusé d'exécuter le mandat d'arrêt sur le motif de la citoyenneté ; la disposition du Code n'a alors aucune valeur pratique et comme cité ci-dessus, cette disposition est tout à fait déclarative et c'est pour cela qu'il reste

incompréhensible la nécessité de déclarer la prohibition de la remise des citoyens. Les cours ont également refusé d'exécuter le mandat contre un citoyen de l'Union sur le motif de réintégration de l'intéressé mais il est impossible de le dire avec certitude parce que les cours n'ont jamais analysé les notions « résider » et « demeurer » alors c'est possible que les cours estoniens aient extradé des citoyens de l'Union même s'ils ont eu leurs familles et vies ici en Estonie.

Jusqu'à présent aucun État membre n'a refusé d'exécuter le mandat européen formulé par les autorités judiciaires estoniennes. Mais il existe quand même des cas où les cours des États membres ont refusé d'exécuter les mandats mais ces décisions ne sont pas encore en vigueur et ces décisions ont affecté la législation estonienne assez largement. Notamment, la cour de Grande-Bretagne a refusé d'exécuter le mandat d'arrêt européen de Dmitri Lavrov, contre qui le mandat était délivré au fin d'exécution d'une peine, au motif que le mandat était formulé par le ministère de la Justice Selon le Code de procédure pénale car l'autorité judiciaire compétente pour délivrer le mandat au fin de l'exécution d'une peine c'est le ministère de la Justice. En formulant les mandats, le ministère méconnaissait la réglementation juridique et d'objectivité, par conséquent la cour a trouvé que le mandat n'était pas formulé par une autorité judiciaire comme la décision-cadre le demande. Après la décision concernant Lavrov, la cour de Grande-Bretagne a affirmé la même position dans le cas d'Anna-Maria Galojan : le ministère de la Justice estonien n'est pas compétent pour formuler des mandats d'arrêt européen. C'est juste que la décision-cadre ne précise pas la définition d'autorité judiciaire et laisse les États membres de désigner ces autorités par eux-mêmes, aussi les articles 3, 4 et 4a ne prévoient pas ce raisonnement comme motif de non-exécution du mandat - alors la cour n'avait pas compétence pour évaluer le ministère de la Justice comme autorité juridique et refuser d'exécuter le mandat sur ce motif. En plus le mécanisme du mandat d'arrêt européen repose sur un degré de confiance élevé entre les États membres.

Toutefois, une telle position est compréhensible, puisque il est impossible de tout prévoir dans la loi et dans ce cas il est improbable que le législateur avait à l'esprit l'objectif que les États membres peuvent, sans aucune responsabilité déterminer leurs autorités judiciaires. Dans ce cas, le ministère manquait à la réglementation pour formuler des mandats, alors en formulant les mandats, le ministère avait une discrétion complète et cela n'est pas acceptable. Après la deuxième décision, on a changé la loi et aujourd'hui l'autorité judiciaire compétente pour formuler des mandats c'est toujours la cour mais le ministère n'a pas annulé les mandats et formulé des nouveaux comme les deux procès sont toujours en cours

et on verra bien si les cours supérieurs sont d'accord ou non avec les arguments du ministère.

Cette thèse explique les motifs pourquoi et quand les États membres ont le droit de refuser d'exécuter le mandat d'arrêt européen. On peut dire que le mandat doit être exécuté et est généralement toujours exécuté. Dans le cas de non-exécution, les motifs doivent venir de la décision-cadre du mandat d'arrêt européen, laquelle doit être interprétée de façon uniforme.

La Cour de Justice sera la juridiction de régulation de MAE en 2014 et il est possible que la Commission commence le recours en manquement car l'Estonie n'a pas implémenté la décision-cadre correctement. Il est clair que la mise en œuvre de MAE est dans le domaine du droit pénal une « pierre angulaire » de la coopération judiciaire, il est alors nécessaire de garantir que le mandat d'arrêt fonctionne efficacement et sans discriminer des citoyens de l'Union et aussi que les droits fondamentaux soient respectés. Le plus important, c'est que le MAE doit rester un mécanisme efficace et les États membres doivent appréhender la nécessité de cet instrument – il faut reconnaître l'élément de proportionnalité, ainsi que la confiance élevée entre les États membres et le principe de reconnaissance mutuelle.

KASUTATUD KIRJANDUSALLIKAD

1. Marju Vahing “Loovutamismenetlus – kas õnnestunud süsteem?”, TÜ magistritöö, 2011.
2. Max Schaumburger “International Extradition” (article), Loyola Law Journal (New Orleans) Vol. 6, Issue 1, 1924. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.
3. Christopher L. Blakesley “The Practice of Extradition from Antiquity to Modern France and the United States: A Brief History”, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 4, Issue 1, 1981. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.
4. Tornsten Stein “Extradition”, Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.mpepil.com/ViewPdf/epil/entries/law-9780199231690-e797.pdf?stylesheet=EPIL-display-full.xsl>
5. Kai I. Rebane “Extradition and Individual Rights: The need for an International Criminal Court to Safeguard Individual Rights”, Fordham International Law Journal 1995, Volume 19, Issue 4, Article 11.
6. Ivan Anthony Shearer “Extradition in International Law”, University of Manchester, 1971. Kättesaadav TÜ Google Scholar arvutivõrgust.
7. Dan E. Stigall “Ungoverned Spaces, Transnational Crime, and the Prohibition on Extraterritorial Enforcement Jurisdiction in International Law”, Notre Dame Journal of International and Comparative Law”, 2013. Arvutivõrgus kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2211219
8. Nicolas Nohlen “Germany: The European Arrest Warrant Case”, International Journal of Constitutional Law, Vol. 6, Issue 1, 2008. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.
9. Christine Langenfeld “Surrender, Non-Aliens”, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, 2011. Kättesaadav TÜ Max Planck Encyclopedia of Public International Law (EPIL) arvutivõrgust.
10. Daniel Sarmiento “European Union: The European Arrest Warrant and the quest for constitutional coherence”, International Journal of Constitutional Law, Vol 6, Issue 1, 2008. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.
11. Dorota Leczykiewicz “B. National Courts – Tribunal Konstytucyjny (Polish Constitutional Tribunal) Judgement of 27. April 2005, No. P. 1/105, Common Market Law Review, Vol. 43, Issue 4, 2006. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.

12. Alexandros Tsadiras “Cyprus Supreme Court, Judgement of 7 November 2005 on the Cypriot European Arrest Warrant Law (case)”, Common Market Law Review, Vol 44, Issue 5, 2007, lk 1516 – 1518. Kättesaadav TÜ HeinOnline arvutivõrgust.
13. Conor Burns MP “The Case against the European Arrest Warrant”, 2012, lk 21-23. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.bigbrotherwatch.org.uk/files/ConorBurns_EAW.pdf
14. Sandra Lillemaa “Euroopa vahistamismäärus: Eesti praktika”, TÜ bakalaureusetöö, 2008.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

15. Euroopa Liidu Nõukogu raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, 13. Juuni 2002, L 190. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0584:et:HTML>
16. Väljaandmise Euroopa konventsioon, 12.12.1957. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78643>
17. Väljaandmise Euroopa konventsiooni lisaprotokoll, 15.10.1975 Strasbourg’is. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78644>
18. Väljaandmise Euroopa konventsiooni teine lisaprotokoll, 17.03.1978 Strasbourg’is. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78645>
19. Väljaandmise Euroopa konventsiooni kolmas lisaprotokoll, 10.11.2010 Strasbourg’is. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/209.htm>
20. Väljaandmise Euroopa konventsiooni neljas lisaprotokoll, 20.09 2012 Viinis. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/212.htm>
21. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalajades, 26.01.1993. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13141764>
22. Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalajades, 15.02.1995. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13119066>
23. Terrorismi tõkestamise Euroopa konventsioon, 26.01.1977. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78608>

24. Schengeni konventsioon, millega rakendatakse Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel sõlmitud Schengeni lepingut kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta nende ühispiiridel, 14.06.1985. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.legaltext.ee/text/et/T71073.htm>
25. Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise väljaandmise lihtsustatud korra konventsioon, 4.12.2007, artikkel 1, punkt 2. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/825899>
26. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma Statuut, 17.07.1998. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78574>
27. Euroopa Liidu Nõukogu Raamotsus 2002/946/JSK, millega tugevdatakse karistusõiguslikku raamistikku, et tõkestada ebaseaduslikult piiriületamisele, läbisõidule ja elamise kaasaaitamist, 28. november 2002, L 328/1. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0946:ET:HTML>
28. Raamotsus 2009/299/JSK, millega muudetakse raamotsuseid 2002/584/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK ning 2008/947/JSK, edendades seeläbi isikute menetlusõigusi ja tõhustades selliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulik arutelul, 26. veebruar 2009, L 81/24. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=et&ihmlang=et&lng1=et,de&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=491890:cs>
29. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2010/64/EL, 20. oktoober 2012, õiguse kohta suulisele ja kirjalikult tõlkele kriminaalmenetluses, L 280/1. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:et:PDF>
30. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2012/13/EL, 22. mai 2012, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet, L 142/1. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:ET:PDF>
31. Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003 – RT I 2003, 27, 166. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122032013017>
32. Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seadus, 14.09.2003. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/631119>
33. Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992 – RT 1992, 26, 349. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/127042011002>
34. Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003 – RT I 2003, 27, 166. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116112012007>

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

35. Kohtuasi C-296/08 PPU - *Santesteban Goicoechea*, (2008) I-06307.
36. Kohtuasi C 6/64, *Flaminio Costa v. ENEL*, (1964) ECR 585.
37. Kohtuasi C-105/03, *Pupino*, (2005) ECR I-5285.
38. Kohtuasi 303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW*, (2007) ECR I-03633.
39. Kohtuasi C-66/08 - *Kozłowski*, (2008) I-06041.
40. Kohtuasi C-123/08 - *Dominic Wolzenburg*, (2009) I-09621.
41. Kohtuasi C-42/11 - *Lopes Da Silva Jorge*, (2012).
42. Kohtuasi 388/08 PPU - *Leymann and Pustovarov*, (2008) I-08993.
43. Kohtuasi C-288/05 - *Kretzinger*, (2007) I-06441.
44. Kohtuasi C-261/09 - *Mantello*, (2010) I-11477.
45. Kohtuasi C-399/11 - *Melloni*, (2013).
46. Kohtuasi C-396/11 - *Radu*, (2013).
47. Kohtuasi C-306/09 – *B.*, (2010) I-10341.
48. Harju Maakohtu 31.03.2008 määrus nr 1-08-4051.
49. Harju Maakohtu 21.10.2007 määrus nr 1-07-14422.
50. Harju Maakohtu 02.03.2007 määrus nr 1-07-2062.
51. Harju Maakohtu 17.05.2008 määrus nr 1-08-3482.
52. Harju Maakohtu 12.03.2007 määrus nr 1-08-2943.
53. Harju Maakohtu 28.09.2007 määrus nr 1-07-11893.
54. Harju Maakohtu 25.09.2007 määrus nr 1-07-11495.
55. High Court of Justice, Queen's Bench Division, Administrative Court – Between Ministry of Justice, Lithuania and Mindaugas Bucnys, Marius Sakalis and Ministry of Justice, Republic of Lithuania, Dimitri Lavrov and Ministry of Justice, Republic of Estonia, 12.10.2012.

Arvutivõrgus

kättesaadav:

<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2012/2771.html>

KASUTATUD MUUD ALLIKAD

56. ÜRO poolt peetav võrgustik väljaandmises bilateraalseid lepinguid sõlminud riikide kohta. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uncjin.org/Laws/extradit/extindx.htm>
57. ÜRO poolt peetav võrgustik Araabia Ühenduse, Motevideo, Inter-Ameerika, O.C.A.M konventsiooni väljaandmise kohta osalisriigid. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uncjin.org/Laws/extradit/convextr.pdf>
58. United Nations “Revised Manuals on the Model Treaty on Extradition and on the model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters”. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.uncjin.org/Laws/extradit/convextr.pdf>
59. International Law Commission “Draft Report on the International Law Commission on the Work of its Sixty-fourth Session – Chapter IX – The obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*)”. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2012/english/chp9.pdf>
60. International Law Commission, Fifty-eighth session “*Preliminary report on the obligation to extradite or prosecute (“aut dedere aut judicare”)*” by Mr. Zdzislaw Galicki, Special Rapporteur, 2006. Arvutivõrgus kättesaadav: http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_571.pdf
61. Council of Europe, Explanatory report on the European Convention on Extradition. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/024.htm>
62. Statements provided for in Article 31 (2) of Council Framework Decision 2002/584/JHA of June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedure between Member States, 29.09.2003, L 246/1. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:246:0001:0001:EN:PDF>
63. Kohtuasi C-288/05 - *Kretzinger*, kohtujurist Sharpston ettepanek, 5. detsember 2006.
64. Kohtuasi C-261/09 – *Mantello*, kohtujurist Bot ettepanek, 7. september 2010.
65. Kohtuasi C-396/11 – *Radu*, kohtujurist Sharpston'i ettepanek, 18. oktoober 2012.
66. JUSTICE “European Arrest Warrants – Ensuring an effective defence”, 2012. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.ecba.org/extdocserv/projects/EAW/JUSTICE_EAW.pdf
67. Euroopa Komisjoni eelnõu nr 7337/12, 9. märts 2012. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.ecba.org/extdocserv/projects/ps/20120309_measureCrevtext.pdf
68. Euroopa Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja Nõukogule Euroopa vahistamismärust ja liikmesriikidevahelist üleandmiskorda käsitleva nõukogu 13. juuni

2002. aasta raamotsuse rakendamise kohta SEK(2011) 430 lõplik, 11.04.2011. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0175:FIN:ET:HTML>

69. Äripäev “Luksusmaks ajab lätlased Eestisse”, 24.09.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.ap3.ee/?PublicationId=7f0fd34-2be5-4525-840a-349c2a399e98&ref=rss>

70. Euroopa Komisjon, SEC(2007) 979, Commission staff working document - Annex to the Report from the Commission on the implementation since 2005 of the Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (COM 2007) 407 final”, 11.07.2007. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/annex_eaw_implementation_report_2007_en.pdf

71. 2012. aasta rahvusvahelise õigusabi statistika, Astrid Laurendt-Hanioja, 2013. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.kohus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58204/2012.+aasta+rahvusvahelise+%F5igusabi+statistika.pdf>

72. Euroopa käsiraamat Euroopa Vahistamismääruse tegemise kohta. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/et/10/st17/st17195-re01.et10.pdf>

73. Aktuaalne Kaamera 01.12.2012, ERR. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://uudised.err.ee/index.php?06267220>

74. Andrus Allika, “Kas valitsus peab Anna-Maria Galojani mõrvaritest ohtlikumaks?”, 10.12.2012, Pealinn. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.pealinn.ee/?pid=119&nid=10540&lang=5>

75. Eesti-Inglise sõnaraamat.

76. Eesti-Prantsuse sõnaraamat.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Joanna Paabumets, sündinud 21.10.1089

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumine kui õigusprobleem”, mille juhendaja on Lauri Mälksoo
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 06.05.2013.